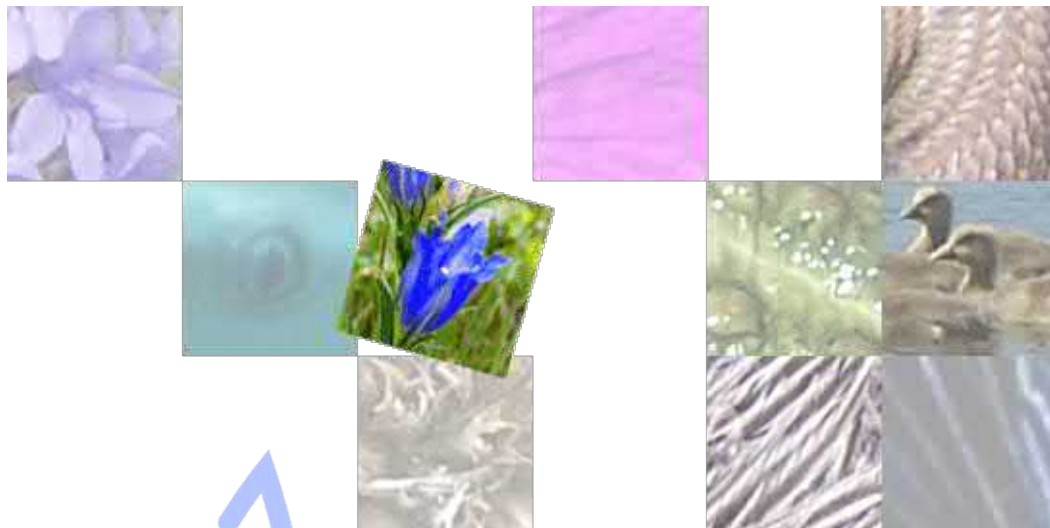

ECOquickscan

ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap

Quick scan flora en fauna

Visseringlaan 26 te Rijswijk

lid Netwerk Groene Bureaus

1 februari 2023
projectnummer: 22104

Quick scan flora en fauna

Visseringlaan 26 te Rijswijk

Opdrachtgever	LBP SIGHT
Contactpersoon	de heer J.J. van Burgt
Projectnummer	22104
Datum	1 februari 2023, aangepast 4 september 2023
Auteur	ing. H.H.J. van der Burgt
Wijze van citeren	Burgt, H.H.J. van der, Quick scan flora en fauna Visseringlaan 26 te Rijswijk. <i>ECOquickscan</i> , ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo, 2023.

Het Netwerk Groene Bureaus is de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en behartigt de belangen van groene adviesbureaus.

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Situering plangebied en gebiedsbeschrijving	2
1.3	Beoogde ingrepen en planning	2
2.	WETTELIJK KADER	3
2.1	Gebiedsbescherming	3
2.1.1	Wet natuurbescherming	3
2.1.2	Natuurnetwerk Nederland	3
2.2	Soortbescherming	3
2.2.1	Beschermde soorten	3
2.2.2	Unielijstsoorten en Aziatische duizendknopen	4
3.	TOETSING	5
3.1	Onderzoeksmethodiek	5
3.2	Beschermde gebieden	5
3.3	Beschermde soorten	6
3.3.1	Vaatplanten	6
3.3.2	Grondgebonden zoogdieren	6
3.3.3	Vleermuizen	6
3.3.4	Vogels	8
3.3.5	Amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige soortengroepen	10
3.3.6	Unielijstsoorten en Aziatische duizendknopen	10
4.	CONCLUSIE	11
4.1	Gebiedsbescherming	11
4.2	Soortenbescherming	11
4.3	Consequenties	11
4.4	Aanbevelingen	12

Bijlagen

Bijlage 1	Literatuurlijst
Bijlage 2	Wet natuurbescherming

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In Rijswijk (gemeente Rijswijk, provincie Zuid-Holland) is aan de Visseringlaan 26 de sloop van een kantoorgebouw, en vervolgens nieuwbouw van woningen (met ruimte voor werkgelegenheid in de plint), beoogd. In het kader van de beoogde ontwikkelingen heeft LBP|SIGHT aan ecologisch adviesbureau *ECOquickscan* gevraagd te beoordelen of deze ruimtelijke ontwikkeling effect heeft op de flora en fauna op en rond de locatie. De voorliggende quick scan flora en fauna voorziet hierin.

Ligging (geel omlijnd) en indrukken van het plangebied; leegstaand kantoorgebouw met verruigde kantoortuin en parkeerplaatsen aan de achterzijde (bron luchtfoto: Google).

1.2 Situering plangebied en gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt in het zuiden van de bebouwde kom van Rijswijk. Rijswijk wordt omsloten door Den Haag (ten noorden en oosten), Delft, (ten zuiden) en Wateringen (ten westen). Voorbij Wateringen ligt de kassenbouw van het Westland. De A4 ligt ten zuiden en de A12 ten noordoosten van het plangebied.

Het plangebied ligt in de wijk Plaspoelpolder welke bestaat uit kantoorpanden en bedrijven. Het openbaar groen kenmerkt zich door enkele grotere lijnelementen welke bestaan uit grasvelden met solitaire bomen en eventueel een watergang voor afwatering. De A4 ligt op een paar honderd meter zuidwaarts. Ten (zuid)westen ligt Rijswijk Station en een spoorlijn met een korte watergang. Het plangebied ligt (aan de voorzijde) aan de Visseringlaan en Lange Kleiweg. Aan de achterzijde van het gebouw ligt een parkeerplaats.

Het gebouw zelf is een leegstaand kantoorgebouw van 7 verdiepingen hoog uit 1980. Het gebouw is opgetrokken uit baksteen met op de lange gevels voornamelijk ramen en voorzien van platte daken. Rondom, maar met name aan de straatzijde, is een verruigde kantoor tuin aanwezig.

1.3 Beoogde ingrepen en planning

Binnen het plangebied is de sloop beoogd van het leegstaande kantoorgebouw. Na de sloop is nieuwbouw van woningen, met ruimte voor werkgelegenheid in de plint, voorzien. De planning is op dit moment nog niet bekend.

Impressie en massa-studie van de beoogde nieuwbouw.

2. WETTELIJK KADER

Bescherming in het kader van de natuur wet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming. Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Wet natuurbescherming (hoofdstuk 2) en het Natuurnetwerk Nederland. Soortenbescherming is geregeld in hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. In bijlage 2 is een uitgebreidere toelichting opgenomen bij de soort- en gebiedsbescherming zoals opgenomen in de Wet natuurbescherming.

2.1 Gebiedsbescherming

2.1.1 Wet natuurbescherming

De verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn in Nederland opgenomen in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna kunnen aangewezen worden als Europese Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebieden (Natura 2000).

Op grond van deze wet is het verboden projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten kunnen verslechteren, of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

2.1.2 Natuurnetwerk Nederland

Een andere vorm van gebiedsbescherming komt voort uit aanwijzing van een gebied als Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische Hoofdstructuur). Voor dergelijke gebieden geldt dat het natuurbelang prioriteit heeft en dat andere activiteiten niet mogen leiden tot frustratie van de natuurdoelen. Anders dan bij gebieds- en soortenbescherming is de status als Natuurnetwerk Nederland niet verankerd in de Wet natuurbescherming, maar dient het belang in de planologische afweging een rol te spelen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

2.2 Soortbescherming

2.2.1 Beschermden soorten

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Soortenbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten en nationaal beschermde soorten. Van de nationaal beschermde soorten kan de beschermde status per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor (algemeen voorkomende) soorten.

Het beschermingsregime is verschillend voor zowel de internationaal beschermde soorten (Vogel- en Habitatrichtlijn soorten) als de nationaal beschermde soorten.

Tevens kent de Wet natuurbescherming een zorgplicht, zowel voor soorten als hun (beschermde) leefgebied.

2.2.2 Unielijstsoorten en Aziatische duizendknopen

In de Europese Unie geldt een verbod (EU-exotenverordening 1143/2014) op bezit, handel, kweek, transport en import van een aantal schadelijke exotische planten en dieren. Dit verbod is opgenomen in de Wet natuurbescherming (artikel 3.19, 3.34 en 3.39) en de verboden soorten staan op de zogenaamde Unielijst. EU-lidstaten kunnen de Unielijst aanvullen met invasieve exoten die de nationale flora en fauna bedreigen. Het verbod geldt per 3 augustus 2016 en op 15 augustus 2019 zijn 19 nieuwe soorten toegevoegd aan de Unielijst.

Enkele Aziatische duizendknopen, zoals de Japanse duizendknoop, staan niet vermeld op de Unielijst. Toch worden de Aziatische duizendknopen gezien als de nummer één onder de invasieve exoten. Om verspreiding verdere van de Aziatische duizendknopen in Nederland te voorkomen, is er vanaf 1 januari 2022 een nationaal handels- en bezitsverbod van Aziatische duizendknopen van kracht. Dit geldt voor zowel planten, of delen of producten daarvan, die zich kunnen voortplanten.

In Nederland zijn de Gedeputeerde Staten verantwoordelijk voor het beleid omtrent de uitvoering van maatregelen voor het uitroeien, beheersen en beheren van Unielijstsoorten. Veel provincies nemen Aziatische duizendknopen ook op in hun beleid van Unielijstsoorten. Eigenaren zijn verantwoordelijk voor de aanwezigheid van Unielijstsoorten binnen hun bezit en dienen passende maatregelen te nemen ter preventie, bestrijding of beheersing van Unielijstsoorten.

Aangezien eliminatie- en beheerplannen voor soorten op de Unielijst nog in ontwikkeling zijn, gaat deze quick scan alleen uit van een signalerende werking.

3. TOETSING

3.1 Onderzoeksmethodiek

Voordat een ruimtelijke ingreep mag plaatsvinden, moet eerst onderzoek plaatsvinden in het kader van de natuurwetgeving (zie hoofdstuk 2). Bij de werkzaamheden moet er namelijk rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Het uitgevoerde onderzoek (quick scan) bestaat uit een gebiedsanalyse (ruimtelijk ecologisch), het bekijken van de beschikbare soortgegevens en een veldverkenning, op basis waarvan uitspraken gedaan worden over de mogelijke aanwezigheid van beschermde planten en dieren in het plangebied. Vervolgens zijn voor alle (mogelijke) aanwezige beschermde soorten de effecten en eventuele gevolgen van de beoogde werkzaamheden beschreven.

Bij het opstellen van de quick scan flora en fauna is gebruik gemaakt van bestaande atlasgegevens (analoog en digitaal) en gepubliceerde verspreidingsgegevens van bijvoorbeeld Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (RAVON, Zoogdiervereniging, etc.). Deze bronnen vermelden betrouwbare soortgegevens op basis van uurhokken (5 bij 5 kilometer). Dit betekent dat het zeer globale gegevens betreft.

Daarnaast is er gebruik gemaakt van de onderzoeksresultaten van het 'Nader onderzoek flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk' (Nieuwenhuis, 2020). Tevens is voorafgaand aan het veldbezoek en op 31 januari 2023 de NDFF-database geraadpleegd waarbij met name gekeken is naar het voorkomen van beschermde soorten in, of binnen de invloedssfeer van, het plangebied.

Op 20 januari 2023 heeft er een veldverkenning plaatsgevonden. Het doel van deze veldverkenning is om een indruk te krijgen van de biotopen ter plaatse en om de geschiktheid van het plangebied en haar omgeving voor de verschillende soortengroepen te beoordelen.

3.2 Beschermde gebieden

Het plangebied te Rijswijk ligt in de bebouwde kom in een stedelijke omgeving. Beschermde natuurgebieden (Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland (NNN)) liggen op grote afstand van het plangebied. Gezien de grote afstand (circa 6,5 km tot het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Westduinpark & Wapendal en ruim 850 m tot de NNN (Landgoed te Werve ten noorden van het plangebied)), het stedelijke karakter en beperkte omvang van de ingrepen zijn negatieve effecten op beschermde gebieden uit te sluiten (met uitzondering van stikstof, zie onderstaand). Gebiedsbescherming is niet aan de orde.

Stikstof

De regelgeving en jurisprudentie rondom stikstof (in relatie tot Natura 2000-gebieden) is constant in beweging. Ondanks dat het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied op relatief grote afstand ligt kan stikstofdepositie een aandachtspunt zijn voor dit project. Geadviseerd wordt om, op basis van de huidige regelgeving en jurisprudentie, voor dit project separaat een AERIUS-stikstofberekening uit te voeren en de effecten van de werkzaamheden (zowel de realisatiefase als de gebruiksfase) op de stikstofdepositie in beschermde gebieden volledig in kaart te brengen.

3.3 Beschermden soorten

In het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 moet worden getoetst of er ter plaatse van de activiteit sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde activiteit kan biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben.

3.3.1 Vaatplanten

Het plangebied is grotendeels bebouwd en verhard. De begroeiing is beperkt tot een kantoortuin aan de voorzijde, een smalle border aan de achterzijde en in het openbaar gebied tegen het plangebied solitaire bomen met een kleine onbegroeide boomspegel. De begroeiing binnen het plangebied bestaat voornamelijk uit gecultiveerde soorten. Langs de Lange Kleiweg is de tuin goed onderhouden; de overige delen worden de laatste jaren niet meer onderhouden en zijn verruigd. Ondanks het verruigde karakter bevinden zich geen geschikte, bijzondere, groeiplaatsen voor beschermde vaatplanten. Ook zijn op de muren geen (beschermde) muurplanten aangetroffen. Ook in de NDFF-database staan geen beschermde vaatplanten vermeld binnen het plangebied en/of de invloedssfeer (direct aangrenzende percelen) van de beoogde ontwikkelingen. Aangeplante of gezaaide exemplaren van beschermde soorten (in bijvoorbeeld tuinen) zijn niet beschermd in de Wet natuurbescherming, omdat het geen natuurlijke groeiplaats betreft.

3.3.2 Grondgebonden zoogdieren

Binnen en in de directe omgeving van het plangebied zijn de onverharde delen beperkt tot gecultiveerde heestervakken, boomspiegels en een gazon. Het grootste deel van het plangebied is bebouwd en verhard. Binnen de onverharde delen zijn vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten als egel (*Erinaceus europaeus*) en, algemeen voorkomende, (spits)muizen niet uit te sluiten. Voor deze soorten kent de provincie Zuid-Holland een algemene vrijstelling voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen. Andere nationaal of internationaal beschermde soorten worden op basis van beschikbare verspreidingsgegevens, aanwezige biotopen en binnenstedelijke ligging niet verwacht. Ook de in bebouwing verblijvende steenmarter (*Martes foina*) wordt niet verwacht in het plangebied (deze soort kent tevens een beperkte verspreiding in het westen van het land); de bebouwing is voor deze soort niet toegankelijk. Ook in de NDFF-database staan geen beschermde grondgebonden zoogdieren vermeld binnen het plangebied en/of de invloedssfeer (direct aangrenzende percelen) van de beoogde ontwikkelingen.

3.3.3 Vleermuizen

Volgens de verspreidingsgegevens uit de NDFF-database en de Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen, 2016) komen in de omgeving van het plangebied watervleermuis (*Myotis daubentonii*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*) voor.

Van de bovengenoemde soorten kan het voorkomen van watervleermuis en meervleermuis in het plangebied worden uitgesloten. Beide soorten zijn gebonden aan grotere wateren. In de NDFF-database staan ook alleen waarnemingen op grotere afstand (ruim 1 km afstand) die te koppelen zijn aan grotere, vaak doorgaande (verbonden met andere watergangen), wateren zoals de

Delftsche Vliet. Dergelijke wateren komen niet voor in (de directe omgeving van) het plangebied. Ook tijdens het onderzoek in 2020 van het naastgelegen gebouw zijn deze soorten ook niet aangetroffen. Destijds zijn alleen gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis waargenomen (Nieuwenhuis, 2020).

Verblijfplaatsen

Vleermuizen zijn aan de hand van hun voorkeur voor een verblijfplaats globaal onder te verdelen in twee groepen: gebouw- en boombewonende soorten. Ook zijn er soorten die beiden gebruiken als verblijfplaats. Daarnaast maken verschillende vleermuizen onderscheid tussen zomer- en winterverblijven. De gewone dwergvleermuis, laatvlieger en tweekleurige vleermuis zijn het gehele jaar overwegend gebouwbewonende soorten, terwijl de rosse vleermuis overwegend in boomholtes verblijft. Ruige dwergvleermuis maakt zowel gebruik van gebouwen als van bomen in de zomer- en wintermaanden. Daarnaast maakt het gedurende de wintermaanden ook gebruik van ondergrondse ruimtes.

Bomen

Binnen het plangebied zijn geen bomen met een grote diameter aanwezig, maar wel in potentie geschikt voor vleermuizen. Gezien het beperkte aantal bomen en geringe hoogte zijn alle bomen gecontroleerd op aanwezige holtes; deze zijn niet waargenomen en worden ook niet verwacht (bomen waren goed en volledig te inspecteren). Vaste rust- en verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen in het plangebied zijn daarom uit te sluiten.

Bebouwing

Tijdens het veldbezoek is de bebouwing onderzocht op mogelijke invliegopeningen. Gebouwbewonende vleermuizen maken gebruik van spleten in gevels, spouwmuren, ruimtes achter daklijsten, etc. In de gemetselde gevels binnen het plangebied zitten vele (brede) open stootvoegen, onder de ramen zitten een spleet (overgang begaande grond naar de eerste verdieping) en dakranden/-lijsten geven mogelijk ook toegang tot ruimtes voor vleermuizen. Hierdoor is de bebouwing geschikt voor gebouwbewonende vleermuizen; met name gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Tijdens het onderzoek in 2020 (Nieuwenhuis, 2020) van het naastgelegen gebouw zijn ook verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis binnen het huidige plangebied aangetroffen (kraamlocatie van 20 tot 30 dieren en een zomer-/paarverblijfplaats). Vaste rust- en verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen zijn daarom niet uit te sluiten bij de sloop van het gebouw.

Open stootvoegen in de gemetselde gevels (links) en spleet onder de ramen (rechts).

Massawinterverblijfplaats gewone dwergvleermuis:

Het plangebied is geschikt als massawinterverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis. Het gebouw beschikt over voldoende massa en diversiteit aan microklimaten (meer en minder vorstvrije ruimtes; afhankelijk van de buiten-/binnentemperatuur), waardoor het voorkomen van een massawinterverblijfplaats in het gebouw niet kan worden uitgesloten.

Paarverblijfplaats tweekleurige vleermuis:

Aangezien het gebouw zeven verdiepingen hoog is en in het westen van het land ligt (de kans op paarverblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis worden in een brede zone langs de kust groter ingeschat dan elders in het land) is het voorkomen van paarverblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis niet uit te sluiten.

Vliegroutes

Vleermuizen maken vaak jarenlang gebruik van vaste aanvliegroutes tussen hun verblijfplaats en foerageergebied. Daarom kan het behoud van deze lijnelementen cruciaal zijn voor de instandhouding van het leefgebied. Aantasting van vliegroutes kan leiden tot indirecte aantasting van verblijfplaatsen.

De groenstructuren rondom en grenzend aan het plangebied zijn zeer marginaal van omvang (lage, kleine, bomen met ruime plantafstand) en hebben geen doorlopend karakter (geen verbindende functie). Ook zijn in de directe omgeving (wijkniveau) verschillende (betere) alternatieven aanwezig. Gezien het voorstaande zijn er geen effecten te verwachten op vaste vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebied

Binnen het plangebied en de directe omgeving is voor de meeste van de genoemde soorten vleermuizen geschikt foerageergebied aanwezig. Aangezien er voldoende alternatieven zijn in de omgeving van het plangebied, hebben de werkzaamheden geen negatief effect op essentieel foerageergebied van de vleermuizen.

3.3.4 Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn vogels waargenomen, zoals ekster (*Pica pica*) en kauw (*Corvus monedula*). En van de ekster is ook een nest waargenomen in een berk binnen het plangebied. Alle vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. De Wet natuurbescherming kent geen standaardperiode voor het broedseizoen; het gaat erom of er een broedgeval aanwezig is (actieve broedplaatsen). De meeste soorten broeden in de periode van half maart tot half juli. Echter, buiten deze periode kunnen ook broedende vogels worden aangetroffen. Deze zijn, onverminderd de periode wanneer het broedgeval is, beschermd.

Jaarrond beschermde vogels

De provincie Zuid-Holland heeft het beleid van RVO, opgesteld onder de voormalige Flora- en faunawet, ten aanzien van jaarrond beschermde soorten overgenomen. Dat betekent dat van een aantal vogelsoorten de nesten en nestlocaties (verblijfplaatsen) het gehele jaar door beschermd zijn. Deze jaarrond beschermde vogelsoorten zijn onderverdeeld in vier categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (steenuil (*Athene noctua*));

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (roek (*Corvus frugilegus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en huismus (*Passer domesticus*));
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*), ooievaar (*Ciconia ciconia*), kerkuil (*Tyto alba*), oehoe (*Bubo bubo*) en slechtvalk (*Falco peregrinus*));
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (boomvalk (*Falco subbuteo*), buizerd (*Buteo buteo*), havik (*Accipiter gentilis*), sperwer (*Accipiter nisus*), wespendif (*Pernis apivorus*), zwarte wouw (*Milvus migrans*) en ransuil (*Asio otus*)).

Tijdens de veldverkenning zijn de gebouwen en bomen onderzocht op de aanwezigheid van deze soorten. Zowel in de gebouwen als in de bomen zijn geen nesten van jaarrond beschermde soorten aangetroffen. Ook in de NDFF-database staan geen waarnemingen die aanleiding geven tot het voorkomen van jaarrond beschermde soorten in het plangebied.

Afgezaagde takken van bomen zijn niet ingerot en helen goed (groeien weer dicht) (links) en eksternest (rood omcirkeld) in berk naast het gebouw (rechts).

Gebouwbewonende soorten

Het gebouw is door de aanwezigheid van een goed gesloten plat dak en het ontbreken van toegangen met voldoende ruimte voor vogels onder de dakrand, op de muurplaten en het ontbreken van grotere gaten in de muren ongeschikt voor jaarrond beschermde gebouwbewonende soorten zoals gierzwaluw en huismus.

Roofvogels

Van de jaarrond beschermde vogelsoorten (LNV, 2009) kunnen verschillende soorten roofvogels, zoals buizerd en sperwer, ook in bomen in of aan de rand van de bebouwde kom of op binnenstedelijke locaties broeden. Vanwege het stedelijke karakter van het plangebied, de afwezigheid van grotere groenstructuren en het ontbreken van nesten (horsten) of oude bomen met (grote) holtes, is het voorkomen van in bomen broedende jaarrond beschermde vogels uit te sluiten.

Niet jaarrond beschermde vogels

Naast de bovengenoemde vier categorieën is er nog een vijfde categorie (beschermde) vogels. Deze vogels beschikken over voldoende flexibiliteit om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Deze vogels (en hun broedplaatsen) zijn in principe buiten het broedseizoen niet beschermd. Alleen als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen zijn deze soorten wel jaarrond beschermd.

Binnen het plangebied is de aanwezigheid van broedplaatsen van vogels uit de vijfde categorie niet uit te sluiten. Aangezien er in de omgeving voldoende alternatieve broedplaatsen aanwezig zijn voor deze categorie vogels zijn er geen omstandigheden aanwezig om deze vogels jaarrond te beschermen. Negatieve effecten op vogels uit de vijfde categorie worden dan ook niet verwacht indien rekening gehouden wordt met het broedseizoen (actieve broedplaatsen).

3.3.5 Amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige soortengroepen

Het plangebied ligt in de bebouwde kom, heeft een stedelijk karakter en is grotendeels verhard en bebouwd. In een dergelijke omgeving komen geen nationaal of internationaal beschermde amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige beschermde soorten voor. De habitateisen van de beschermde soorten binnen de bovengenoemde soortengroepen zijn vaak zeer locatie specifiek en gebonden aan meer natuurlijke biotopen. Dergelijke biotopen komen niet in het plangebied voor. Ook in de NDFF-database staan, in de ruime omgeving, geen waarnemingen van nationaal of internationaal beschermde soorten uit deze soortengroepen.

3.3.6 Unielijssoorten en Aziatische duizendknopen

Zoals toegelicht in paragraaf 2.2.2 heeft deze quick scan een signaleringsfunctie voor unielijssoorten en Aziatische duizendknopen. Uit de NDFF-database blijken de Unielijssoorten nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*), reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*), rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*) en hemelboom (*Ailanthus altissima*) voor te komen in de (ruime) omgeving van het plangebied. Tijdens het veldbezoek zijn geen Unielijssoorten en Aziatische duizendknopen in het plangebied zelf waargenomen.

4. CONCLUSIE

Het plangebied te Rijswijk betreft een leegstaand kantoorgebouw aan de Visseringlaan 26. Beoogd is om het bestaande gebouw te slopen en op deze locatie nieuwbouw te plegen.

4.1 Gebiedsbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming en het Natuurnetwerk Nederland (NNN) dient er getoetst te worden of de beoogde ontwikkelingen een negatieve invloed hebben op de beschermde gebieden. Het plangebied te Rijswijk ligt niet in of binnen de invloedssfeer van een gebied dat is aangewezen als speciale beschermingszone als bedoeld in de Wet natuurbescherming en/of NNN. Gebiedsbescherming is op deze locatie niet aan de orde (met uitzondering van stikstof, zie paragraaf 3.2).

4.2 Soortenbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 moet worden getoetst of ter plaatse van de ruimtelijke ingrepen sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde ontwikkelingen kunnen biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben.

De meeste van de mogelijk in het plangebied voorkomende soorten, zoals egel en en, algemeen voorkomende, (spits)muizen zijn beschermd, maar vallen onder een algemene vrijstelling van de provincie Zuid-Holland. Voor deze soorten geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van deze vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties. De zorgplicht (zie bijlage 2) blijft onverminderd van toepassing.

Een aantal van de mogelijk voorkomende soorten is strikter beschermd. Dit zijn soorten waarvoor bij aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffingsplicht in het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 geldt. Op basis van verspreidingsgegevens, de aanwezige habitats en de biotoopeisen van individuele diersoorten zijn soorten uit de soortgroep vleermuizen niet uit te sluiten binnen het plangebied.

4.3 Consequenties

De verkennende quick scan flora en fauna kan, op basis van het eenmalige veldbezoek, de aanwezigheid van vleermuizen niet op voorhand uitsluiten, een nader onderzoek dient te worden uitgevoerd:

- **Vleermuizen**, gebouwbewonende soorten; met name gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger (bescherming conform artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming), onderzoeksperioden: een volledig onderzoek naar vleermuizen bestaat uit twee onderzoeksperiodes; van half mei tot half juli (kraam- en zomerverblijfplaatsen) en van half augustus tot eind september (paar- en winterverblijfplaatsen). Beide onderzoeken dienen plaats te vinden om een volledig beeld te krijgen van de functie van het gebouw voor vleermuizen. Daarnaast dient op basis van het type bebouwing ook onderzoek gedaan te

worden naar (massa)winterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis (1 augustus tot 10 september) en paarverblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis (1 oktober tot 1 december). Gedurende het nader onderzoek naar gebouwbewonende soorten wordt gelijktijdig ook onderzoek gedaan naar foeragegedrag en eventuele andere functies van het plangebied en de nabije omgeving;

Het gebruik van het plangebied door deze soorten kan door middel van nader onderzoek in beeld worden gebracht, zodat het werkelijke effect van de ingreep op (het leefgebied van) daadwerkelijk aanwezige soorten kan worden vastgesteld. In 2020 zijn in het plangebied reeds enkele verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk is. Bij een dergelijke ontheffing worden vaak mitigerende en compenserende maatregelen gevraagd.

Verder is er een tweetal algemene voorwaarden vanuit de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 altijd van toepassing:

- In het broedseizoen van vogels mogen, zonder controle voorafgaand door een ecooloog, de vegetatie, bosjes en opstallen in het plangebied niet worden verwijderd. De start van werkzaamheden tijdens deze periode zou kunnen leiden tot verstoring, beschadiging of vernieling van nesten, rustplaatsen en eieren. Alle vogels zijn beschermd. Storing van vogels is onder artikel 3.1 (Vogelrichtlijn) toegestaan mits deze niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort. Voor vogels die ook staan vermeld onder artikel 3.5 (Habitatrichtlijn, inclusief Verdragen van Bern en Bonn) is verstoren niet toegestaan.
- Op basis van de zorgplicht volgens artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met de aanwezige planten en dieren. Zo dienen maatregelen te worden getroffen om bijvoorbeeld verstoring tot een minimum te beperken. Daarnaast moeten dieren de gelegenheid hebben om uit te wijken en mogen niet opzettelijk worden gedood. Dit kan door:
 - Voortijdig maaien van het plangebied zodat dieren wegtrekken;
 - Het beperken van verlichting tijdens de avonduren in voorjaar, zomer en herfst ten behoeve van vleermuizen en andere nachtdieren;
 - Het slopen en rooien starten buiten het voortplantingsseizoen en het winter(slaap)seizoen.

4.4 Aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Wet natuurbescherming zijn er ook een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de (toekomstige) inrichting van het plangebied:

- Voor vleermuizen kunnen open stootvoegen aangebracht worden in muren, of vleermuiskasten worden geplaatst in de spouw of tegen de muur op >2,5 meter hoogte;
- Er kunnen neststenen worden aangebracht ten behoeve van huismussen, gierzwaluwen en andere stadsvogels op >2,5 meter hoogte in de muur;

- Op het nieuwe dak kan een groendak worden aangebracht (op lagere delen is reeds een daktuin voorzien). Dit dak draagt bij aan de biodiversiteit, waterretentie en het voorkomen van hittestress in de stad. Ook kan een groendak het rendement van zonnepanelen verhogen;
- Het planten van bomen en struwelen voor vogels en vleermuizen verdient aanbeveling. Het beste zijn, ecologisch gezien, inheemse (autochtone) bes- en bloemdragende struiken en planten;
- Voor insecten kan een insectenhotel tegen de gevel of in de buitenruimte geplaatst worden. Een insectenhotel is nuttig voor allerlei insecten en heeft tevens een educatieve functie.

BIJLAGE 1

Literatuurlijst

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. - Natuur in Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden, 2016.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill. Vleermuizen, alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Tirion natuur, Utrecht, 2011.

Ministerie van LNV, Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep, 2009.

Nieuwenhuis, A., Nader onderzoek flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk. ECOquickscan, ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo, 2020.

Websites:

www.ravon.nl

www.zoogdiervereniging.nl

www.vleermuis.net

www.zuid-holland.nl

www.rijksoverheid.nl

www.ndff.nl (uitvoerportaal)

www.verspreidingsatlas.nl

BIJLAGE 2

Wet natuurbescherming

Wet natuurbescherming – gebiedsbescherming

Voor gebiedsbescherming is hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming bepalend. Indien gebiedsbescherming aan de orde is, zijn er verschillende stappen in onderzoek te onderscheiden: een Voortoets en afhankelijk van de conclusie in de Voortoets een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling.

Bij een Voortoets komen de volgende onderdelen aan bod:

- beschrijving van de bestaande en nieuwe situatie. In het geval van een wijziging van bedrijfsactiviteiten het in beeld brengen van de bestaande situatie en de gewijzigde bedrijfsactiviteiten;
- welke milieueffecten deze (bedrijfs)activiteiten hebben op de omgeving;
- welke van de soorten en habitats, waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, schade ondervinden;
- welke (bedrijfsmatige) activiteiten kunnen leiden tot effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling

Indien uit de Voortoets blijkt dat een ruimtelijke ingreep geen negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied dan is het onderzoek gereed. Indien uit de voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied, maar zeker niet significant negatief, dan moet een Verstorings- en Verslechteringstoets worden opgesteld. Indien uit de Voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft en mogelijk ook een significant negatief effect dan moet een Passende Beoordeling worden opgesteld.

Een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling vormt de basis voor de aanvraag voor een vergunning.

Wet natuurbescherming – soortenbescherming

Voor soortenbescherming is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten (Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, verdragen van Bern en Bonn) en nationaal beschermde soorten. Er zijn verbodsbepalingen opgenomen, bepalingen voor algemene vrijstelling en project specifieke ontheffingen en de belangen die aangetoond dienen te worden om een ontheffing te verkrijgen.

Verbodsbepalingen

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1)

Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen, opzettelijk te storen (tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort). Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen en eieren te rapen en deze onder zich te hebben.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5)

Het is verboden in het wild levende dieren (waaronder diverse vogelsoorten) van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen, opzettelijk te verstoren, eieren van dieren opzettelijk te vernielen of te rapen, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen.

Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten (artikel 3.10)

Het verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel A, opzettelijk te doden of te vangen, vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen. Het is verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel B, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Zorgplicht

Naast de bovenstaand beschreven verboden kent de Wet natuurbescherming ook een zorgplicht. In artikel 1.11 is opgenomen dat eenieder voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorg houdt in elk geval in dat schadelijke handelingen achterwege blijven, dan wel noodzakelijke maatregelen getroffen worden om die schadelijke gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt worden.

Procedurele consequenties

Voor ruimtelijke ingrepen is het allereerst van belang te toetsen of er sprake is van een overtreding van de verbodsbepalingen. Voor vogelrichtlijn soorten is het bijvoorbeeld van belang te beoordelen of een verstoring van wezenlijke invloed is. Voor de nationaal beschermde soorten zijn er per provincie lijsten opgesteld met soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt. Over het algemeen zijn dit de meer algemeen voorkomende soorten zoals het konijn of de vos.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Wet natuurbescherming, hoofdstuk 3. Voor aantastingen van verblijfplaatsen en belangrijke (onderdelen) van leefgebieden van beschermde soorten is ontheffing ex. artikel 3.3, 3.8 en/of 3.10 van de Wet natuurbescherming nodig van Gedeputeerde Staten. Het uitvoeren van een ruimtelijke ingreep, indien er sprake is van een overtreding van één van de bovenstaande beschreven verbodsbepalingen, kan door middel van een goedgekeurde gedragscode of een verkregen ontheffing. Een gedragscode geldt voor zowel de internationaal beschermde soorten als de nationaal beschermde soorten.

In een gedragscode worden gedragslijnen aangegeven die men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is, als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, voor deze soorten alleen nog nodig als werkzaamheden afwijkend van de gedragscode worden uitgevoerd.

Voor een ontheffing zijn procedurele consequenties afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Er zijn drie soorten verbodsbepalingen en gekoppeld aan deze bepalingen zijn er ook drie beschermingsregimes:

- soorten van de Vogelrichtlijn;
- soorten van de Habitatrichtlijn, verdrag van Bern en/of Bonn;
- nationaal beschermde soorten.

Voor het verkrijgen van een ontheffing moet als eerste een belang worden aangetoond op grond waarvan een ontheffing kan worden verkregen voor het overtreden van de verbodsbepalingen.

Voor Vogelrichtlijn soorten moet een belang worden aangetoond zoals opgenomen in de Vogelrichtlijn. Voor ruimtelijke ingrepen zijn dat:

- volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora of fauna.

Voor habitatrichtlijnsoorten en soorten van Bern en Bonn zijn dat:

- bescherming van de wilde flora of fauna, of instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;

Voor nationaal beschermde soorten is dat:

- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied.

Nader Soortgericht Onderzoek Vleermuizen

Visseringlaan 26 te Rijswijk

OPDRACHTGEVER

Green Living CV
Dhr. W. Hagenaar
Voorsterbeeklaan 93
3521 DJ Utrecht

ADVIESBUREAU

Kwinfra B.V.
Smaragdweg 3
1812 RJ Alkmaar
072 505 7500
www.kwinfra.nl
info@kwinfra.nl
ecologie@kwinfra.nl

PROJECTGEGEVENS

Datum 3 november 2023
Kenmerk E23013-RAP-02
Versie 1.2
Status Definitief

Opgesteld door:

Dhr. E.L.M. Luiten MSc

Gecontroleerd door:

Dhr. M.R. Verweij BSc

~ Samenvatting ~

ALGEMEEN

Onderzoeklocatie	Visseringlaan 26 te Rijswijk
Gebruik locatie	Leegstaand kantoorpand
Aanleiding	De initiatiefnemer is voornemens om het leegstaande pand te slopen en nieuwbouw te realiseren.
Doel	<ul style="list-style-type: none">• Onderzoeken of er ter hoogte van het plangebied vaste rust- en/of verblijfplaatsen zijn van gebouwbewonende vleermuizen.• Effecten van de werkzaamheden op gebouwbewonende vleermuizen beoordelen.

ONDERZOEK

Soort onderzoek	Nader Soortgericht Onderzoek Vleermuizen. Gericht op gebouwbewonende soorten.
Onderzoeksopzet	Het onderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2021, waarbij is gelet op alle mogelijke functies voor vleermuizen binnen het plangebied.

RESULTATEN, CONCLUSIE EN ADVIES

Bevindingen	Er zijn 13 verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis geconstateerd in de bebouwing op het plangebied: <ul style="list-style-type: none">• 9 zomerverblijfplaatsen• 3 kraamverblijfplaatsen (één kraamkolonie)• 1 winterverblijfplaats
Conclusies en advies	Met de sloop gaan verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verloren. Daarnaast zullen er vleermuizen verstoord worden. Dit is een overtreding van de Wet natuurbescherming artikel 3.5 lid 2 en lid 4. Er is een ontheffing op de Wnb vereist om de werkzaamheden uit te kunnen voeren. Voor de verlening van een ontheffing dient er o.a. sprake te zijn van een wettelijk belang. Daarnaast dient er gemitigeerd te worden.

~ Inhoudsopgave ~

1.	INLEIDING	5
1.1	Plangebied en huidige situatie	6
1.2	Voorgenomen ingreep en toekomstig gebruik.....	8
2.	METHODE	9
2.1	Vleermuisprotocol.....	9
2.2	Bureauonderzoek	9
2.3	Veldwerk	9
2.3.1	Uitvoerende ecologen.....	9
2.3.2	Zones plangebied.....	10
2.3.3	Protocollaire eisen.....	11
3.	RESULTATEN	13
3.1	De gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	13
3.2	Verslag per veldbezoek	13
3.2.1	Veldbezoek van 10 mei 2023 - avond	13
3.2.2	Veldbezoek van 1 juni 2023 - ochtend	13
3.2.3	Veldbezoek van 5 juni 2023 - avond	14
3.2.4	Veldbezoek van 30 juni 2023 - ochtend	14
3.2.5	Veldbezoek van 4 juli 2023 - avond	14
3.2.6	Veldbezoek van 18 juli 2023 - avond	14
3.2.7	Veldbezoek van 16 augustus 2023 - avond	14
3.2.8	Veldbezoek van 17 augustus 2023 - Middernacht	15
3.2.9	Veldbezoek van 17 augustus 2023 - ochtend	15
3.2.10	Veldbezoek van 11 september 2023 - avond	15
3.2.11	Veldbezoek van 12 september 2023 - avond	15
3.2.12	Veldbezoek van 13 september 2023 - Middernacht.....	15
3.3	Functies van onderzoeklocatie	16
3.3.1	Verblijfplaatsen en leefgebied	16
3.3.1	Foerageergebied en vliegroutes	17
3.4	Andere vleermuissoorten	18
3.5	Effectbeschrijving	19
3.5.1	Vaste rust- en verblijfplaatsen.....	19
3.5.2	Essentiele foerageergebieden of vliegroutes	19
3.6	Mitigatie	19
3.6.1	Tijdelijke mitigatie.....	19
3.6.2	Permanente mitigatie	20

4.	CONCLUSIE EN ADVIES.....	21
4.1	Advies	21
5.	REFERENTIES	22
6.	BIJLAGE 1: WET NATUURBESCHERMING	23
7.	BIJLAGE 2: VERKLARENDE WOORDENLIJST	24
8.	BIJLAGE 3: FOTO'S VERBLIJFPLAATSEN	26
9.	BIJLAGE 4: KAART MET RESULTATEN.....	27

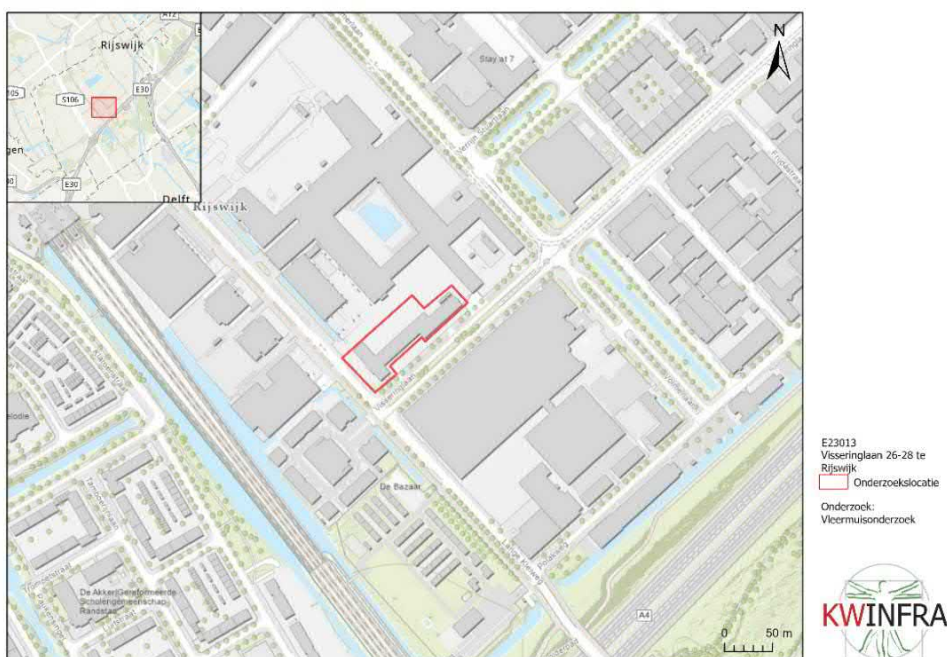
1. INLEIDING

In opdracht van Green Living C.V. heeft Kwinfra BV een nader soortgericht vleermuisonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen sloop van het leegstaande kantoorpand aan de Visseringlaan 26 te Rijswijk (fig. 1). De initiatiefnemer is voornemens om na de sloop appartement complexen te bouwen en zo te voorzien in woongelegenheden. Met goedkeuring van de gemeente Rijswijk (zie Ontwikkelkader Kessler Park en omgeving) zullen uiteindelijk meerdere panden gesloopt worden en zal er een 'bruisend stedelijk woon-werkgebied' worden gecreëerd ter hoogte van het Kessler Park.

In het kader van de werkzaamheden is het noodzakelijk de ingrepen te toetsen aan de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming (2017), om zo eventuele effecten te onderzoeken die optreden ten aanzien van gebouwbewonende vleermuissoorten. In opdracht van Green Living CV heeft ECOquickscan een QuickScan uitgevoerd op 1 februari 2023 (Burgt, 2023). Uit dit onderzoek bleek dat het niet mogelijk was om de aanwezigheid van vleermuisverblijven op het plangebied uit te sluiten. De resultaten van de QuickScan zijn beschreven in: ECOquickscan, kenmerk: 22104, d.d. 1 februari 2023 (aangepast 4 september 2023). Op basis van deze bevindingen is er een aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd gericht op zomer-, kraam-, paar-, en winterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger; en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis.

Dit rapport behandelt de resultaten van het vleermuisonderzoek en bespreekt of verdere stappen in het kader van soortbescherming volgens de Wet natuurbescherming (Wnb) nodig zijn.

Voor de Wnb is de provincie het bevoegd gezag wat betreft de handhaving en het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen bij onder meer ruimtelijke ingrepen. Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn strikt beschermd volgens bijlage IV en enkele soorten ook volgens bijlage II van de Europese Habitatrichtlijn. Het is strikt verboden om vleermuizen te verstoren, vangen of te doden en hun vaste rust- en verblijfplaatsen te verstoren en te vernietigen. Daarnaast geldt de Algemene Zorgplicht (artikel 1.11) voor alle in het wild levende planten en dieren, gewaarborgd in de Nederlandse Wnb.

Figuur 1. Ligging van het plangebied met overzichtskaart.

1.1 Plangebied en huidige situatie

Het te slopen kantoorpand aan de Visseringlaan 26 te Rijswijk maakt deel uit van een bedrijventerrein dat wordt omringd door de Kessler Park, Volmerlaan, Visseringlaan en Lange Kleiweg. Op dit terrein bevinden zich meerdere grote panden die al geruime tijd leegstaan. Het kantoorpand is gebouwd rond 1980 en bevindt zich op het perceel met nummer: RWK01-G-2412. Het is opgebouwd uit vijf verdiepingen met bakstenen buitenmuren aan alle kapse kanten. Ook de installaties op dak (zie A en B in fig. 2) bestaan uit bakstenen muren. Deze muren bieden allen toegang tot de spouwmuur in de vorm van open stootvoegen. Ter hoogte van het plangebied kruist de Visseringlaan met de Lange Kleiweg. Aan weerszijde en in de middenberm van de Visseringlaan groeit een bomenrij met overwegend esdoorns en berken. Aan de andere zijde (ten noordwesten) bevinden zich de overige bedrijfspanden, parkeerplaatsen en overige verharding. Het kantoorpand staat al ruim 12 jaar leeg, is dus onverwarmd en wordt ook niet meer onderhouden.

Figuur 2. Impressie van het plangebied van bovenaf.

Bron: Google Earth, 2023

Figuur 3. Impressie van het plangebied aan de noordzijde. Kopse kanten en tussenstukken met open stootvoegen.

Figuur 4. Kantoorpand noordzijde kopse kant. Grasveld aan de Lange Kleiweg.

Figuur 5. Kantoorpand zuidzijde. Bomen en struiken aan de voorzijde van het pand.

1.2 Voorgenomen ingreep en toekomstig gebruik

Green Living CV heeft het voornemen om het kantoorpand ter plaatse te slopen met het oog op realisatie van nieuwbouwwoningen en ruimte voor werkgelegenheid. Dit voornemen maakt deel uit van grotere (her)ontwikkelingsplannen op het bedrijventerrein Kessler Park en omgeving die samen met de Gemeente Rijswijk zijn gemaakt onder de naam 'At the Park'. De gemeente is voornemens om het gebied o.a. duurzamer, groener en klimaatbestendig te maken en hierbij kansen voor flora en fauna te benutten door middel van natuurinclusief bouwen. Er zullen 513 appartementen gebouwd worden in twee bouwvolumes (hoekblok en parkblok) en met een ondergrondse parkeergarage.

De sloopwerkzaamheden staan gepland om te starten in het tweede kwartaal van 2024.

2. METHODE

2.1 Vleermuisprotocol

Dit vleermuisonderzoek is uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus in samenwerking met de Zoogdiervereniging en de Gegevensautoriteit Natuur (2021). Dit protocol wordt landelijk gebruikt om de kwaliteit van het vleermuisonderzoek te waarborgen en de juridisch redelijke onderzoeksinspanning te bepalen. Tijdens alle bezoeken zijn de waarnemingen gedaan doormiddel van een batdetector (Pettersson D240X) met opnamemogelijkheden.

Er is onderzocht of het plangebied (bebouwing en/of bomen) functioneel is als zomer-, kraam-, paar- en/of (massa)winterverblijfplaats. Tijdens het onderzoek is gelet op gedrag dat wijst op de aanwezigheid van verblijfplaatsen, zoals in- en uitvliegen, tikken tegen de muur, zwermen, aanwezigheid van jonge dieren en baltsgedrag. Naast het identificeren van verblijfplaatsen, lag de focus ook op andere functies in de directe omgeving van het gebouw, zoals foerageergebieden en vliegroutes. In de nazomer zijn twee onderzoek rondes vanaf middernacht uitgevoerd met het oog op mogelijk zwermgedrag nabij een massawinterverblijfplaats op het plangebied en paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis. Om zwermplaatsen te detecteren is naast een batdetector ook gebruik gemaakt van een verrekijker en zaklamp.

2.2 Bureauonderzoek

Alvorens de start van het veldwerk is de quickscan rapportage bestudeerd en zijn verspreidingsgegevens van vleermuissoorten bekeken. Zo is gebleken dat er al twee verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis zijn geconstateerd in 2020 (zie bron 10 en 11 waarneming.nl). Het gaat om een kraamkolonie van 30 individuen (waargenomen met batdetector op 9-6-2020) op de noordhoek van het knikpunt aan de noordwestzijde. Daarnaast is er op dezelfde dag een zomerverblijf geconstateerd van 1 individu op de kopse kant aan de noordzijde.

In de omgeving zijn ook een aantal waarnemingen bekend. In de zomer van 2016 is er veel foerageer- en sociaalgedrag waargenomen aan de Tamboerijnlaan (een paar honderd meter ten zuidwesten). Tevens zijn er meerdere kleine en grote kolonies (grootste zijn 115 en 167 individuen) van deze soort in dezelfde richting (zie o.a. bron 13 en 14) gevonden. In 2017 (bron 12 waarneming.nl) is er een kraamkolonie van 74 individuen geconstateerd aan de Frijdastraat ten noorden van het plangebied. Deze aanwezigheid van verschillende typen verblijfplaatsen en grote aantallen gewone dwergvleermuizen binnen 1 kilometer van het plangebied laat zien dat er sprake is van een vrij grote populatie en netwerk van verblijfplaatsen.

2.3 Veldwerk

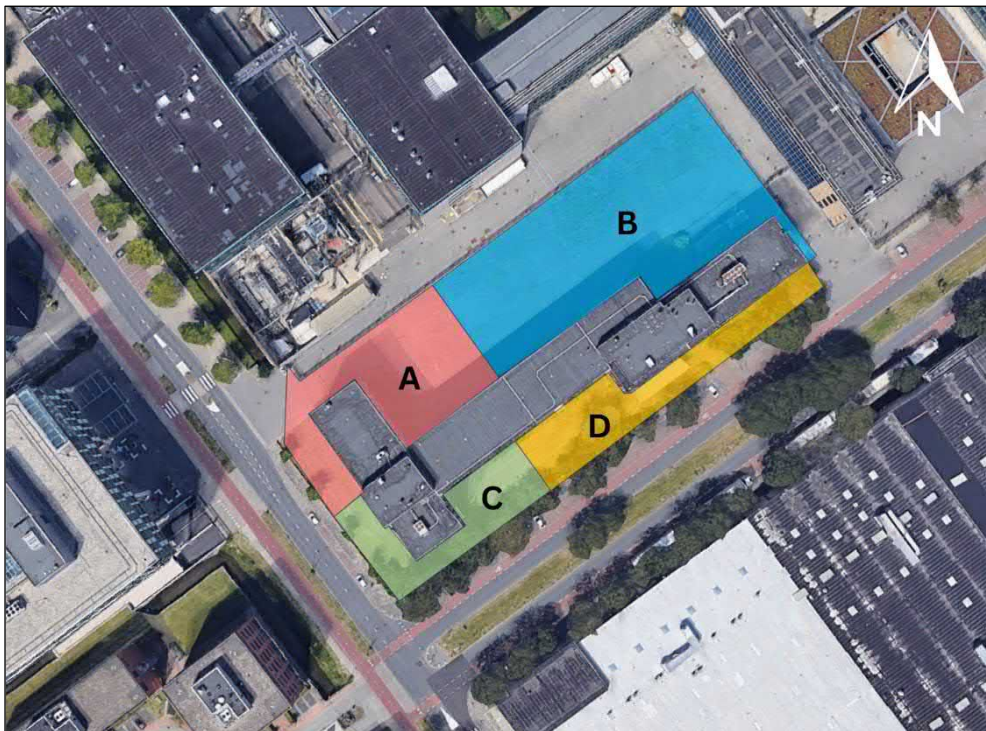
2.3.1 *Uitvoerende ecologen*

De onderzoekrondes zijn telkens uitgevoerd door twee of drie vleermuisdeskundigen en RVO-erkende ecologen. De betrokken ecologen (RVO-erkend) zijn Ewoud Luiten, Mathijs Verweij, Fabian Timpen en Amy Mairo. Voorafgaand aan de eerste onderzoekronde is er op de planlocatie gekeken naar de mogelijke in- en uitvliegopeningen van het gebouw en deze zijn in kaart gebracht, zoals aanwezige open stootvoegen, ruimte onder de daktrim, zonneschermen en hemelwaterafvoeren.

2.3.2 *Zones plangebied*

Omdat is gebleken dat het gebouw meerdere zijdes met potentiële verblijfplaats openingen heeft (met name open stootvoegen) is het onderzoeksgebied opgedeeld in 4 deelgebieden: A, B, C en D (zie fig. 6). Per onderzoekronde is de onderzoeklocatie twee keer bezocht door twee of drie vleermuisecologen. Dit maakte het mogelijk om per volledige ronde, elke deellocatie te laten onderzoeken door minimaal één waarnemer, waarbij de 75% zichtdekking op zijdes met open stootvoegen en een grote potentie voor verblijfplaatsen, kon worden gegarandeerd.

De potentie van deelgebied D voor verblijfplaatsen en vleermuis activiteit was relatief groter dan andere deelgebieden. Dit had te maken met het aanwezige groen (bomen, struiken, kruiden) dat naast foerageergelegenheid ook afscherming bood tegen straatverlichting. Door het groen en de duisternis werd de plek meer bezocht door vleermuizen, maar nam de zichtbaarheid enigszins af. Dit heeft geleid tot het besluit om deelgebied D meerdere keren te laten onderzoeken door twee waarnemers. Er is door de intensieve onderzoeksinspanning ruimschoots voldaan aan de vereiste inspanning om een realistisch beeld van de vleermuispopulatie ter plaatste vast te leggen. Per veldbezoek zijn twee deelgebieden (zie fig. 6) onderzocht en er zijn minimaal twee veldbezoeken verricht per onderzoeksperiode. In alle vijf onderzoeksperiodes is het volledige plangebied dus onderzocht.

Figuur 6. Het onderzoeksgebied is ingedeeld in deelgebieden. Deze zijn aangegeven met verschillende kleuren en letters.

2.3.3 Protocollaire eisen

Het Vleermuisprotocol versie 2021 is gevolgd. De weersomstandigheden tijdens alle veldbezoeken waren gunstig. De onderzoekrondes zijn in de juiste periodes uitgevoerd en van voldoende duur om alle functies van de bebouwing vast te kunnen stellen voor gebouwbewonende vleermuizen en er is rekening gehouden met de minimale tussenperiodes. Voor de specifieke data, duur en bijbehorende weersomstandigheden van de veldbezoeken, zie Tabel 1.

Er zijn op 10 mei 2023 en op 18 juli in de avond vleermuisrondes uitgevoerd. Deze rondes vallen officieel buiten de *optimale* periode voor onderzoek naar kraamverblijven (15 mei t/m 15 juli), maar binnen de grenzen van de suboptimale periode (PP: 10 mei t/m 20 juli; PN, NS: 10 mei t/m 1 augustus*). Veel vleermuizen starten al eerder aan hun kraamperiode en houden zich niet strikt aan de grens van 15 mei en 15 juli. Tijdens beide rondes (10 mei en 18 juli) is er met zekerheid een kraamkolonie geconstateerd waardoor deze rondes onzes inziens beide zeer belangrijk zijn geweest voor het in kaart brengen van de kraamfunctie van het pand. Er is om deze redenen tijdens het onderzoek besloten om de ronde van 10 mei mee te laten tellen als kraamverblijfronde.

Er zijn tijdens het gehele onderzoek geen laatvliegers, ruige dwergvleermuizen of andere soorten waargenomen. Laatvliegers verhuizen weinig en blijven honkvast gebruik maken van dezelfde verblijfplaats. Ook zijn hun verblijfplaatsen vaak dicht rondom geschikt foerageergebied. Gezien het feit dat er op geen enkel moment een laatvlieger is waargenomen tijdens het onderzoek is het uitgesloten dat er in het onderzoek een verblijfplaats van deze soort (zoals een kraamverblijf) over het hoofd is gezien. Ook ontbreekt het aan geschikt open foerageergebied voor deze soort in de directe omgeving. Ze foerageren boven open tot halfopen gebieden en dan vaak langs de randen onder bomen.

De tweede massawinterverblijfplaatsronde is uitgevoerd op 13 september. Dit is drie dagen later dan de uiterste datum, echter zijn de resultaten van deze ronde toch representatief en is er voldoende inspanning geleverd om de functie van het plangebied als massawinterverblijf te beoordelen. De weersomstandigheden zijn in de dagen tussen 10 september en 13 september niet significant veranderd. Volgens Hommersen en co-auteurs (2017) is de periode a augustus weliswaar de periode met de meeste activiteit maar kan er ook tot 30 september worden gezocht naar massazwermen. Wanneer vleermuizen eenmaal in de nazomer een massawinterverblijfplaats hebben gevonden zullen zij niet meer verhuizen naar een ander verblijf. Het gaat dan vaak om honderden tot duizenden dieren (Jansen et al., 2022). Tevens is het zo dat het nazomer zwermgedrag al vanaf begin juli tot begin oktober waargenomen kan worden en al vanaf een uur na zonsondergang. Op basis van deze punten wordt geconcludeerd dat indien er inderdaad een massawinterverblijfplaats zou zijn, dat deze ook op 13 september waarneembaar moet zijn geweest. Zelfs tijdens de rondes op 11 en 12 september is er geen zwermgedrag of kolonies waargenomen die zouden duiden op middernacht zwermen en een massawinterverblijf.

*PP = *Pipistrellus pipistrellus*, ES = *Eptesicus serotinus*, PN = *Pipistrellus nathusii*

Tabel 1. Beschrijving veldbezoeken en omstandigheden

Zon op / onder	Datum en tijd	Weersomstandigheden	Waarnemers	Zone	Functie
05:55 - 21:19	10-05-2023, 21:15-23:15	13°C, 1 Bft NW, half bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	B, D	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
05:26 - 21:50	01-06-2023, 03:45-05:30	10°C, 3 Bft NO, half bewolkt, droog	M. Verweij, E. Luiten & F. Timpen	A, C, D	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
05:23 - 21:54	05-06-2023, 21:50-23:55	13°C, 2 Bft N, helder, droog	E. Luiten & M. Verweij	B, D	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
05:24 - 22:03	30-06-2023, 03:30-05:25	12°C, 2 Bft W, helder, droog	E. Luiten & F. Timpen	B, D	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
05:26 - 22:02	04-07-2023, 22:00-00:00	17°C, 3 Bft ZW, volledig bewolkt, droog	E. Luiten, A. Mairo & M. Verweij	A, B, C	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
05:19 - 22:03	18-07-2023, 21:55-23:50	17°C, 1 Bft Z, half bewolkt, droog*	M. Verweij, E. Luiten & A. Mairo	A, C, D	Zomer- en kraamverblijfplaatsen*
06:25 - 21:02	16-08-2023, 21:00-22:55	20°C, 3 Bft NO, nauwelijks bewolkt, droog	E. Luiten & A. Mairo	B, D	Zomer- en paarverblijfplaatsen*
06:25 - 21:02	17-08-2023, 00:00-02:00	17°C, 2 Bft NO, nauwelijks bewolkt, droog	E. Luiten & A. Mairo	A, B, C, D	Massawinter- en paarverblijfplaatsen
06:27 - 21:00	17-08-2023, 04:35-06:35	17°C, 1 Bft NO, nauwelijks bewolkt, droog	M. Verweij & A. Mairo	A, C	Zomer- en paarverblijfplaatsen*
07:07 - 20:05	11-09-2023, 20:05-22:05	22°C, 1 Bft ZW, volledig bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	A, C	Winter- en paarverblijfplaatsen*
07:09 - 20:03	12-09-2023, 20:00-22:00	21°C, 2 Bft NW, volledig bewolkt, droog	A. Mairo & M. Verweij	B, D	Winter- en paarverblijfplaatsen*
07:09 - 20:03	13-09-2023, 00:00-02:00	18°C, 2 Bft NW, volledig bewolkt, droog	A. Mairo & M. Verweij	A, B, C, D	Massawinter- en paarverblijfplaatsen

* Vliegroutes en foerageergebieden zijn geïnventariseerd.

3. RESULTATEN

Hieronder worden de resultaten besproken van het gehele nader onderzoek. Er is een kort verslag van iedere ronde opgenomen met de beschrijvingen van de waarnemingen.

Tijdens het eerste bezoek zijn de meest geschikte plekken in kaart gebracht en het plangebied beoordeeld.

3.1 De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)

Tijdens het vleermuisonderzoek is één vleermuissoort waargenomen in en nabij het plangebied, namelijk de gewone dwergvleermuis. Dit is de meest bekende en wijdverspreide vleermuissoort in Nederland. Bovendien behoort hij tot de kleinste vleermuizen die in ons land voorkomen. De gewone dwergvleermuis staat bekend als een cultuurvolger en wordt dan ook veel aangetroffen in bebouwde omgevingen. Gedurende hun levenscyclus zijn er verschillende fasen te onderscheiden, waaronder een winterslaapperiode, een parings- en baltstijd, en een periode waarin jongen gezoogd worden. Deze vleermuizen vinden hun verblijfplaatsen meestal in of rond gebouwen. Zo worden geboorte en zogen voornamelijk binnen gebouwen gedaan, het paren vindt plaats in andere gebouwen, terwijl ze de winter ook in gebouwen doorbrengen. Gewone dwergvleermuizen jagen s 'nachts op insecten in diverse omgevingen, zoals tuinen, parken, landgoederen, lanen, bomenrijen, houtwallen, dijken met begroeiing, bosranden, begraafplaatsen, beschutte vijvers en watergangen.

3.2 Verslag per veldbezoek

Hieronder worden de bevindingen van ieder veldbezoek kort samengevat. De omstandigheden en tijden zijn terug te vinden in tabel 1. Daar waar gesproken wordt over waarnemingen van vleermuizen gaat het in alle gevallen om de gewone dwergvleermuis.

3.2.1 Veldbezoek van 10 mei 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone B en D (zie fig. 6). In zone B is een kraamverblijfplaats gevonden aan de kopse kant (noordzijde) van 30 vrouwtjes. Deze zijn ongeveer 15 minuten na zonsondergang een voor een uitgevlogen uit de hoogste open stootvoeg rechts van het middenstuk. Alle uitvliegers zijn in de richting van de Visseringlaan en daarna richting het noorden of het zuiden gevlogen. In zone B is geen foerageeractiviteit waargenomen. In zone D zijn geen verblijfplaatsen gevonden, maar er is wel foerageergedrag van 5-8 individuen vastgesteld. Na het uitvliegen: 3-6 foeragerende en overvliegende individuen over het hele plangebied gedetecteerd. Deze bleven kortstondig (<15 minuten) foerageren.

3.2.2 Veldbezoek van 1 juni 2023 - ochtend

Gepost met drie vleermuisdeskundigen in zone A, C en D (zie fig. 6). Er zijn geen verblijfplaatsen in zone A en C gevonden. Wel zijn er drie verblijfplaatsen geconstateerd in zone D. Het gaat om een kraamverblijf van 40 vrouwtjes, een zomerverblijf van twee individuen en nog een zomerverblijf van twee individuen.

Ook is er een zomerverblijfplaats gevonden in zone B van 1 individu. De kraamverblijfplaats in zone B (10-5-2023) blijkt te zijn verplaatst naar zone D.

Vóór het invliegen werd er gefoerageerd in zone B, C en D door ongeveer 5-8 individuen. De groep werd vervolgens aangevuld tot 30 individuen die zwermden rondom hun verblijven. Na het zwermen volgden nog 14 individuen die ook invlogen.

3.2.3 Veldbezoek van 5 juni 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone B en D (zie fig. 6). Er zijn twee verblijfplaatsen aangetroffen. Het gaat om een kraamverblijfplaats (zelfde plek als 1-6-2023, zone D) waarbij er 40 individuen uitvlogen en een zomerverblijfplaats van zeven uitvliegende individuen in zone C.

Na het uitvliegen: Ongeveer tien foeragerende individuen in zone B en D waargenomen. Er werd tot een half uur aaneengesloten foeragegedrag waargenomen, waarna er op- en afgevlogen werd.

3.2.4 Veldbezoek van 30 juni 2023 - ochtend

Gepost met drie vleermuisdeskundigen in zone B en D (zie fig. 6). Er zijn twee verblijfplaatsen gevonden in zone B, namelijk: een kraamverblijfplaats van 30 vrouwtjes en een zomerverblijfplaats van twee individuen. De kraamkolonie blijkt te zijn verplaatst van zone D naar B. Voorafgaand aan het invliegen werd er gejaagd door 2-5 individuen aan de voorzijde en zuidzijde van het pand (zone C en D).

3.2.5 Veldbezoek van 4 juli 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone A en C (zie fig. 6). Er zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen in zone A en C. Wel zijn er vier verblijfplaatsen geconstateerd in zone B en D. Het gaat enkel om zomerverblijven, namelijk een verblijf met drie individuen (zone D), een verblijf van vier individuen (zone D), een verblijf van zeven individuen (zone D) en een verblijf van één individu (zone B). Er werd niet gejaagd nabij het pand en er zijn 5 individuen overgevlogen, waarvan 4 in zone C en 1 in zone A.

3.2.6 Veldbezoek van 18 juli 2023 - avond

Gepost met drie vleermuisdeskundigen in zone A, C en D (zie fig. 6). Er zijn drie verblijfplaatsen vastgesteld. Het gaat om een kraamverblijfplaats van 17 vrouwtjes (zone D). Dit is dezelfde verblijfplaats als geconstateerd op 1 juni en 5 juni. Daarnaast is er een zomerverblijfplaats van één individu (zone A) en een zomerverblijfplaats van één individu (zone C) waargenomen. Er werd gedurende 30 minuten gejaagd in zone B (2 individuen) en 40 minuten in zone C en D (5 individuen).

3.2.7 Veldbezoek van 16 augustus 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone B en D (zie fig. 6). Er zijn twee zomerverblijfplaatsen geconstateerd, beide met één uitvlieger (zone C en D).

Er werd kortstondig (<5 minuten) gejaagd in zone C door 1 individu.

3.2.8 Veldbezoek van 17 augustus 2023 - Middernacht

Deze ronde richtte zich op zowel paarverblijven van o.a. ruige dwergvleermuis en op het middernacht zwermen. Er is in het hele plangebied gepost met twee vleermuisdeskundigen. Er is geen zwermgedrag waargenomen in of nabij het plangebied en ook zijn er geen baltsende mannetjes gehoord. Er werden enkel overvliegende en foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

3.2.9 Veldbezoek van 17 augustus 2023 - ochtend

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone A en C (zie fig. 6). Er is een zomerverblijfplaats van drie invliegende individuen geconstateerd (zone C) en een zomerverblijfplaats van twee invliegende individuen (zone B). Allen kwamen aanvliegen vanaf de Visseringlaan. Er werd niet gejaagd op het plangebied.

3.2.10 Veldbezoek van 11 september 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone A en C (zie fig. 6). Er is één verblijfplaats gevonden met één uitvlieger (zone C). Deze verblijfplaats doet dienst als winterverblijf.

3.2.11 Veldbezoek van 12 september 2023 - avond

Gepost met twee vleermuisdeskundigen in zone B en D (zie fig. 6). Er zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen tijdens het veldbezoek. Er was aanmerkelijk minder activiteit rondom het plangebied en er zijn drie vleermuizen overvliegend waargenomen.

3.2.12 Veldbezoek van 13 september 2023 - Middernacht

Er is gelet op paarverblijven van o.a. ruige dwergvleermuis en op het middernacht zwermen i.h.k.v. massawinterverblijfplaatsen. Er is in het hele plangebied gepost met twee vleermuisdeskundigen. Er zijn geen grote groepen vleermuizen of zwermgedrag waargenomen in of nabij het plangebied en ook zijn er geen baltsende mannetjes gehoord. Er werden slechts enkele overvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

3.3 Functies van onderzoeklocatie

3.3.1 Verblijfplaatsen en leefgebied

Zoals beschreven in het Quickscanrapport biedt het pand veel verschillende mogelijkheden voor gebouwbewonende soorten (zoals gewone dwergvleermuizen), omdat de spouwmuren aan alle zijdes toegankelijk zijn via open stootvoegen.

Er zijn in totaal 13 verschillende vaste rust of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuizen vastgesteld. Deze bevinden zich op verschillende plekken in de spouwmuur. Het gaat om:

- 9 zomerverblijfplaatsen
- 3 kraamverblijfplaats (één kraamkolonie)
- 1 winterverblijfplaats

Er is met zekerheid te concluderen dat er sprake is van één en dezelfde kraamkolonie op het plangebied die verhuisd is tijdens het onderzoek. Op geen enkel moment zijn er meerdere kolonies gelijktijdig waargenomen. In figuur 7 zijn de verblijfplaatsen te zien per zone en in de bijlage van deze rapportage is een kaart toegevoegd waarin de verblijfplaatsen, het foerageergebieden en vliegroutes zijn weergegeven (fig. B7)

Tabel 2. Geeft een overzicht van de aangetroffen verblijfplaatsen en hun positie en oriëntatie.

Tabel 2. Functie van aangetroffen verblijfplaatsen, het aantal individuen dat er gebruik van maakt en de positie/oriëntatie.

Functie	Soort	Aantal indiv.	Oriëntatie	Deelgebied	Gebouw	Opening verblijf
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	1	Noord-west	A	Zuidelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	1	Noord-west	B	Middelste	Onder daktrim
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	2	Noord-oost	B	Middelste	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	3-5	Zuid-oost	D	Noordelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	1-2	Zuid-west	D	Noordelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	2	Zuid-west	D	Noordelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	4-6	Zuid-oost	D	Noordelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	6-7	Zuid-west	D	Noordelijk	Open stootvoeg
Zomerverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	7	Zuid-oost	C	Hoogste deel zuidelijk	Open stootvoeg
Winterverblijf	<i>P.pipistrellus</i>	1	Zuid-oost	C	Zuidelijk	Open stootvoeg
Kraamverblijf*	<i>P.pipistrellus</i>	30	Noord-west	B	Middelste	Open stootvoeg
Kraamverblijf*	<i>P.pipistrellus</i>	30	Noord-oost	B	Noordelijk	Open stootvoeg
Kraamverblijf*	<i>P.pipistrellus</i>	17-40	Zuid-oost	D	Noordelijk	Open stootvoeg

* Het gaat om één kraamkolonie die tussen de bezoeken is verhuisd binnen het plangebied

3.3.1 Foerageergebied en vliegroutes

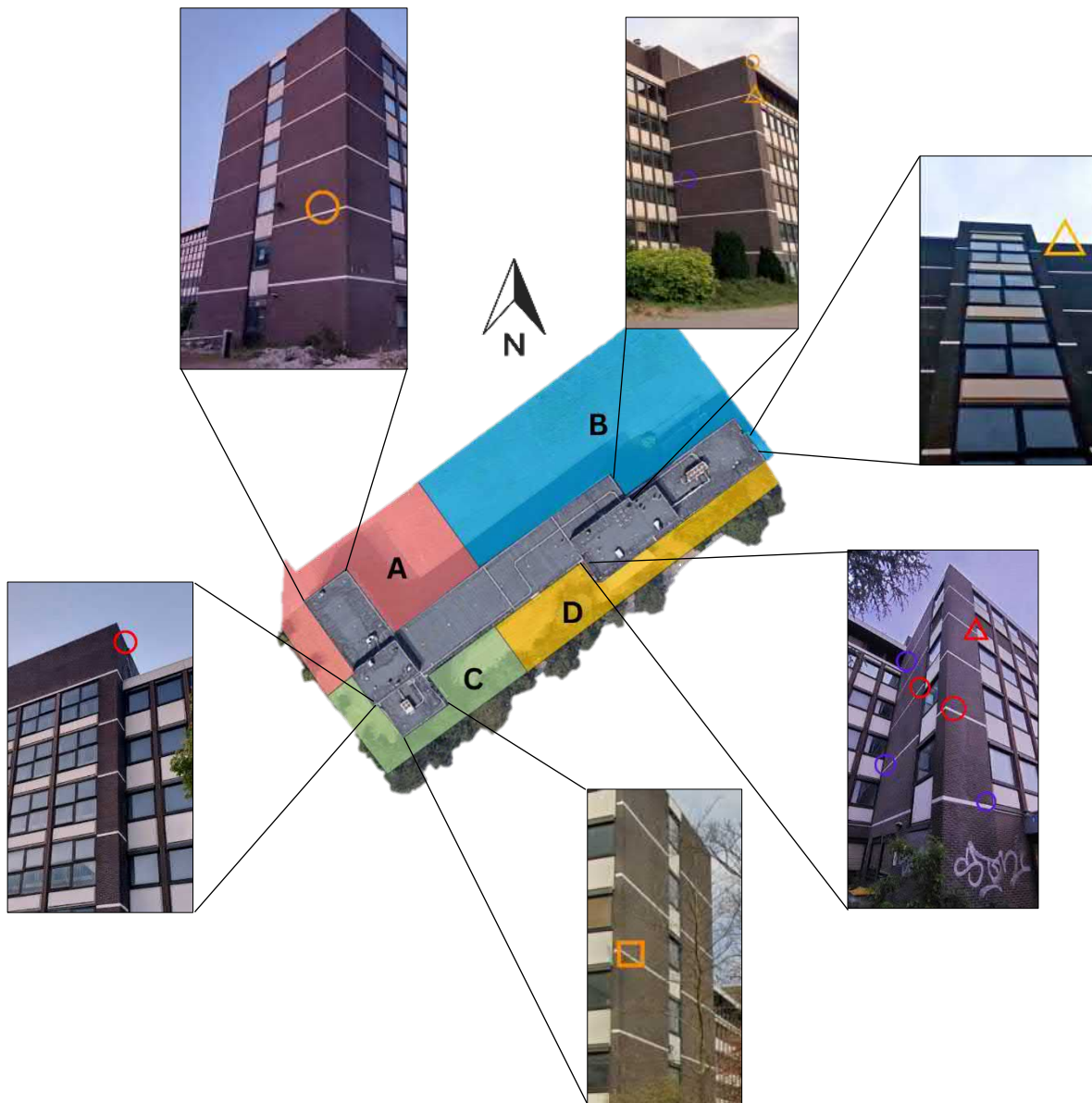
Rondom het pand bevindt zich groen dat potentieel geschikte foerageerplekken vormt, omdat ze insecten aantrekken en zorgen voor voedselaanbod. Met name aan de voorzijde van het pand (zuidoost) is het wat verwilderd en groeien struiken en bomen. Ook direct langs het pand aan de noordwestzijde groeien struiken en kruiden. Langs de kopse kant aan de Lange Kleiweg bevindt zich een open grasveld omringd met enkele struiken.

Tijdens de meeste onderzoekrondes is foerageeractiviteit vastgesteld. De duur van het foerageren verschilde per ronde. Na de kraamperiode ging het enkel om kortdurende (<20 min) episodes.

De in- en uitvliegende vleermuizen vertoonden geen vaste vliegrichting, maar vliegen af en aan in een willekeurige richting. De bomenrijen langs de Visseringlaan (buiten het plangebied) vormen geschikte rechte elementen die door vleermuizen worden gebruikt voor navigatie. Ook de waterpartij die parallel loopt met de Lange Kleiweg en direct grenst aan een schanskorf en bomenrij werd veelvuldig gebruikt als vliegroute.

Er is geen sprake van een essentieel foerageergebied. Groen van minimaal vergelijkbare oppervlakte is op bereikbare afstand in omgeving aanwezig.

Een essentiële vliegroute is ook niet aan de orde. Er zijn voldoende alternatieve en gewone dwergvleermuizen is weinig kieskeurig wat betreft de routes die zij kiezen.

Figuur 7. Plangebied met foto's van de verblijfplaatsen.

3.4 Andere vleermuissoorten

In de quickscan wordt geopperd dat het plangebied geschikte mogelijkheden biedt voor ruige dwergvleermuizen, laatvliegers en tweekleurige vleermuizen. Deze soorten zijn echter op geen enkel moment waargenomen tijdens het nader onderzoek in of nabij het plangebied en stellen specifieke eisen aan hun leefgebied en verblijfplaats. Het kan zijn dat laatvliegers en ruige dwergvleermuizen ontbreken vanwege een gebrek aan bebossing in de directe omgeving.

3.5 Effectbeschrijving

3.5.1 Vaste rust- en verblijfplaatsen

Er zijn negen zomer-, drie kraamverblijven en één winterverblijfplaats van gewone dwergvleermuizen aangetroffen in de bebouwing. Bij de sloopwerkzaamheden zullen deze verblijven permanent verloren gaan en betekent dit een overtreding op artikel 3.5 lid 2 en 4 van de Wet natuurbescherming opleveren. Er is dus een ontheffing op deze verbodsbepalingen benodigd. Wat betreft de kraamfunctie dient er voor één kraamverblijf een ontheffing aangevraagd te worden, aangezien er is aangetoond dat het om één kraamkolonie gaat.

3.5.2 Essentiële foerageergebieden of vliegroutes

Op basis van de bevindingen blijkt dat geen sprake van een essentieel foerageergebied in of nabij het plangebied. Er is namelijk geen sprake van langdurige en aaneengesloten jachtactiviteit. Daarnaast zijn er vele geschikte foerageergebieden in de nabije omgeving.

De vliegrichtingen van vleermuizen na het uitvliegen en vóór het invliegen zijn van alle richtingen. De rechtlijnige elementen die worden gebruikt voor de navigatie blijven allen intact en ondervinden geen effecten tijdens de werkzaamheden of tijdens de nieuwe permanente situatie. Er zijn vele verschillende routes mogelijk die vleermuizen kunnen nemen. Er is dan ook geen sprake van een essentiële vliegroute, zoals ook in het voorgaande

3.6 Mitigatie

3.6.1 Tijdelijke mitigatie

Ter mitigatie van bovengenoemde effecten zijn reeds maatregelen genomen. Zo zijn in april en mei 2023 vleermuiskasten geïnstalleerd in de nabijheid van het plangebied. Deze kasten zijn geplaatst voordat het nader soortgericht onderzoek was afgerond, om de gewenningsperiode op tijd te kunnen starten. Bij de plaatsing van de kasten zijn de voorschriften van het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis, zoals opgesteld door BIJ12, gehanteerd. Alle kasten zijn binnen een straal van 150 meter van de planlocatie geplaatst, op verschillende windrichtingen en op een hoogte van minimaal 3,5 meter. Hierdoor wordt de kans op bewoning vergroot en worden zoveel mogelijk verschillende microklimaten aangeboden. De locaties bieden voldoende in- en uitvliegruimte en zijn vrij van verstoring door verlichting, trillingen of geluid. Alle kraamkasten zijn binnen 50 meter van de originele verblijfplaatsen geplaatst. Het betreft de volgende typen en aantallen:

- 2 dubbele kraamkastconstructies op palen (VK SK 03)
- 2 kraamkasten aan de schanskorf Lange Kleiweg (MW02)
- 2 kraamkasten aan de gevel bij het TNO-gebouw (VMT3a)
- 24 kasten aan de schanskorf Lange Kleiweg (ANS-1)
- 8 kasten aan de bomen (ANS-1)
- 2 dubbele zomerverblijven op palen (VK WS 08)

In totaal zijn er dus 8 kraamkasten en 32 zomer-/paarverblijfkasten opgehangen.

De tijdelijke vleermuiskasten blijven behouden tot dat er gedurende 1 geheel actief vleermuisseizoen in de nieuwbouw geschikte verblijfplaatsen aanwezig zijn.

3.6.2 Permanente mitigatie

In de nieuwbouw worden permanente alternatieve verblijfplaatsen geïnstalleerd in de vorm van inbouwkasten. Deze mitigatie zal minimaal hetzelfde potentieel bieden als die van de verloren verblijfplaatsen. Er zal voor worden gezorgd dat vleermuizen een variatie aan microklimaten wordt aangeboden door de kasten in alle windrichting te oriënteren, deze op verschillende hoogtes te monteren en door binnenin de kasten verschillende ruimtes te creëren. De nieuwe verblijfplaatsen zullen potentieel geschikt zijn om minimaal hetzelfde aantal vleermuizen als in de huidige situatie te huishouden. Ook zullen de verblijfplaatsen geschikt zijn voor de functies: Zomer-, kraam en winterverblijfplaatsen.

Meer detail over de mitigatie staat beschreven in het activiteitenplan: E23013 – Activiteitenplan, Visseringlaan 26-28, Rijswijk.

Algemene voorschriften uit het kennisdocument Gewone dwergvleermuis van BIJ12:

De nieuwe verblijfplaatsen bevatten gezamenlijk bij voorkeur verschillende kwaliteiten (bijvoorbeeld eigenschappen ten aanzien van opwarming, locaties en dergelijke) maar zijn altijd geschikt voor de functie die verloren gaat. Het aantal aan te brengen verblijfplaatsen is afhankelijk van de potenties van het gebied. Een vleermuisdeskundige moet vaststellen of er in de nabije omgeving voldoende potentiële verblijfplaatsen aanwezig zijn voor de soort. De vervangende verblijfplaatsen worden bij voorkeur zo dicht mogelijk, maar altijd binnen 100 à 200 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats geplaatst en altijd binnen het leefgebied van de groep. Hoe dichter de vervangende verblijfplaats bij de oorspronkelijke verblijfplaats wordt gerealiseerd, hoe groter de kans is op succes. De alternatieve verblijfplaatsen moeten voor minimaal eenzelfde aantal gewone dwergvleermuizen dezelfde functie kunnen vervullen als de oorspronkelijke plaats die verdwijnt. Een vervangende verblijfplaats kan een al voor de betreffende functie aanwezige geschikte, maar nog niet in gebruik zijnde plek zijn. Indien nodig kunnen nieuwe vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd mits deze de betreffende functie kunnen overnemen (figuur 15) voor een vergelijkbaar aantal vleermuizen. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen nieuwe verblijfplaatsen die een tijdelijk karakter hebben en moeten functioneren als overbrugging gedurende de tijd dat de activiteiten worden uitgevoerd (tijdelijke verblijfplaatsen), en nieuwe verblijfplaatsen die na de uitvoering van de activiteiten aanwezig zullen zijn en voor lange tijd geschikt moeten blijven (permanente verblijfplaatsen).

4. CONCLUSIE EN ADVIES

- Het nader onderzoek gericht op gebouwbewonende vleermuizen is met ruim voldoende onderzoeksinspanning uitgevoerd om alle verschillende functies van het plangebied in beeld te krijgen.
- Tijdens het onderzoek zijn vaste rust en/of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen in de bebouwing. Hierbij gaat het om 9 zomerverblijfplaatsen, 3 kraamverblijven en 1 winterverblijfplaats. Het gaat echter om één kraamkolonie die op verschillende plaatsen is waargenomen en daarom zal er ook maar voor één kraamverblijf een ontheffing benodigd zijn. Er zijn geen essentiële foerageergebieden of trekroutes in het plangebied.
- Om de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen uit te kunnen voeren is een ontheffing op de Wet natuurbescherming vereist. Het gaat om de verbodsbepalingen in artikel 3.5 lid 2 en 4 van deze wet. Hiervoor zal een activiteitenplan worden aangeleverd, waarin uitgebreid in wordt gegaan op de mitigerende maatregelen, de staat van instandhouding, het wettelijk belang en de alternatieven afweging.
- Als tijdelijke mitigatie zijn reeds maatregelen getroffen die kort zijn toegelicht en verder onderbouwd worden in het activiteitenplan.

4.1 Advies

- Het advies is om bomen zoveel mogelijk onbelicht te houden ook tijdens de toekomstige gebruikssituatie om verstoring te voorkomen. We adviseren om geen werkzaamheden te verrichten na zonsondergang en bij eventuele verlichting van het terrein te kiezen voor vleermuisvriendelijkere verlichting. Er zijn verschillende partijen die deze verlichting aanbieden. Belangrijk hierbij is de lichtkleur, bij voorkeur is deze amberkleuring, roodachtig of oranje. Groen licht is wel verstorend voor vleermuizen en is in veel gevallen ten onrechte aangeraden als natuurvriendelijke verlichting.
- Inheemse vogelsoorten, zoals meeuwen en kauwtjes kunnen gebruik maken van het gebouw als broedlocatie. Dit betekent dat de werkzaamheden ruim vóór of ruim na het broedseizoen dienen te beginnen om zo te voorkomen dat er tijdens de werkzaamheden broedende vogels aanwezig zijn.

5. REFERENTIES

Literatuur:

- [1] Broekhuizen, S., Spoelstra, K., Thissen, J.B.M., Canters, K.J. & Buys, J.C. (2016). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis
- [2] Hoogeboom, D.M., F. Visbeen, J. Wondergem, W. Ruitenbeek (red.) 2014. Atlas van de Noord Hollandse zoogdieren. Landschap Noord-Holland, Heiloo & Noordhollandse Zoogdier Studiegroep (NOZOS), Alkmaar Floron.nl
- [3] Netwerk Groene Bureaus (2017) Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming. www.netwerkgroenebureaus.nl
- [4] Dietz, C. & A. Kiefer, 2017. Veldgids Vleermuizen van Europa, KNNV Uitgeverij, Zeist.
- [5] Ontwikkelkader Kessler Park en omgeving (2021). Gemeente Rijswijk
- [6] Burgt, H.H.J. van der, (2023) Quick scan flora en fauna Visseringlaan 26 te Rijswijk. *ECOquickscan*, ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo. (1 februari 2023, aangepast 4 september 2023)
- [7] Jansen, E. A., Korsten, E., Schillemans, M. J., Boonman, M., & Limpens, H. G. (2022). Een methode voor actief onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen van de dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) in stedelijke omgeving.
- [8] Hommersen, V. J. A., Limpens, H. J. G. A., & Schillemans, M. J. (2017). Zwermen in de Winter. Inventarisatie van winterverblijf-indicerend en bevestigend zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis in gemeente Ede. Rapport.

Websites:

- [9] [Waarneming.nl](http://waarneming.nl)
- [10] [Verspreidingsatlas.nl](http://verspreidingsatlas.nl)
- [11] <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>
- [12] <https://waarneming.nl/observation/264513075/>
- [13] <https://waarneming.nl/observation/264513302/>
- [14] <https://waarneming.nl/observation/140591535/>
- [15] <https://waarneming.nl/observation/141755110/>
- [16] <https://waarneming.nl/observation/140884615/>
- [17] <https://omgevingsdiensthaaglanden.nl/themas/natuurbescherming/>
- [18] <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/laatvlieger>
- [19]

Kennisdocumenten:

- [20] BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis versie 1.0
- [21] BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone grootoorvleermuis versie 1.0
- [22] BIJ12 (2017). Kennisdocument Rosse vleermuis versie 1.0
- [23] BIJ12 (2017). Kennisdocument Ruige dwergvleermuis versie 1.0
- [24] BIJ12 (2017). Kennisdocument Watervleermuis versie 1.0

6. BIJLAGE 1: WET NATUURBESCHERMING

Hoofdstuk 1 van de Wet natuurbescherming "Algemene bepalingen"

§ 1.3 Beschermingsmaatregelen algemeen

Artikel 1.11: Zorgplicht

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming "Soorten"

§ 3.1 Beschermingsregime Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten, bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

7. BIJLAGE 2: VERKLARENDE WOORDENLIJST

Activiteitenplan

Een activiteitenplan fungeert als een begeleidend document bij een ontheffingsaanvraag. In dit plan worden maatregelen opgenomen om de functionaliteit van een rust- of verblijfplaats van een beschermde soort te behouden en schade aan individuen te voorkomen. Het plan beschrijft de voorgenomen activiteiten en de specifieke maatregelen die zullen worden genomen om ervoor te zorgen dat deze activiteiten geen nadelige gevolgen hebben voor de beschermde soorten.

Externe werking

Het concept van externe werking benadrukt dat ecologische processen en ecosystemen niet beperkt zijn tot de grenzen van een specifiek gebied. Activiteiten die elders plaatsvinden, zoals landbouw, infrastructuurontwikkeling, industrie of verstedelijking, kunnen indirecte effecten hebben op de natuurwaarden en ecologische processen binnen een beschermd gebied. Dit kan leiden tot verstoring van de habitats, migratieroutes en voortplantingsgebieden van beschermde soorten, wat op zijn beurt een negatieve invloed kan hebben op de biodiversiteit en de ecologische functies van het Natura 2000-gebied of de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Foerageerhabitat

Het gebied waarbinnen een soort voedsel zoekt.

Foerageren

Foerageren is het actieve proces waarbij dieren, zoals vogels, zoogdieren, vissen en insecten, voedsel zoeken in hun omgeving.

Functioneel leefgebied

Het functionele leefgebied verwijst naar het gebied dat nodig is om de functionaliteit van een voortplantingsplaats of vaste rust- of verblijfplaats te behouden. Voor het succesvol functioneren van een nestlocatie of voortplantingsplaats is het van vitaal belang dat er voldoende geschikte habitat aanwezig is. Dit omvat verschillende elementen, zoals schuilgelegenheid, voedselbronnen en andere essentiële aspecten die nodig zijn om te kunnen paren, eieren te leggen en jongen groot te brengen.

Habitat

Een habitat verwijst naar de specifieke natuurlijke omgeving waar een bepaalde plant, dier of organisme leeft en gedijt. Het omvat alle fysieke en ecologische kenmerken van de omgeving die gunstig zijn voor de levensbehoeften van het organisme, zoals voedselbronnen, water, schuilplaatsen, nestplaatsen en andere essentiële hulpbronnen.

Kraamverblijfplaats

Voortplantingsplaats van vleermuizen. Het gaat hierbij vaak om de vrouwelijke exemplaren van een kolonie (ook wel kraamgroep genoemd) die gezamenlijk hun jongen grootbrengen. De aantallen vleermuizen in een kraamgroep kun oplopen tot meerdere honderden exemplaren.

Mitigerende maatregelen

Maatregelen die negatieve effecten bij een ingreep voorkomen of reduceren.

Omgevingscheck

Bij het verlies van leefgebied van een jaarrond beschermde soort, als gevolg van een ingreep die het leefgebied (tijdelijk) aantast, wordt er een omgevingscheck uitgevoerd. Een deskundige op dit gebied beoordeelt de omgeving van de ingreep op de aanwezigheid van voldoende alternatief leefgebied en/of potentiële verblijfplaatsen voor de betreffende soort.

Ontheffing

Met als doel het beschermen van planten- en diersoorten die vrij in het wild leven, is de Flora- en faunawet ontworpen. Om deze kwetsbare soorten te behoeden, omvat de Flora- en faunawet diverse verbodsbepalingen. Niettemin kunnen activiteiten onder bepaalde omstandigheden wel doorgang vinden, mits er een ontheffing is verkregen. Een ontheffing is een besluit waarbij in een specifiek geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt verleend.

Paarverblijfplaats

Dit is een verblijfplaats die voornamelijk in het najaar (september/oktober) door vleermuizen wordt gebruikt voor het paren. Een mannetje kan deze verblijfplaats delen met meerdere vrouwtjes. In de buurt van de paarverblijfplaats probeert het territoriale mannetje vaak vrouwtjes aan te trekken door middel van baltsvluchten.

Populatie

Een populatie is een groep individuen van dezelfde soort die in een bepaald gebied leven en in staat zijn om met elkaar te interageren en zich voort te planten.

Rode Lijst

Rode Lijsten geven een overzicht van verdwenen soorten en soorten die sterk zijn afgenomen of zeldzaam zijn in een bepaald gebied. Het is belangrijk op te merken dat Rode Lijsten geen officiële juridische status hebben en dat plaatsing op de lijst een dier niet automatisch een 'beschermde diersoort' maakt volgens de wetgeving, zoals de voormalige Flora- en faunawet. Desondanks vervullen Rode Lijsten een cruciale signaleringsfunctie. Ze bieden waardevolle informatie aan alle organisaties en instellingen die zich bezighouden met natuurbescherming. Door de Rode Lijst te raadplegen, kunnen zij rekening houden met bedreigde soorten en de juiste maatregelen treffen om hun voortbestaan te waarborgen.

Vaste rust- of verblijfplaats

Een plek binnen het leefgebied van een soort die essentieel is voor de levenscyclus van een individu. De Flora- en fauna-wet omschrijft niet exact wat een vaste rust- of verblijfplaats is. Dit is soortafhankelijk.

Vliegroute

Vleermuizen maken gebruik van een vaste route tussen hun verblijfplaatsen en foeragegebieden.

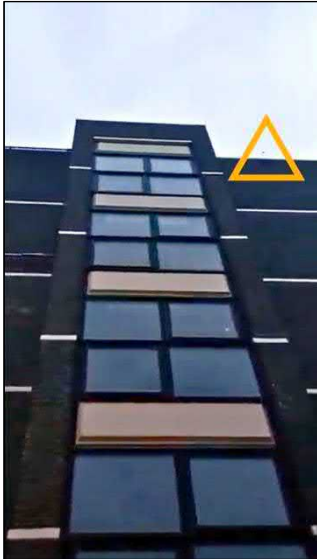
Winterverblijfplaats

Een verblijfplaats die wordt gebruikt om de periode van winterrust te overbruggen. Voor vleermuizen zijn deze verblijfplaatsen vorstvrij, maar ze moeten wel koel en vochtig zijn.

Zomerverblijfplaats

Vrouwtjes gebruiken deze verblijfplaatsen buiten het kraamseizoen, terwijl individuele mannetjes ze tijdens het kraamseizoen gebruiken.

8. BIJLAGE 3: FOTO'S VERBLIJFPLAATSEN

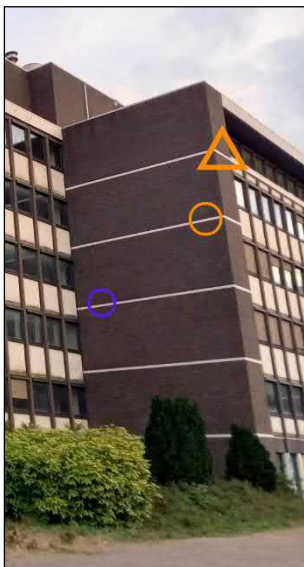
Figuur B1
Kraamverblijfplaats, waargenomen op 10-5-2023. Open stootvoeg vlak onder de dakrand aan de noordse kant

Figuur B2
Gevonden verblijfplaatsen aan de zuidoostzijde (zone D) bij het knikpunt in het midden. (Symbolen komen overeen met de kaart in figuur B7)

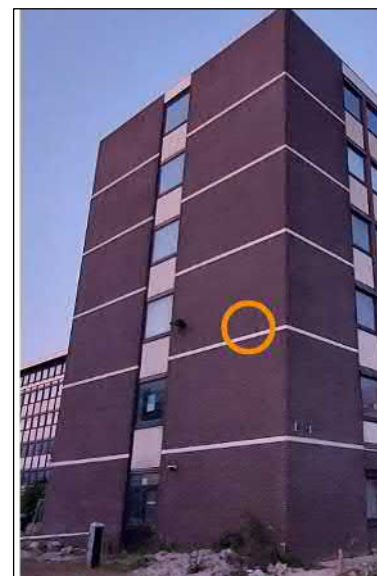
Figuur B3
Zomerverblijfplaats aan de zuidzijde kopse kant

Figuur B4
Meerdere verblijven op het knikpunt aan de noordzijde.

Figuur B5
Winterverblijfplaats

Figuur B6
Zomerverblijfplaats 1 individu

9. BIJLAGE 4: KAART MET RESULTATEN

Figuur B7. Resultaten van de veldbezoeken

Brief rapportage – Aanvulling tweekleurige vleermuis

Visseringlaan 26 te Rijswijk

OPDRACHTGEVER

Green Living CV
Dhr. W. Hagenaar
Voorsterbeeklaan 93
3521 DJ Utrecht

ADVIESBUREAU

Kwinfra B.V.
Smaragdweg 3
1812 RJ Alkmaar
072 505 7500
www.kwinfra.nl
info@kwinfra.nl
ecologie@kwinfra.nl

PROJECTGEGEVENS

Datum 14 november 2023
Kenmerk E23013-BRF-RAP-01
Versie 1.0
Status Definitief

Opgesteld door:

Mathijs Verweij BSc

BRIEFRAPPORTAGE

1.1 Aanleiding

Deze briefrapportage is opgesteld ter aanvulling op de rapportage van het nader soortgericht onderzoek (E23013-RAP-02) uitgevoerd en opgesteld door Kwinfra (03-11-2023). Na het publiceren van de rapportage hebben reeds twee aanvullende onderzoekrondes (vier bezoeken) plaatsgevonden gericht op het inventariseren van eventueel aanwezige paarverblijfplaatsen van de tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*). Zie de datum, tijd en omstandigheden van de rondes in tabel 1. Reden hiervoor was dat de ideale periode waarin paarverblijfonderzoek verricht wordt later intreedt dan bij andere vleermuissoorten.

De onderzoekrondes zijn uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol en in de optimale periode met de juiste omstandigheden. De territoriale mannetjes van de tweekleurige vleermuis maken met name gebruik van de zuidgevel van gebouwen en daarom is deze zijde extra intensief bezocht.

1.2 Bevindingen

De onderzoekrondes hebben niet geleid tot het vaststellen van verblijfplaatsen van twee kleurige vleermuizen. Ook zijn er niet meer verblijfplaatsen vastgesteld van gewone dwergvleermuizen of andere soorten, dan al vastgesteld waren in eerder uitgevoerde rondes.

Tabel 1. Onderzoekrondes tweekleurige vleermuis Visseringlaan 26, Rijswijk

Zon op / onder	Datum en tijd	Weersomstandigheden	Waarnemers	Zone	Functie
07.42 19.16	02-10-2023 19.45-21.45u	17°C, 2 Bft. ZZ, dicht bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	A, D	Paarverblijfplaatsen
07.47 19.09	05-10-2023 19.40-21.40u	15°C, 3 Bft. ZW, dicht bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	B, C	Paarverblijfplaatsen
08.20 18.28	24-10-2023 19.00-21.00u	11°C, 3 Bft. ZW, dicht bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	A, D	Paarverblijfplaatsen
08.23 18.24	26-10-2023 18.55-20.55u	10°C, 2 Bft. ZO, dicht bewolkt, droog	E. Luiten & M. Verweij	B, C	Paarverblijfplaatsen

CONCLUSIE & ADVIES

Er zijn geen verblijfplaatsen of paarterritoria vastgesteld van de tweekleurige vleermuis in de aanvullende onderzoekrondes. Deze functie is dus afwezig op het plangebied en nadelige effecten op paarverblijven van de Tweekleurige vleermuis zijn dan ook uitgesloten. Er vindt geen overtreding plaats van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming ten aanzien van deze soort. Voor de tweekleurige vleermuis is geen ontheffing benodigd.

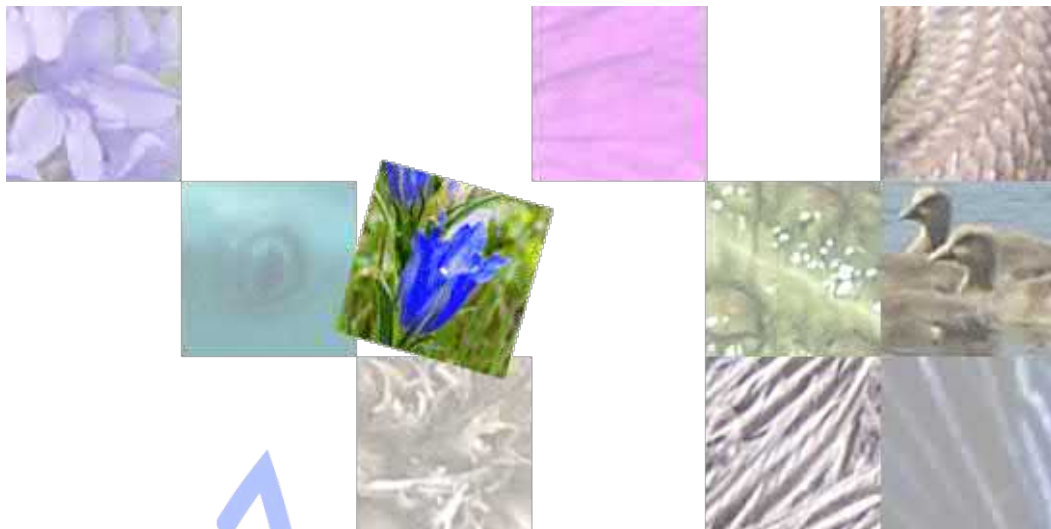
REFERENTIES

Rapportages:

- Kwinfra B.V. (2023) Nader soortgericht onderzoek vleermuizen – Visseringlaan 26 te Rijswijk
- Burgt, H.H.J. van der, (2023) Quick scan flora en fauna Visseringlaan 26 te Rijswijk. ECOquickscan, ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo.
- Dietz, C. & A. Kiefer, 2017. Veldgids Vleermuizen van Europa, KNNV Uitgeverij, Zeist.

ECOquickscan

ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap

Quick scan flora en fauna

Kessler Park 1 te Rijswijk

Quick scan flora en fauna

Kessler Park 1 te Rijswijk

Opdrachtgever LBP|SIGHT
Contactpersoon mevrouw M.I. Huizer MSc

Projectnummer 19139
Datum 14 november 2019
Auteur ing. J.H. Gunnink
Goedgekeurd door ing. H.H.J. van der Burgt

Wijze van citeren Gunnink, J.H., Quick scan flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk. *ECOquickscan*, ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo, 2019.

Het Netwerk Groene Bureaus is de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en behartigt de belangen van groene adviesbureaus.

ECOquickscan ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap
't Grieth 10 | 6924BJ Loo (Gld) | T (0316) 849390 | info@ecoquickscan.nl | www.ecoquickscan.nl

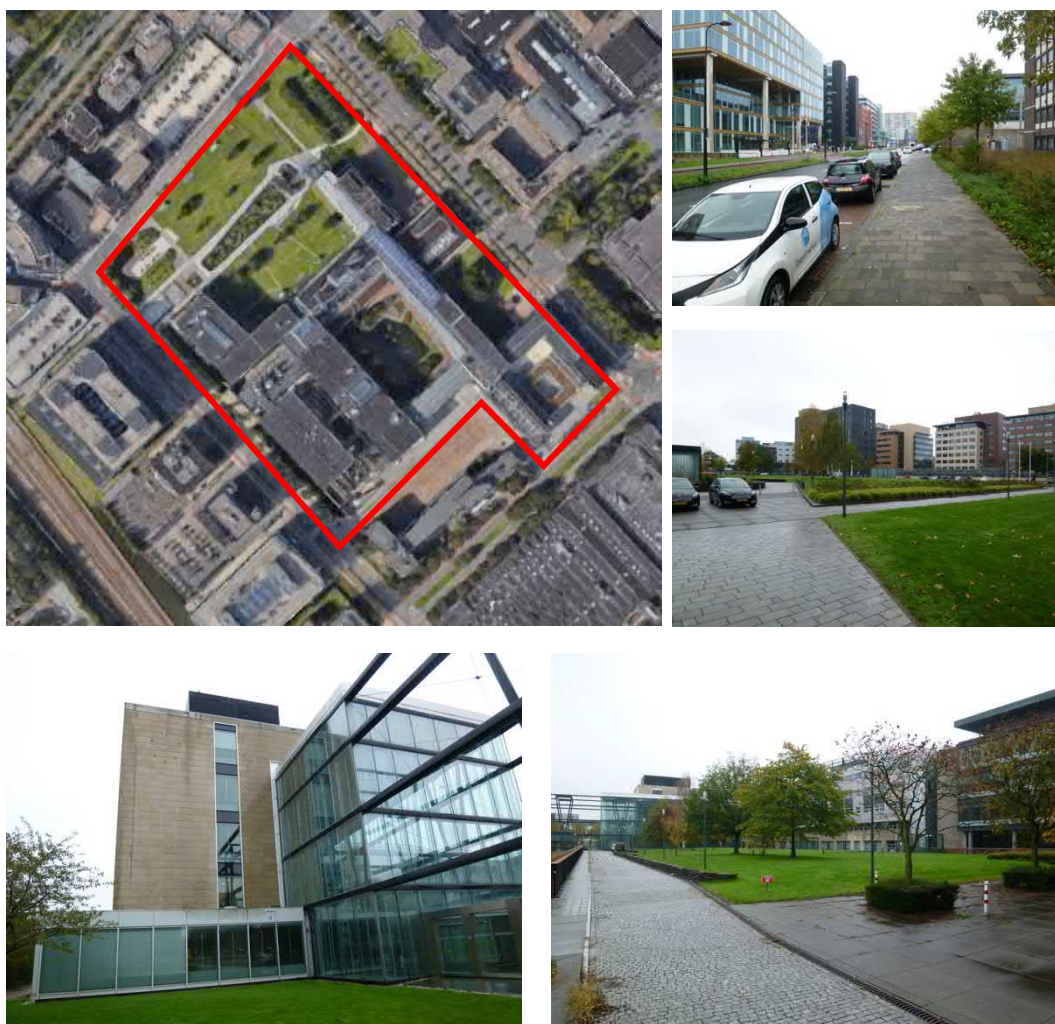
INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Gebiedsbeschrijving en beoogde ingrepen	2
2.	WETTELIJK KADER	3
2.1	Gebiedsbescherming	3
2.1.1	Wet natuurbescherming	3
2.1.2	Natuurnetwerk Nederland	3
2.2	Soortbescherming	3
3.	TOETSING	4
3.1	Onderzoeksmethodiek	4
3.2	Beschermde gebieden	4
3.2.1	Wet natuurbescherming - gebiedsbescherming	4
3.2.2	Natuurnetwerk Nederland	4
3.3	Voorkomen van beschermde soorten	5
3.3.1	Vaatplanten	5
3.3.2	Grondgebonden zoogdieren	5
3.3.3	Vleermuizen	5
3.3.4	Vogels	8
3.3.5	Amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige soortengroepen	9
4.	CONCLUSIE	10
4.1	Gebiedsbescherming	10
4.2	Soortenbescherming	10
4.3	Consequenties	10
4.4	Aanbevelingen	12
Bijlagen		
Bijlage 1	Literatuurlijst	
Bijlage 2	Wet natuurbescherming	

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In Rijswijk (gemeente Rijswijk, provincie Zuid-Holland) is aan Kessler Park 1 de herontwikkeling van een kantorencomplex met laboratoria van Shell beoogd. Aan ecologisch adviesbureau *ECOquickscan* is gevraagd te beoordelen of deze activiteit effect heeft op de flora en fauna op en rond de locatie. De voorliggende rapportage beschrijft de effecten op de aanwezige flora en fauna en geeft inzicht in de doorwerking van de natuurwetgeving op deze locatie.

Ligging (rood omlijnd) en indrukken van het plangebied (bron luchtfoto: Google). Rechts twee indrukken van de omgeving met veel kantoorpanden en hoogbouw. Onder twee foto's die een indruk van de bouw van het gebouw en de inrichting van het terrein geven.

Voor de ruimtelijke ingreep mag plaatsvinden moet er eerst een onderzoek plaatsvinden in het kader van de natuurwetgeving. Er zal bij deze activiteit rekening gehouden moeten worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Voorliggend onderzoek is een quick scan waarin op basis van een gebiedsanalyse (ruimtelijk ecologisch), beschikbare soortgegevens en een eenmalige veldverkenning uitspraken worden gedaan over de mogelijke aanwezigheid van

beschermden planten en dieren in het plangebied. Het plangebied is beoordeeld op geschiktheid voor beschermden planten en diersoorten en de te verwachten effecten op deze soorten. Dit resulteert in conclusies en aanbevelingen. Deze quick scan is uitgevoerd op basis van de momenteel geldende uitwerking en interpretatie van beleid en wetgeving.

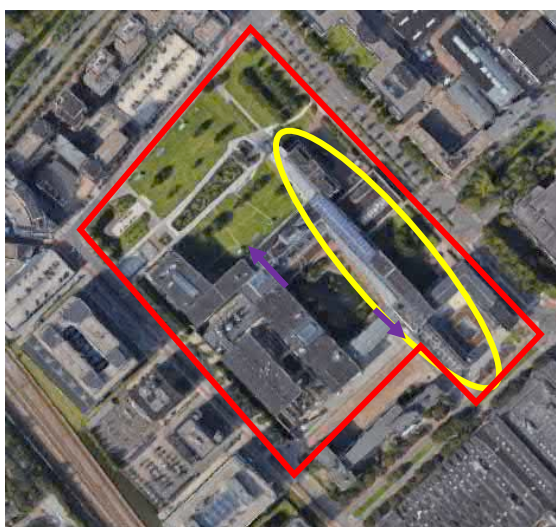
1.2 Gebiedsbeschrijving en beoogde ingrepen

Het plangebied ligt in het zuiden van de bebouwde kom van Rijswijk. Rijswijk wordt omsloten door Den Haag (ten noorden en oosten), Delft, (ten zuiden) en Wateringen (ten westen). Voorbij Wateringen ligt de kassenbouw van het Westland. De A4 ligt ten zuiden en de A12 ten noordoosten van het plangebied.

Het plangebied ligt in de wijk Plaspoelpolder welke bestaat uit kantoorpanden en bedrijven. Het openbaar groen kenmerkt zich door enkele grotere lijnelementen welke bestaan uit grasvelden met solitaire bomen en eventueel een watergang voor afwatering. De A4 ligt op een paar honderd meter zuidwaarts. Ten (zuid)westen ligt Rijswijk Station en een spoorlijn met een korte watergang. Het plangebied ligt aan Kessler Park, Volmerlaan, Visseringlaan en Lange Kleiweg.

Het plangebied bestaat uit een groot kantorencomplex en een stuk onbebouwd terrein. Het complex kent verschillende delen met een binnentuin. De gevels bestaan uit glas, staal, kunststof, plaatmateriaal en gladde gepolijste tegels. Aan de zuidzijde is een enkel stukje opgetrokken uit baksteen. De dakrand bestaat voor een groot deel uit beton of heeft een kunststof afwerking. Het dak bestaat uit een bitumen laag en de verschillende dakopbouwten bestaan uit plaatmateriaal, en/of kunststof. In de binnentuin is een vijver aanwezig en staan enkele struiken. Op het onbebouwde deel staan bomen en is een loopbrug naar de ondergrondse parkeergarage gemaakt. Aan de westzijde is een korte, enkeldiepe watergang aanwezig zonder enige begroeiing van water- en oeverplanten.

De plannen voor de herontwikkeling bestaan hoofdzakelijk uit omvorming; Het gedeelte langs de Volmerlaan wordt getransformeerd naar woningen. De overige delen van het complex blijven kantoren, maar worden wel verbouwd. Mogelijk komt er ook een school in het complex. Er worden twee doorgangen naar de binnentuin gemaakt zodat deze vrij toegankelijk is. De precieze uitvoering hiervan is nog niet bekend, maar er zal dus een klein deel gesloopt worden. De planning is dat medio 2020 de doorgangen gecreëerd worden en de overige werkzaamheden hierop aansluiten.

*De gele cirkel geeft de transformatie naar woningen aan.
De paarse pijlen geven de doorgang aan, waar dus een deel wordt gesloopt.*

2. WETTELIJK KADER

Bescherming in het kader van de natuur wet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming. Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Wet natuurbescherming (hoofdstuk 2) en het Natuurnetwerk Nederland. Soortenbescherming is geregeld in hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. In bijlage 2 is een uitgebreidere toelichting opgenomen bij de soort- en gebiedsbescherming zoals opgenomen in de Wet natuurbescherming.

2.1 Gebiedsbescherming

2.1.1 Wet natuurbescherming

De verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn in Nederland opgenomen in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna kunnen aangewezen worden als Europese Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebieden (Natura 2000).

Op grond van deze wet is het verboden projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten kunnen verslechteren, of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

2.1.2 Natuurnetwerk Nederland

Een andere vorm van gebiedsbescherming komt voort uit aanwijzing van een gebied als Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische Hoofdstructuur). Voor dergelijke gebieden geldt dat het natuurbelang prioriteit heeft en dat andere activiteiten niet mogen leiden tot frustratie van de natuurdoelen. Anders dan bij gebieds- en soortenbescherming is de status als Natuurnetwerk Nederland niet verankerd in de Wet natuurbescherming, maar dient het belang in de planologische afweging een rol te spelen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

2.2 Soortbescherming

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Soortenbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten en nationaal beschermde soorten. Van de nationaal beschermde soorten kan de beschermde status per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen aan (algemeen voorkomende) soorten.

Het beschermingsregime is verschillend voor zowel de internationaal beschermde soorten (Vogel- en Habitatrichtlijn soorten) als de nationaal beschermde soorten.

Tevens kent de Wet natuurbescherming een zorgplicht, zowel voor soorten als hun (beschermde) leefgebied.

3. TOETSING

3.1 Onderzoeksmethodiek

Voor de ruimtelijke ingreep mag plaatsvinden moet er eerst een onderzoek plaatsvinden in het kader van de natuurwetgeving (zie hoofdstuk 2). Er zal bij deze activiteit rekening gehouden moeten worden met de beschermde natuurwaarden in en om het plangebied. Op basis van een gebiedsanalyse (ruimtelijk ecologisch), beschikbare soortgegevens en een veldverkenning, worden uitspraken gedaan over de mogelijke aanwezigheid van beschermde planten en dieren in het plangebied. Vervolgens zijn voor alle (mogelijke) aanwezige beschermde soorten de effecten en eventuele gevolgen voor de beoogde ingreep beschreven.

Bij het opstellen van de quick scan flora en fauna is gebruik gemaakt van bestaande atlasgegevens uit de Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen, 2016) en op websites gepubliceerde verspreidingsgegevens van bijvoorbeeld Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (RAVON, Zoogdiervereniging, etc.). Deze bronnen vermelden betrouwbare soortgegevens op basis van uurhokken (5 bij 5 kilometer), dit betekent dat het zeer globale gegevens betreft. Daarnaast is op 31 oktober 2019 de NDFF geraadpleegd waarbij met name gekeken is naar het voorkomen van beschermde soorten in, of binnen de invloedssfeer van, het plangebied.

Op 21 oktober 2019 heeft er een veldverkenning plaatsgevonden. Doel van deze veldverkenning was om een indruk te krijgen van de biotopen ter plaatse en de geschiktheid van het plangebied en haar omgeving voor de verschillende soortengroepen te beoordelen. Het veldbezoek heeft nadrukkelijk niet de status van een volledige veldinventarisatie; het eenmalige veldbezoek geeft slechts een globaal beeld van aanwezige soorten en habitats op basis van een momentopname.

3.2 Beschermde gebieden

In het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 2 en de aanwijzing als Natuurnetwerk Nederland moet worden getoetst of er ter plaatse van de activiteit sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde habitattypen, habitatsoorten en/of kernkwaliteiten. De beoogde activiteit kan hierop effecten hebben.

3.2.1 Wet natuurbescherming - gebiedsbescherming

Het plangebied te Rijswijk ligt in de bebouwde kom in een stedelijke omgeving. Beschermde natuurgebieden (Natura 2000-gebieden) liggen op grote afstand (minimaal 7 km) van het plangebied. Gezien de grote afstand, het stedelijke karakter en beperkte omvang van de ingrepen zijn negatieve effecten op Natura 2000-gebieden uit te sluiten.

3.2.2 Natuurnetwerk Nederland

Op ongeveer 600 meter afstand ligt landgoed Te Werve wat deel uitmaakt van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De beoogde plannen hebben betrekking op een relatief kleine oppervlakte dat in de huidige situatie grotendeels is bebouwd en verhard en intensief beheerd en gebruikt wordt.

Door het intensieve beheer en gebruik van het plangebied en het bebouwde karakter van de omgeving, ontbreekt een relatie met de NNN.

3.3 Voorkomen van beschermde soorten

In het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 moet worden getoetst of er ter plaatse van de activiteit sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde activiteit kan biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben.

3.3.1 Vaatplanten

Het plangebied is grotendeels verhard en bebouwd. Binnen de bebouwing ligt een volledig ingesloten binnentuin en rondom de bebouwing ligt een parkachtig ingerichte (kantoor)tuin. Zowel de binnentuin als de (kantoor)tuin zijn goed onderhouden. De tuinen zijn grotendeels ingericht met een grote diversiteit aan gecultiveerde soorten. Ook het bomenbestand is zeer divers met veel cultivars. Van een natuurlijk ecosysteem met plantengemeenschappen die kenmerkend zijn voor beschermde of zeldzame soorten is als zodanig geen sprake, waardoor bijzondere groeiplaatsen niet aanwezig zijn. Beschermde vaatplanten worden binnen het plangebied niet verwacht (ook in de NDFF staan geen beschermde vaatplanten gemeld). Aangeplante of gezaaide exemplaren van beschermde soorten (in bijvoorbeeld tuinen of bermen) zijn niet beschermd in de Wet natuurbescherming, omdat het geen natuurlijke groeiplaatsen betreft.

3.3.2 Grondgebonden zoogdieren

Volgens verspreidingsgegevens uit de Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen, 2016) en zoogdierverspreiding.nl komen in de omgeving van het plangebied soorten voor als woelrat (*Arvicola terrestris*), rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*), veldmuis (*Microtus arvalis*), dwergmuis (*Micromys minutus*), bosmuis (*Apodemus sylvaticus*), haas (*Lepus europeus*), egel (*Erinaceus europeus*), gewone bosspitsmuis (*Sorex araneus*), dwergspitsmuis (*Sorex minutus*), huisspitsmuis (*Crocidura russula*), vos (*Vulpes vulpes*), hermelijn (*Mustela erminea*), wezel (*Mustela nivalis*), bunzing (*Mustela putorius*) en ree (*Capreolus capreolus*); waarvoor de provincie Zuid-Holland een vrijstelling kent voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen.

Tevens komt, conform de atlas, in de omgeving de nationaal beschermde soort eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) voor. Gezien de stedelijke ligging en het gebrek aan bosachtige gebieden en oude bomen die voldoen aan de habitateisen van de eekhoorn in de directe omgeving van het plangebied, kan aanwezigheid van eekhoorn in het plangebied uitgesloten worden. Ook in de NDFF staan geen meldingen van eekhoorn (of andere nationaal of internationaal beschermde zoogdieren) in of binnen de invloedssfeer van het plangebied.

3.3.3 Vleermuizen

Volgens de verspreidingsgegevens uit de Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen, 2016) komen in de omgeving van het plangebied gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), watervleermuis (*Myotis daubentonii*) en tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*) voor. De

NDDFF meldt alleen het voorkomen van gewone - en ruige dwergvleermuis binnen en direct aansluitend op het plangebied.

Vleermuizen zijn aan de hand van hun voorkeur voor verblijfplaats globaal onder te verdelen in twee groepen, gebouw- en boombewonende soorten. Ook zijn er soorten die beiden gebruiken als verblijfplaats. Daarnaast maken verschillende vleermuizen onderscheid tussen zomer- en winterverblijven. De gewone dwergvleermuis, laatvlieger en tweekleurige vleermuis zijn het gehele jaar overwegend gebouwbewonende soorten, terwijl de rosse vleermuis alleen in boomholtes verblijft. Ruige dwergvleermuis, gewone grootovleermuis, meervleermuis en watervleermuis maken zowel gebruik van gebouwen als van bomen (met uitzondering van de meervleermuis) in de zomermaanden. In de winter zitten deze soorten (met uitzondering van de ruige dwergvleermuis) graag in ondergrondse ruimten zoals: mergelgroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken, ijskelders en (kasteel)kelders.

Foerageergebied en vliegroutes

Binnen het plangebied en de directe omgeving is voor de meeste van de genoemde soorten vleermuizen geschikt foerageergebied aanwezig. Daarnaast kunnen de groenstructuren binnen en aangrenzend aan het plangebied een functie hebben als vliegroute voor diverse soorten vleermuizen; dergelijke vliegroutes vormen (vaak jarenlang) verbindingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebied. Daarom kan het behoud van deze lijnelementen cruciaal zijn voor de instandhouding van het leefgebied. Aantasting van vliegroutes kan leiden tot indirecte aantasting van verblijfplaatsen. Het (tijdelijk) onderbreken, als gevolg van de kap en/of het verplaatsen van bomen, van dergelijke vliegroutes kan een negatief effect hebben op potentiële vliegroutes van vleermuizen.

Verblijfplaatsen

Tijdens het veldbezoek zijn alle bomen binnen het plangebied onderzocht op holtes. De meeste bomen hebben nog een te kleine diameter om voor vleermuizen geschikte holtes te kunnen bevatten. Bij de bomen met een grotere stamdoorsnede zijn geen holtes aangetroffen. Verblijfplaatsen van boombewonende soorten kunnen dan ook worden uitgesloten in het plangebied.

Gebouwbewonende vleermuizen maken gebruik van spleten in gevels, spouwmuren, ruimtes achter daklijsten, etc. Met name de gewone- en ruige dwergvleermuis heeft slechts een smalle spleet nodig om zich toegang tot het gebouw te verschaffen. Het overgrote deel van het complex bestaat uit glas, staal, kunststof, plaatmateriaal en gladde gepolijste natuurstenen tegels waar vleermuizen niet op kunnen aanhechten om ergens achter te kunnen kruipen. Hierdoor zijn de spleten tussen de gepolijste stenen niet geschikt als vaste rust- en verblijfplaatsen. Wel is op enkele plekken de betonnen dakrand beschadigd, waardoor er een geschikte opening is ontstaan voor kleine vleermuizen, zoals gewone- en ruige dwergvleermuis. Mogelijk is de betonnen dakrand aan de oostzijde op meer plekken geschikt.

Daarnaast is er één bakstenen gevel met smalle open stootvoegen boven en onder ramen. Ook hier kunnen alleen kleine soorten als gewone- en ruige dwergvleermuis een kleine verblijfplaats hebben. Op basis van de bouwtekeningen heeft deze gevel geen spouw.

Verder bevindt zich aan de westzijde een constructie van natuursteen. Of dit object geschikt is hangt af van de binnenzijde. Het is van buitenaf moeilijk te beoordelen of vleermuizen ver genoeg kunnen wegkruipen. Indien dit object wel geschikt is, is het hoogstwaarschijnlijk ook alleen geschikt voor kleine vleermuissoorten. Van de hiervoor genoemde (mogelijk) geschikte openingen zijn onderstaand foto's opgenomen.

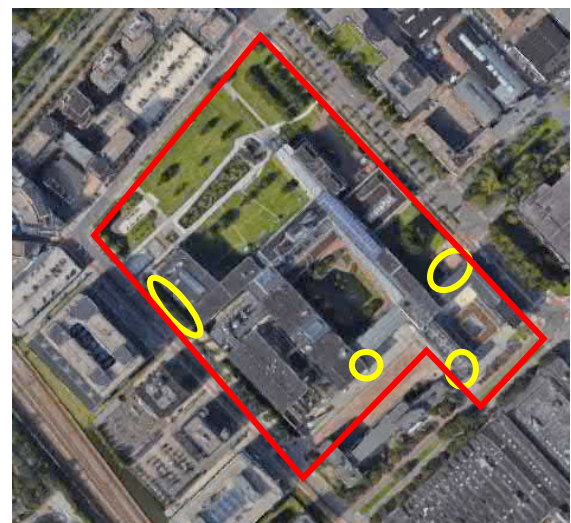

Twee verschillende locaties waar de dakrand beschadigd is en een geschikte opening voor vleermuizen biedt.

Links open stootvoegen boven een raam. Rechts de constructie van natuursteen waar vleermuizen mogelijk in kunnen verblijven.

De werkzaamheden aan het gebouw kunnen een negatief effect hebben op vaste rust- en verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen; met name kleine verblijfplaatsen van gewone - en ruige dwergvleermuis (al zijn kleine verblijfplaatsen van grotere soorten als laatvlieger ook niet volledig uit te sluiten). Gezien de geringe geschiktheid van het kantorencomplex (alleen ondiepe potentiële verblijfplaatsen aanwezig) is het voorkomen van een (massa)winterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis niet waarschijnlijk in deze bebouwing. Op de naast staande afbeelding is aangegeven welke gevels geschikt zijn voor vleermuizen.

In geel zijn de geschikte gevels aangegeven.

3.3.4 Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn vogels waargenomen zoals merel (*Turdus merula*), koolmees (*Parus major*), roodborstje (*Erithacus rubecula*), houtduif (*Columba palumbus*), ekster (*Pica pica*), kauw (*Corvus monedula*), zwarte kraai (*Corvus corone*) en halsbandparkiet (*Psittacula krameri*). Alle vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. De Wet natuurbescherming kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval aanwezig is (actieve broedplaatsen).

Jaarrond beschermde vogels

De provincie Zuid-Holland heeft het beleid van RVO, opgesteld onder de Flora- en faunawet, ten aanzien van jaarrond beschermde soorten overgenomen. Dat betekent dat van een aantal vogelsoorten de nesten en nestlocaties (verblijfplaatsen) het gehele jaar door beschermd zijn. Deze jaarrond beschermde vogelsoorten zijn onderverdeeld in vier categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil (*Athene noctua*));
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek (*Corvus frugilegus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en huismus (*Passer domesticus*));
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*), ooievaar (*Ciconia ciconia*), kerkuil (*Tyto alba*), oehoe (*Bubo bubo*) en slechtvalk (*Falco peregrinus*));
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk (*Falco subbuteo*), buizerd (*Buteo buteo*), havik (*Accipiter gentilis*), sperwer (*Accipiter nisus*), wespendif (*Pernis apivorus*), zwarte wouw (*Milvus migrans*) en ransuil (*Asio otus*)).

Het gebouw is door de aanwezigheid van een goed gesloten plat dak en het ontbreken van toegangen met voldoende ruimte voor vogels onder de dakrand, op de muurplaten en grotere gaten in de muren zelf ongeschikt voor jaarrond beschermde gebouwbewonende soorten zoals gierzwaluw en huismus. Ook zijn er tijdens de grondige inspectie van het gebouw, inclusief de daken, geen aanwijzingen gevonden van andere op gebouwen broedende soorten.

Van de jaarrond beschermde vogelsoorten (LNV, 2009) kunnen verschillende soorten roofvogels, zoals buizerd en sperwer, ook in bomen in of aan de rand van de bebouwde kom of op binnenstedelijke locaties broeden. Vanwege het stedelijke karakter van het plangebied, de afwezigheid van grotere groenstructuren en het ontbreken van nesten (horsten) of oude bomen met (grote) holtes, is het voorkomen van in bomen broedende jaarrond beschermde vogels uit te sluiten.

Niet jaarrond beschermde vogels

Naast de voorstaande vier categorieën is er nog een vijfde categorie (beschermde) vogels. Deze vogels beschikken over voldoende flexibiliteit om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Deze vogels (en hun broedplaatsen) zijn in principe buiten het broedseizoen niet

beschermd. Alleen als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen zijn deze soorten wel jaarrond beschermd.

Binnen het plangebied is de aanwezigheid van broedplaatsen van vogels uit de vijfde categorie niet uit te sluiten. Aangezien in de omgeving voldoende alternatieve broedplaatsen aanwezig zijn voor deze categorie vogels zijn er geen omstandigheden aanwezig om deze vogels jaarrond te beschermen. Negatieve effecten op vogels uit de vijfde categorie worden dan ook niet verwacht indien rekening gehouden wordt met het broedseizoen (actieve broedplaatsen).

3.3.5 Amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige soortengroepen

Het plangebied ligt in de bebouwde kom, heeft een stedelijk karakter, is voor een groot deel bebouwd en wordt intensief gebruikt en beheerd. Daarnaast zijn de werkzaamheden grotendeels beperkt tot het kantorencomplex. In een dergelijke omgeving komen geen nationaal of internationaal beschermde amfibieën, reptielen, vissen, insecten en overige beschermde soorten voor. De gegevens in de NDFF bevestigen het voorstaande. De habitateisen van deze beschermde soorten binnen de voorstaande soortgroepen zijn vaak zeer locatie specifiek en gebonden aan meer natuurlijke biotopen. Dergelijke biotopen komen niet in het plangebied voor.

De vijver in de binnentuin is eveneens ongeschikt voor nationaal of internationaal beschermde amfibieën, omdat er grote karpers in voorkomen. Vissen, met name roofvissen zoals karpers, eten de eieren en juvenielen van kwetsbare amfibiesoorten op, waardoor deze soorten geen standhouden. De waterpartij aan de wetszijde heeft een meer esthetische waarde en is door het ontbreken van enige begroeiing, het vele bladafval en de diepte niet geschikt voor beschermde amfibieën.

Landbiotoop van algemene amfibieënsoorten

Aangezien algemene amfibieënsoorten zich wel in minder geschikte wateren (onder andere in wateren waarin vis voorkomt) voortplanten, is het voorkomen van algemeen voorkomende amfibieën niet uit te sluiten. Waarschijnlijk is het voorkomen wel beperkt tot de bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Deze soorten gaan na de metamorfose op het land naar voedsel zoeken. Hierbij kunnen ze grote afstanden afleggen. Omdat de dieren op het land overwinteren (met uitzondering van de bastaardkikker), is het ook mogelijk dat er dieren in de winterperiode binnen het plangebied aanwezig zijn. Voor deze soorten heeft de provincie Zuid-Holland een algemene vrijstelling.

4. CONCLUSIE

Het plangebied te Rijswijk betreft een terrein met een kanorencomplex. Beoogd is om dit complex te her ontwikkelen naar woon- en werkruimtes.

4.1 Gebiedsbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming en het Natuurnetwerk Nederland dient er getoetst te worden of de beoogde ontwikkelingen een negatieve invloed hebben op beschermde gebieden. Het plangebied te Rijswijk ligt niet in of binnen de invloedssfeer van NNN of een gebied dat is aangewezen als speciale beschermingszone als bedoeld in de Wet natuurbescherming. Gebiedsbescherming is op deze locatie niet aan de orde.

4.2 Soortenbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 moet worden getoetst of ter plaatse van de ruimtelijke ingrepen sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde ontwikkelingen kunnen biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben.

De meeste van de mogelijk in het plangebied voorkomende soorten zoals bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, egel, haas, konijn, vos, kleine marterachtigen, ree en algemeen voorkomende (spits)muizen zijn beschermd, maar vallen onder een algemene vrijstelling van de provincie Zuid-Holland. Voor deze soorten geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van een vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties. De zorgplicht (zie bijlage 2) blijft onverminderd van toepassing.

Een aantal van de mogelijk voorkomende soorten zijn meer strikt beschermde soorten, soorten waarvoor bij aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffingsplicht in het kader van de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 geldt. Op basis van verspreidingsgegevens, de aanwezige habitats, tijdens het veldbezoek aangetroffen openingen en de biotoopeisen van individuele diersoorten zijn soorten uit de soortgroep vleermuizen (met name gewone- en ruige dwergvleermuis) niet uit te sluiten binnen het plangebied. Het betreffen zowel (kleine) verblijfplaatsen in de bebouwing als vaste vliegroutes voor vleermuizen via de opgaande beplanting in en direct aansluitend aan het plangebied.

4.3 Consequenties

De verkennende quick scan flora en fauna kan, op basis van het eenmalige veldbezoek, de aanwezigheid van in paragraaf 4.2 genoemde beschermde soortgroep niet op voorhand uitsluiten.

Daarom moet bij werkzaamheden aan de bebouwing waarbij gevels met potentiële verblijfplaatsen worden aangetast (zie paragraaf 3.3.3) nader onderzoek gedaan worden naar:

- Vleermuizen, gebouwbewonende soorten; met name gewone - en ruige dwergvleermuis (en laatvlieger) (bescherming conform artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming),

onderzoekperioden: een volledig onderzoek naar vleermuizen bestaat uit twee onderzoekperiodes; van half mei tot half juli (kraam- en zomerverblijfplaatsen) en van half augustus tot eind september (paar- en winterverblijfplaatsen). Beide onderzoeken dienen plaats te vinden om een volledig beeld te krijgen van de functie van het gebouw voor vleermuizen. (Massa)winterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis worden niet verwacht. Gedurende het nader onderzoek naar gebouwbewonende soorten wordt gelijktijdig ook onderzoek gedaan naar foeragegedrag en eventuele andere functies van het plangebied en de nabije omgeving.

Daarnaast moet voorafgaand aan de kap van bomen rondom de bebouwing (werkzaamheden in de binnentuin hebben geen effect op vaste vliegroutes) nader onderzoek gedaan worden naar:

- Vleermuizen, met name gewone - en ruige dwergvleermuis (bescherming conform artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming), onderzoekperioden: een volledig onderzoek naar vliegroutes van vleermuizen bestaat uit twee rondes; van half april tot half oktober. Deze onderzoekrondes zijn te combineren met het onderzoek naar vaste rust- en verblijfplaatsen.

Het gebruik van het plangebied door deze soorten kan door middel van nader onderzoek in beeld worden gebracht zodat het werkelijke effect van de ingreep op (het leefgebied van) daadwerkelijk aanwezige soorten kan worden bepaald. Pas dan kan worden bepaald of het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is. Bij een dergelijke ontheffing worden vaak mitigerende en compenserende maatregelen gevraagd.

Verder is er een tweetal algemene voorwaarden vanuit de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 altijd van toepassing:

- In het broedseizoen van vogels mogen, zonder controle voorafgaand door een ecooloog, de vegetatie, bosjes en opstallen in het plangebied niet worden verwijderd. De start van werkzaamheden tijdens deze periode zouden kunnen leiden tot verstoring, beschadiging of vernieling van nesten, rustplaatsen en eieren. Alle vogels zijn beschermd. Storing van nesten is onder artikel 3.1 (Vogelrichtlijn) toegestaan mits niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort. Voor vogels die ook staan vermeld onder artikel 3.5 (Habitatrichtlijn, inclusief Verdragen van Bern en Bonn) is verstoren niet toegestaan.
- Op basis van de zorgplicht volgens artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met aanwezige planten en dieren. Zo dienen maatregelen te worden getroffen om bijvoorbeeld verstoring tot een minimum te beperken. Daarnaast moeten dieren de gelegenheid hebben om uit te wijken en mogen niet opzettelijk worden gedood. Dit kan door:
 - Voortijdig maaien van het plangebied zodat dieren wegtrekken;
 - Het beperken van verlichting tijdens de avonduren in voorjaar, zomer en herfst ten behoeve van vleermuizen en andere nachtdieren;
 - Het slopen en rooien starten buiten het voortplantingsseizoen en het winter(slaap)seizoen.
 - Indien de werkzaamheden ook de waterelementen beslaan, het wegvangen van amfibieën en vissen.

4.4 Aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Wet natuurbescherming zijn er ook een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, zoals:

- Voor vleermuizen kunnen open stootvoegen aangebracht worden in muren, of vleermuiskasten worden geplaatst in de spouw of tegen de muur op >2,5 meter hoogte;
- Er kunnen neststenen worden aangebracht ten behoeve van huismussen en gierzwaluwen op >2,5 meter hoogte in de muur, of bij een steile dakvorm als dakpannen. Deze beschermde soorten verliezen steeds meer nestmogelijkheden. Het huidige complex is voor deze soort niet geschikt;
- Het planten van bomen en struwelen voor vogels en vleermuizen verdient aanbeveling. Het beste zijn, ecologisch gezien, inheemse (autochtone) bes- en bloemdragende struiken en planten;
- Voor insecten kan een insectenhotel, in combinatie met een bloemenweide of grote vaste plantenborder, geplaatst worden tegen de gevel of in de buitenruimte. Een insectenhotel is nuttig voor allerlei insecten en heeft tevens een educatieve functie.

BIJLAGE 1

Literatuurlijst

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. - Natuur in Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden, 2016.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill. Vleermuizen, alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Tirion natuur, Utrecht, 2011.

Ministerie van LNV, Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep, 2009.

Websites:

www.ndff.nl (uitvoerportaal)

www.ravon.nl

www.rijksoverheid.nl

www.vleermuis.net

www.zoogdiervereniging.nl

www.zuid-holland.nl

BIJLAGE 2

Wet natuurbescherming

Wet natuurbescherming – gebiedsbescherming

Voor gebiedsbescherming is hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming bepalend. Indien gebiedsbescherming aan de orde is, zijn er verschillende stappen in onderzoek te onderscheiden; Voortoets en afhankelijk van de conclusie in de Voortoets een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling.

Bij een Voortoets komen de volgende onderdelen aan bod:

- Beschrijving van de bestaande en nieuwe situatie. In het geval van een wijziging van bedrijfsactiviteiten het in beeld brengen van de bestaande situatie en gewijzigde bedrijfsactiviteiten;
- Welke milieueffecten deze (bedrijfs)activiteiten hebben op de omgeving;
- Welke van de soorten en habitats waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, schade ondervinden;
- Welke (bedrijfsmatige) activiteiten kunnen leiden tot effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling:

Indien uit de Voortoets blijkt dat een ruimtelijke ingreep geen negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied dan is het onderzoek gereed. Indien uit de Voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied, maar zeker niet significant negatief dan moet een Verstorings- en Verslechteringstoets worden opgesteld. Indien uit de Voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft en mogelijk ook een significant negatief effect dan moet een Passende Beoordeling worden opgesteld.

Een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling is de basis voor de aanvraag van een vergunning.

Wet natuurbescherming – soortenbescherming

Voor soortbescherming is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten (Vogelrichtlijn, Habitatrictlijn, verdragen van Bern en Bonn) en nationaal beschermde soorten. Er zijn verbodsbepalingen opgenomen, bepalingen voor algemene vrijstelling en projectspecifieke ontheffingen en de belangen die aangetoond dienen te worden om een ontheffing te verkrijgen.

Verbodsbepalingen

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1)

Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden, te vangen of opzettelijk te storen (tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort). Ook is het verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze vogels te vernielen of te beschadigen, nesten van vogels weg te nemen of eieren te rapen en deze eieren onder zich te hebben.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5)

Het is verboden in het wild levende dieren (waaronder diverse vogelsoorten) van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen, opzettelijk te verstoren, eieren van dieren opzettelijk te vernielen of te rapen of voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren te beschadigen of te vernielen. Ook is het verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten (artikel 3.10)

Het is verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel A, opzettelijk te doden of te vangen, of vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen. Ook is het verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel B, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Zorgplicht

Naast de bovenstaand beschreven verboden kent de Wet natuurbescherming ook een zorgplicht. In artikel 1.11 is opgenomen dat eenieder voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorg houdt in elk geval in dat schadelijke handelingen achterwege blijven, dan wel noodzakelijke maatregelen getroffen worden om die schadelijke gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt worden.

Procedurele consequenties

Voor ruimtelijke ingrepen is het van belang te toetsen of er allereerst sprake is van een overtreding van de verbodsbepalingen. Voor Vogelrichtlijnsoorten is het bijvoorbeeld van belang te beoordelen of een verstoring van wezenlijke invloed is. Voor de nationaal beschermde soorten zijn er per provincie lijsten opgesteld met soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt. Over het algemeen zijn dit de meer algemeen voorkomende soorten zoals het konijn of de vos.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Wet natuurbescherming, hoofdstuk 3. Voor aantastingen van verblijfplaatsen en belangrijke (onderdelen) van leefgebieden van beschermde soorten, is ontheffing ex. artikel 3.3, 3.8 en/of 3.10 van de Wet natuurbescherming nodig van Gedeputeerde Staten. Het uitvoeren van een ruimtelijke ingreep, indien er sprake is van een overtreding van één van de bovenstaand beschreven verbodsbepalingen, kan door middel van een goedgekeurde gedragscode of een verkregen ontheffing. Een gedragscode geldt voor zowel de internationaal beschermde soorten als de nationaal beschermde soorten.

In een gedragscode worden gedragslijnen aangegeven die men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is, als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, voor deze soorten alleen nog nodig als werkzaamheden afwijkend van de gedragscode worden uitgevoerd.

Voor een ontheffing zijn procedurele consequenties afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Er zijn drie soorten verbodsbepalingen en gekoppeld aan deze bepalingen zijn er ook drie verschillende beschermingsregimes:

- Soorten van de Vogelrichtlijn;
- Soorten van de Habitatrichtlijn, verdrag van Bern en/of Bonn;
- Nationaal beschermde soorten.

Voor het verkrijgen van een ontheffing moet als eerste een belang worden aangetoond op grond waarvan een ontheffing kan worden verkregen voor het overtreden van de verbodsbepalingen. Voor Vogelrichtlijnsoorten moet een belang worden aangetoond zoals opgenomen in de Vogelrichtlijn. Voor ruimtelijke ingrepen zijn dat:

- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Veiligheid van het luchtverkeer;
- Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- Ter bescherming van flora of fauna.

Voor Habitatrichtlijnsoorten en soorten van Bern en Bonn:

- Bescherming van de wilde flora of fauna, of instandhouding van de natuurlijke habitats;
- Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- Volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor nationaal beschermde soorten:

- In het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daaropvolgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied.

Jacob Jan van Burg

Van: Haico van der Burgt :: ECOquickscan <haico@ecoquickscan.nl>
Verzonden: donderdag 9 november 2023 13:27
Aan: Jacob Jan van Burg
CC: Dimpfina Riemer :: ECOquickscan
Onderwerp: aanvullend advies tweekleurige vleermuis Kessler Park, Rijswijk

Beste Jacob Jan,

Onderstaand mijn aanvullend advies tweekleurige vleermuis op de eerdere 'quick scan flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk' (Gunnink, 2019).

Tweekleurige vleermuis (paarplaatsen van) in de quick scan

In de quick scan is goed gemotiveerd dat het gebouw slechts beperkt geschikt is voor vleermuizen. Paarverblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis worden (in de literatuur) gekoppeld aan gebouwen van 6 verdiepingen of hoger. Tot nu werd er maar één keer een baltsende tweekleurige vleermuis in Nederland aangetroffen (www.vleermuis.net).

De delen van het plangebied die geschikt zijn, zijn maximaal 4 verdiepingen hoog (zie quick scan). Daarnaast staan in de directe omgeving diverse geschikte(re) gebouwen van 6 verdiepingen en hoger (zoals het gebouw aan de Visseringlaan en diverse kantoorgebouwen aan de Lange Kleiweg; deze gebouwen hebben allemaal toegankelijke open stootvoegen en een spouw). Het gebouw is hiermee niet geschikt voor paarverblijfplaatsen van de tweekleurige vleermuis.

Mocht je nog vragen hebben, dan hoor ik het graag.

Met vriendelijke groet,

Haico van der Burgt

ECOquickscan

ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap

ing. H.H.J. van der Burgt

T 026-3034219 | M 06-12971680 | I www.ecoquickscan.nl

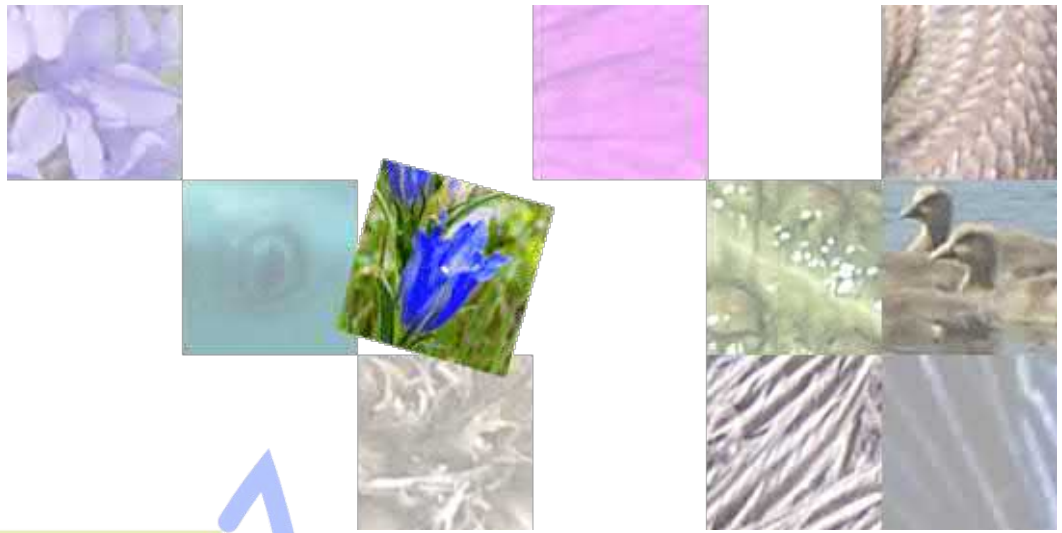
 't Grieth 10, 6924 BJ Loo (Gld)

Lid van het Netwerk Groene Bureaus

Aanwezig op maandag tot en met donderdag

ECOquickscan

ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap

Nader onderzoek flora en fauna

Kessler Park 1 te Rijswijk

Nader onderzoek flora en fauna

Kessler Park 1 te Rijswijk

Opdrachtgever	LBP SIGHT
Contactpersoon	mevrouw M.I. Huizer MSc
Projectnummer	19139
Datum	7 december 2020
Auteur	A. Nieuwenhuis MSc
Goedgekeurd door	ing. D.A. Riemer
Wijze van citeren	Nieuwenhuis, A., Nader onderzoek flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk. <i>ECOquickscan</i> , ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo, 2020.

Het Netwerk Groene Bureaus is de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en behartigt de belangen van groene adviesbureaus.

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Gebiedsbeschrijving en beoogde ingrepen	1
1.3	Leeswijzer	2
2.	WETTELIJK KADER	3
2.1	Soortenbescherming	3
3.	ONDERZOEKSMETHODIEK	4
3.1	Vleermuizen	4
4.	RESULTATEN	6
4.1	Vleermuizen	6
4.1.1	Foeragegedrag	6
4.1.2	Vaste vliegroutes	7
4.1.3	Kraamverblijfplaatsen	7
4.1.4	Zomerverblijfplaatsen	7
4.1.5	Paarverblijfplaatsen	7
4.1.6	Winterverblijfplaatsen	7
5.	CONCLUSIE	9
5.1	Beschermde soorten	9
5.2	Consequenties	9
5.3	Aanbevelingen	10

Bijlagen

Bijlage 1	Literatuurlijst
Bijlage 2	Wet natuurbescherming
Bijlage 3	Gebiedsfuncties voor vleermuizen

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In Rijswijk (gemeente Rijswijk, provincie Zuid-Holland) is aan Kessler Park 1 de herontwikkeling van een kantorencomplex met laboratoria van Shell beoogd. In het kader van de beoogde ontwikkelingen heeft LBP|SIGHT, op basis van een eerder uitgevoerde quick scan flora en fauna (Gunnink, 2019), aan ecologisch adviesbureau *ECOquickscan* verzocht een nader onderzoek uit te voeren naar vlermuizen (met name naar gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger). In het voorliggende rapport worden de resultaten en conclusies van dit onderzoek weergegeven.

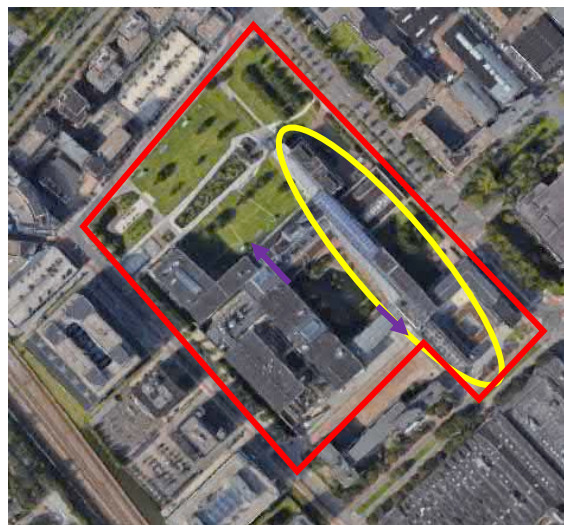
1.2 Gebiedsbeschrijving en beoogde ingrepen

Het plangebied ligt in het zuiden van de bebouwde kom van Rijswijk. Rijswijk wordt omsloten door Den Haag (ten noorden en oosten), Delft, (ten zuiden) en Wateringen (ten westen). Voorbij Wateringen ligt de kassenbouw van het Westland. De A4 ligt ten zuiden en de A12 ten noordoosten van het plangebied.

Het plangebied ligt in de wijk Plaspoelpolder welke bestaat uit kantoorpanden en bedrijven. Het openbaar groen kenmerkt zich door enkele grotere lijnelementen welke bestaan uit grasvelden met solitaire bomen en eventueel een watergang voor afwatering. De A4 ligt op een paar honderd meter zuidwaarts. Ten (zuid)westen ligt Rijswijk Station en een spoorlijn met een korte watergang. Het plangebied ligt aan Kessler Park, Volmerlaan, Visseringlaan en Lange Kleiweg.

Het plangebied bestaat uit een groot kantorencomplex en een stuk onbebouwd terrein. Het complex kent verschillende delen met een binnentuin. De gevels bestaan uit glas, staal, kunststof, plaatmateriaal en gladde gepolijste tegels. Aan de zuidzijde is een enkel stukje opgetrokken uit baksteen. De dakrand bestaat voor een groot deel uit beton of heeft een kunststof afwerking. Het dak bestaat uit een bitumen laag en de verschillende dakopbouwten bestaan uit plaatmateriaal, en/of kunststof. In de binnentuin is een vijver aanwezig en staan enkele struiken. Op het onbebouwde deel staan bomen en is een loopbrug naar de ondergrondse parkeergarage gemaakt. Aan de westzijde is een korte, enkeldiepe watergang aanwezig zonder enige begroeiing van water- en oeverplanten.

De plannen voor de herontwikkeling bestaan hoofdzakelijk uit omvorming; Het gedeelte langs de Volmerlaan wordt getransformeerd naar woningen. De overige delen van het

De gele cirkel geeft de transformatie naar woningen aan. De paarse pijlen geven de doorgang aan, waar dus een deel wordt gesloopt.

complex blijven kantoren, maar worden wel verbouwd. Mogelijk komt er ook een school in het complex. Er worden twee doorgangen naar de binnentuin gemaakt zodat deze vrij toegankelijk is. De precieze uitvoering hiervan is nog niet bekend, maar er zal dus een klein deel gesloopt worden.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de natuurwetgeving. Hoofdstuk 3 gaat in op de toegepaste onderzoeksmethode(s). De resultaten van het onderzoek komen aan bod in hoofdstuk 4. In de conclusies, beschreven in hoofdstuk 5, wordt duidelijk wat de consequenties zijn naar aanleiding van het onderzoek.

2. WETTELIJK KADER

Bescherming in het kader van de natuur wet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming. Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Wet natuurbescherming (hoofdstuk 2) en het Natuurnetwerk Nederland. Soortenbescherming is geregeld in hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. In bijlage 2 is een uitgebreidere toelichting opgenomen bij de soort- en gebiedsbescherming zoals opgenomen in de Wet natuurbescherming.

Het nader onderzoek naar vleermuizen voor het project Kessler Park 1 te Rijswijk is uitgevoerd in het kader van soortenbescherming (hoofdstuk 3) van de Wet natuurbescherming.

2.1 Soortenbescherming

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Soortenbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten en nationaal beschermde soorten. Van de nationaal beschermde soorten kan de beschermde status per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen aan (algemeen voorkomende) soorten.

Het beschermingsregime is verschillend voor zowel de internationaal beschermde soorten (vogel- en habitatrichtlijn soorten) als de nationaal beschermde soorten.

Tevens kent de Wet natuurbescherming een zorgplicht, zowel voor soorten als hun (beschermde) leefgebied.

3. ONDERZOEKSMETHODIEK

Het inventariseren van flora en fauna gebeurt, indien beschikbaar en toepasbaar, aan de hand van protocollen of 'vaste' inventarisatiemethodes. Deze methodes leiden vaak tot een goed beeld van de te onderzoeken soort of soortgroep in het plangebied. Indien mogelijk wordt dan ook volgens deze breed geaccepteerde onderzoeksmethode(s) geïnventariseerd. Hieronder wordt per soort of soortgroep de onderzoeksmethode(s) weergegeven.

3.1 Vleermuizen

Het onderzoek is uitgevoerd conform het protocol voor het inventariseren van vleermuizen (afgekort "vleermuizenprotocol") dat is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur. In het vleermuizenprotocol worden verschillende onderzoeksperioden onderscheiden naar de verschillende functies (zie bijlage 3) dat een gebied kan hebben voor vleermuizen. Binnen het plangebied is onderzoek uitgevoerd naar kraam- en paarverblijfplaatsen. Het onderzoek naar kraam- en paarverblijfplaatsen geeft ook inzicht in andere mogelijk belangrijke functies van het plangebied voor vleermuizen.

Het onderzoek naar vleermuizen vindt plaats met behulp van een batdetector (een apparaat dat ultrasone vleermuisgeluiden omzet in voor het menselijk oor hoorbare geluiden). Met meerdere personen¹ (uitgerust met een Petterson D240x) is op 9 juni, 7 juli, 14 juli, 18 augustus en 10 september 2020 onderzoek gedaan naar kraam- en paarverblijfplaatsen. Het onderzoek heeft zowel rond zonsopgang (ochtendonderzoek) als rond zonsondergang (avondonderzoek) plaatsgevonden. 's Ochtends wordt voornamelijk gekeken naar zwermgedrag nabij de verblijfplaats. In de avond wordt gekeken naar uitvliegers en tijdens het paarseizoen wordt geluisterd naar roepende mannetjes vanuit of in de nabijheid van de verblijfplaats.

Weersomstandigheden

Onderzoek naar vleermuizen is sterk gebonden aan weersomstandigheden, als het bijvoorbeeld hard waait of de temperatuur te laag is verlaten vleermuizen hun verblijfplaats niet. Hieronder staan de weersomstandigheden ten tijde van het onderzoek.

Datum	Tijdstip onderzoek	Temperatuur	Windkracht	Onderzoeksomstandigheden
9 juni 2020	03:20 - 05:26	11 °C	3 Bft	Optimaal
7 juli 2020	22:00 - 00:05	15 °C	1 Bft	Optimaal
14 juli 2020	21:45 - 23:58	16 °C	1 - 2 Bft	Optimaal
18 aug. 2020	22:00 - 00:05	20 °C	1 Bft	Optimaal
10 sept. 2020	22:00 - 00:00	12 °C	1 Bft	Optimaal

Weersomstandigheden ten tijde van het onderzoek naar vleermuizen.

¹ Voor de onderzoeksinspanning en inzet van personen is rekening gehouden met de vereisten zoals opgenomen in het Vleermuisprotocol 2017. Binnen *ECOquickscan* wordt de onderzoeksinspanning altijd bepaald door Haico van der Burgt, ervaren (vleermuis)onderzoeker en ondermeer een actief lid van het vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus.

Periode tussen de avondronden in de zomer

De periode tussen de twee avondronden in de zomer wijkt af van de in het vleermuisprotocol aangegeven minimale periode van 10 dagen voor laatvlieger. Dit komt omdat het de week waarin de eerste ronde gepland stond regende en deze ronde pas 7 juli uitgevoerd kon worden. Er is vervolgens voor gekozen om alle rondes wel in de optimale periode uit te voeren, dus voor 15 juli. Aangezien de laatste avondronde zo laat mogelijk in het seizoen gepland was, heeft dit ertoe geleid dat er voor de tussenliggende periode niet voldaan kon worden aan de suboptimale periode.

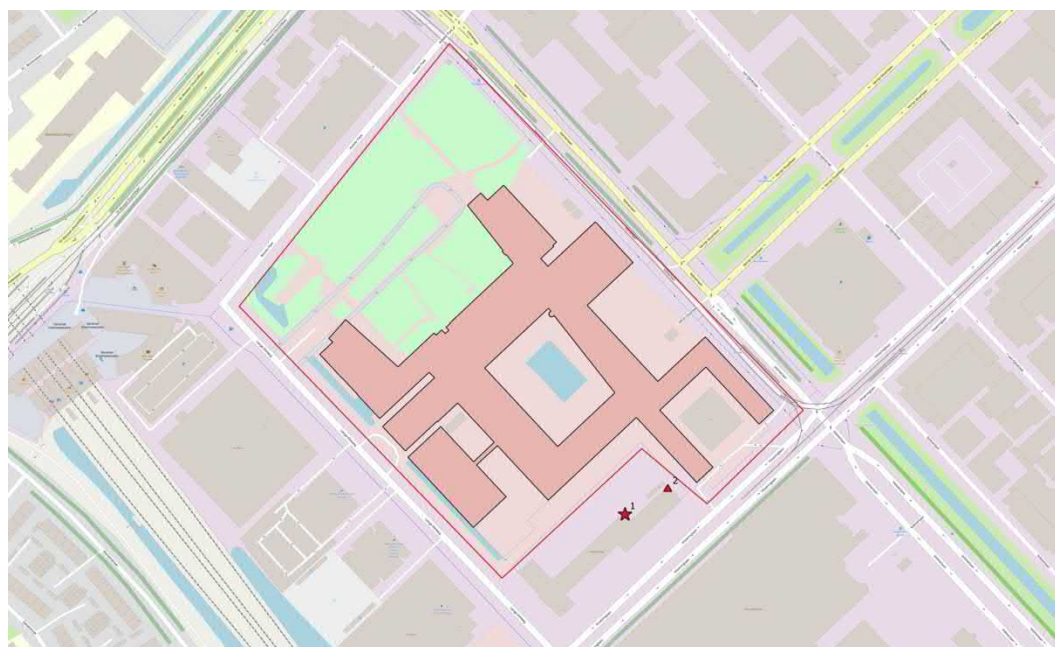
Het onderzoek geeft op basis van expert judgement een goed beeld van de aanwezigheid van laatvlieger in het plangebied. In het westen is een lagere dichtheid van insecten en zijn de prooien kleiner, waardoor de laatvlieger de gehele nacht actief is. Hierdoor is er vaak ook tijdens de ochtendronde nog activiteit van laatvlieger. De ochtendronde op 9 juni geeft daarom voor laatvlieger ook een goed beeld van de aanwezigheid van de soort. Dit betekent dat er drie rondes zijn uitgevoerd waarbij activiteit van laatvlieger kon worden waargenomen, waarbij ook aan de gewenste spreiding van tenminste 30 dagen voor kraamverblijfplaatsen is voldaan. Daarnaast blijkt uit de quick scan dat er voornamelijk kleine verblijfplaatsen werden verwacht en dat laatvlieger niet kon worden uitgesloten, maar dat de soort zelf ook niet verwacht werd. Tijdens geen van de onderzoeks rondes, ook niet de ochtendronde of de rondes in het najaar, zijn waarnemingen van laatvlieger gedaan. Dit voldoet dus aan de verwachtingen die gesteld zijn in de quick scan. Tijdens het nader onderzoek is een goed beeld gevormd van het gebruik van het plangebied door vleermuizen, waaronder ook laatvlieger.

4. RESULTATEN

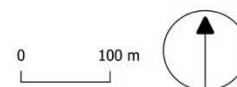
Het nader onderzoek voor het project Kessler Park 1 te Rijswijk heeft het onderstaande resultaat opgeleverd.

4.1 Vleermuizen

Het nader onderzoek naar vleermuizen bestaat uit twee delen. Op de eerste drie onderzoeksmomenten is het voorkomen van kraamverblijfplaatsen onderzocht. Dit onderzoek heeft ook inzicht gegeven in het voorkomen van zomerverblijven, vliegroutes en het foerageergedrag van vleermuizen. De twee onderzoeksmomenten in augustus en september hebben inzicht gegeven in het voorkomen van paar- en winterverblijfplaatsen.

functies (indien aanwezig)
 ◆ paar-, winterverblijfplaats ■ verblijfplaats in vleermuiskast
 ● zomerverblijfplaats ★ kraamverblijfplaats □ plangebied
 ▲ zomer-, paar-, winterverblijfplaats — vliegroute □ nabijgelegen plangebied

Verblijfplaatsen van vleermuizen binnen en in de directe omgeving van het plangebied (bron kaartondergrond: OpenStreetMaps).

Op de bovenstaande afbeelding zijn de waarnemingen van alle vijf de onderzoeksmomenten bijeengebracht. Het aantal vleermuizen dat gebruik maakt van het gebied is hieronder tekstueel uitgelegd.

4.1.1 Foerageergedrag

Tijdens het onderzoek zijn drie vleermuissoorten waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

De ruige dwergvleermuis is eenmalig op 18 augustus 2020 overvliegend waargenomen. De rosse vleermuis is een enkele keer hoog overvliegend waargenomen gedurende het onderzoek. De gewone dwergvleermuis is in kleine aantallen tijdens alle onderzoeksrondes in het plangebied waargenomen. In totaal foerageren in en aansluitend aan het plangebied tussen de één tot drie exemplaren. Vanwege de beperkte activiteit in (de omgeving van) het plangebied is een essentiële foerageerfunctie van het plangebied of de omgeving ook uit te sluiten. De meeste activiteit was langs de Lange Kleiweg die de zuidwestgrens van het plangebied vormt en boven het water iets verderop.

4.1.2 Vaste vliegroutes

Binnen en direct aansluitend aan het plangebied zijn geen essentiële vliegroutes waargenomen.

4.1.3 Kraamverblijfplaatsen

Binnen het plangebied zijn geen kraamverblijfplaatsen aangetroffen. Wel is op 9 juni en 14 juli 2020 een kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld bij het naastgelegen gebouw (zuid) aan de Visseringlaan 26. De kraamverblijfplaats bevindt zich aan de noordwestzijde van het pand (dus aan de zijde van het plangebied) en de invliegopening is een open stootvoeg vlak onder de dakrand. De grootte van de kraamgroep is geschat op 20 à 30 dieren.

4.1.4 Zomerverblijfplaatsen

Binnen het plangebied zijn geen zomerverblijfplaatsen aangetroffen. Wel is op 9 juni 2020 een zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in hetzelfde pand als de kraamverblijfplaats aangetroffen (Visseringlaan 26). Er is één gewone dwergvleermuis ingevlogen op de noordelijke kopgevel. De exacte locatie kon niet worden vastgesteld.

4.1.5 Paarverblijfplaatsen

Binnen het plangebied zijn geen paarverblijfplaatsen aangetroffen. Tijdens het onderzoek is op 18 augustus en 10 september 2020 buiten het plangebied baltsgedrag van de gewone dwergvleermuis waargenomen. De paarverblijfplaats komt waarschijnlijk overeen met de waargenomen locatie van de zomerverblijfplaats (Visseringlaan 26). Mannetjes bezetten vaak al vroeg in het jaar hun paarverblijfplaats, zodat deze niet kan worden overgenomen door een ander mannetje.

4.1.6 Winterverblijfplaatsen

De gebouwen zijn ongeschikt als massawinterverblijfplaats (Gunnink, 2019). De afwezigheid van zwermactiviteiten aan het eind van de onderzoeksrondes van het najaarsonderzoek bevestigt dit.

Kleine winterverblijfplaatsen van soorten die in gebouwen (woningen) overwinteren, zoals de gewone dwergvleermuis, zijn niet tot nauwelijks te onderzoeken. De aanwezigheid van paarverblijfplaatsen is voor de gewone dwergvleermuis vaak een indicatie dat gebouwen ook geschikt zijn als winterverblijfplaats voor een kleine groep of solitair overwinterde gewone dwergvleermuizen. Afhankelijk van het type bebouwing zijn deze winterverblijfplaatsen alleen geschikt in milde winters of ook tijdens strenge vorst (vaak alleen als vleermuizen gebruik kunnen maken van ruimtes in de spouw of op zolder).

Aangezien er geen zomer- of paarverblijfplaatsen zijn vastgesteld in het plangebied is het onwaarschijnlijk dat er kleine winterverblijfplaatsen van solitair overwinterende vlermuizen in de bebouwing aanwezig zijn.

5. CONCLUSIE

Uit de resultaten voor het project Kessler Park 1 te Rijswijk kunnen de onderstaande conclusies getrokken worden.

5.1 Beschermde soorten

In het plangebied is nader onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen. Hierbij zijn geen verblijfplaatsen en/of andere essentiële functies van vleermuizen aangetroffen.

Wel zijn er tijdens het nader onderzoek één kraamverblijfplaats en één zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis buiten het plangebied waargenomen.

5.2 Consequenties

In het plangebied zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. Negatieve effecten op vaste rust- en verblijfplaatsen zijn, bij de herontwikkeling van het plangebied, uit te sluiten.

Een tweetal algemene voorwaarden is vanuit de Wet natuurbescherming - hoofdstuk 3 altijd van toepassing:

- In het broedseizoen van vogels mogen, zonder controle voorafgaand door een ecooloog, de vegetatie, bosjes en opstallen in het plangebied niet worden verwijderd. De start van werkzaamheden tijdens deze periode zouden kunnen leiden tot verstoring, beschadiging of vernieling van nesten, rustplaatsen en eieren. Alle vogels zijn beschermd. Storing van nesten is onder artikel 3.1 (Vogelrichtlijn) toegestaan mits niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort. Voor vogels die ook staan vermeld onder artikel 3.5 (Habitatrichtlijn, inclusief Verdragen van Bern en Bonn) is verstoren niet toegestaan.
- Op basis van de zorgplicht volgens artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met aanwezige planten en dieren. Zo dienen maatregelen te worden getroffen om bijvoorbeeld verstoring tot een minimum te beperken. Dieren moeten de gelegenheid hebben om uit te wijken en mogen niet opzettelijk worden gedood. Dit kan door:
 - Voortijdig maaien van het plangebied zodat dieren wegtrekken;
 - Het beperken van verlichting tijdens de avonduren in voorjaar, zomer en herfst ten behoeve van vleermuizen en andere nachtdieren. Gezien de locatie van de kraamverblijfplaats aan de Visseringlaan 26 dient hier aandacht aan besteed te worden;
 - Het slopen en rooien starten buiten het voortplantingsseizoen en het winter(slaap)seizoen;
 - Indien de werkzaamheden ook de waterelementen beslaan, het wegvangen van amfibieën en vissen.

5.3 Aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Wet natuurbescherming zijn er ook een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, zoals:

- Voor vleermuizen kunnen open stootvoegen aangebracht worden in muren, of vleermuiskasten worden geplaatst in de spouw of tegen de muur op >2,5 meter hoogte;
- Er kunnen neststenen worden aangebracht ten behoeve van huismussen en gierzwaluwen op >2,5 meter hoogte in de muur, of bij een steile dakvorm als dakpannen. Deze beschermde soorten verliezen steeds meer nestmogelijkheden. Het huidige complex is voor deze soort niet geschikt;
- Het planten van bomen en struwelen voor vogels en vleermuizen verdient aanbeveling. Het beste zijn, ecologisch gezien, inheemse (autochtone) bes- en bloemdragende struiken en planten;
- Voor insecten kan een insectenhotel, in combinatie met een bloemenweide of grote vaste plantenborder, geplaatst worden tegen de gevel of in de buitenruimte. Een insectenhotel is nuttig voor allerlei insecten en heeft tevens een educatieve functie.

BIJLAGE 1

Literatuurlijst

Gunnink, J.H., Quick scan flora en fauna Kessler Park 1 te Rijswijk. *ECOquickscan*, ecologisch adviesbureau voor natuur en landschap, Loo, 2019.

Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ, (destijds; eerste versie van het protocol) in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur, Vleermuizenprotocol, versie 2017.

Websites:

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.rijksoverheid.nl

BIJLAGE 2

Wet natuurbescherming

Wet natuurbescherming – gebiedsbescherming

Voor gebiedsbescherming is hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming bepalend. Indien gebiedsbescherming aan de orde is, zijn er verschillende stappen in onderzoek te onderscheiden; Voortoets en afhankelijk van de conclusie in de Voortoets een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling.

Bij een Voortoets komen de volgende onderdelen aan bod:

- Beschrijving van de bestaande en nieuwe situatie. In het geval van een wijziging van bedrijfsactiviteiten het in beeld brengen van de bestaande situatie en gewijzigde bedrijfsactiviteiten;
- Welke milieueffecten deze (bedrijfs)activiteiten hebben op de omgeving;
- Welke van de soorten en habitats waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, schade ondervinden;
- Welke (bedrijfsmatige) activiteiten kunnen leiden tot effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling:

Indien uit de Voortoets blijkt dat een ruimtelijke ingreep geen negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied dan is het onderzoek gereed. Indien uit de Voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft op het Natura 2000-gebied, maar zeker niet significant negatief dan moet een Verstorings- en Verslechteringstoets worden opgesteld. Indien uit de Voortoets blijkt dat de ruimtelijke ingreep een negatief effect heeft en mogelijk ook een significant negatief effect dan moet een Passende Beoordeling worden opgesteld.

Een Verstorings- en Verslechteringstoets of een Passende Beoordeling is de basis voor de aanvraag van een vergunning.

Wet natuurbescherming – soortenbescherming

Voor soortbescherming is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten (Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, verdragen van Bern en Bonn) en nationaal beschermde soorten. Er zijn verbodsbepalingen opgenomen, bepalingen voor algemene vrijstelling en project-specifieke ontheffingen en de belangen die aangetoond dienen te worden om een ontheffing te verkrijgen.

Verbodsbepalingen

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1)

Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden, te vangen of opzettelijk te storen (tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort). Ook is het verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze vogels te vernielen of te beschadigen, nesten van vogels weg te nemen of eieren te rapen en deze eieren onder zich te hebben.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5)

Het is verboden in het wild levende dieren (waaronder diverse vogelsoorten) van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen, opzettelijk te verstoren, eieren van dieren opzettelijk te vernielen of te rapen of voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren te beschadigen of te vernielen. Ook is het verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten (artikel 3.10)

Het is verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel A, opzettelijk te doden of te vangen, of vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen. Ook is het verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage van de Wet natuurbescherming, onderdeel B, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Zorgplicht

Naast de bovenstaand beschreven verboden kent de Wet natuurbescherming ook een zorgplicht. In artikel 1.11 is opgenomen dat eenieder voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorg houdt in elk geval in dat schadelijke handelingen achterwege blijven, dan wel noodzakelijke maatregelen getroffen worden om die schadelijke gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt worden.

Procedurele consequenties

Voor ruimtelijke ingrepen is het van belang te toetsen of er allereerst sprake is van een overtreding van de verbodsbepalingen. Voor Vogelrichtlijnsoorten is het bijvoorbeeld van belang te beoordelen of een verstoring van wezenlijke invloed is. Voor de nationaal beschermde soorten zijn er per provincie lijsten opgesteld met soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt. Over het algemeen zijn dit de meer algemeen voorkomende soorten zoals het konijn of de vos.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Wet natuurbescherming, hoofdstuk 3. Voor aantastingen van verblijfplaatsen en belangrijke (onderdelen) van leefgebieden van beschermde soorten, is ontheffing ex. artikel 3.3, 3.8 en/of 3.10 van de Wet natuurbescherming nodig van Gedeputeerde Staten. Het uitvoeren van een ruimtelijke ingreep, indien er sprake is van een overtreding van één van de bovenstaand beschreven verbodsbepalingen, kan door middel van een goedgekeurde gedragscode of een verkregen ontheffing. Een gedragscode geldt voor zowel de internationaal beschermde soorten als de nationaal beschermde soorten.

In een gedragscode worden gedragslijnen aangegeven die men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is, als wordt gewerkt volgens een

goedgekeurde gedragscode, voor deze soorten alleen nog nodig als werkzaamheden afwijkend van de gedragscode worden uitgevoerd.

Voor een ontheffing zijn procedurele consequenties afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Er zijn drie soorten verbodsbepalingen en gekoppeld aan deze bepalingen zijn er ook drie verschillende beschermingsregimes:

- Soorten van de Vogelrichtlijn;
- Soorten van de Habitatrichtlijn, verdrag van Bern en/of Bonn;
- Nationaal beschermde soorten.

Voor het verkrijgen van een ontheffing moet als eerste een belang worden aangetoond op grond waarvan een ontheffing kan worden verkregen voor het overtreden van de verbodsbepalingen.

Voor Vogelrichtlijnsoorten moet een belang worden aangetoond zoals opgenomen in de Vogelrichtlijn. Voor ruimtelijke ingrepen zijn dat:

- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Veiligheid van het luchtverkeer;
- Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- Ter bescherming van flora of fauna.

Voor Habitatrichtlijnsoorten en soorten van Bern en Bonn:

- Bescherming van de wilde flora of fauna, of instandhouding van de natuurlijke habitats;
- Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- Volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor nationaal beschermde soorten:

- In het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daaropvolgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied.

BIJLAGE 3

Gebiedsfuncties voor vleermuizen

De onderstaande definities zijn overgenomen uit het vleermuisprotocol.

Verblijfplaatsen

Alle typen verblijfplaatsen zijn beschermd.

- **Zomerverblijfplaats:**
Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is.
- **Kraamverblijfplaats:**
Een verblijfplaats van een kraamgroep met vrouwtjes met jongen.
- **Paarverblijfplaats:**
Een verblijfplaats of de omgeving daarvan, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen. (Zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor.)
- **Winterverblijfplaats:**
Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hibernation) gaan. Het betreft bij soorten die jaarrond in hun leefgebied blijven nogal eens een voormalige paarplaats of een andere verblijfplaats. Er zijn bij soorten als gewone dwergvleermuis massawinterverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen voor kleinere groepen te onderscheiden.

Overige elementen

Indien aantasting van de onderstaande elementen het functioneren van een verblijfplaats aantast is bescherming aan de orde.

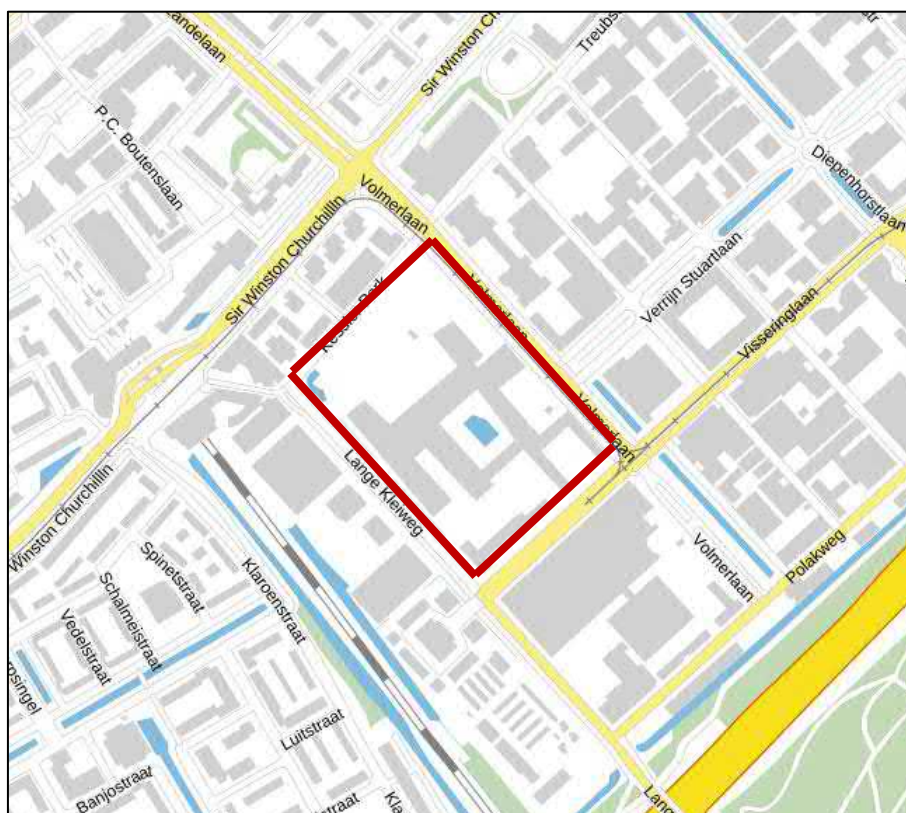
- **Vliegroute:**
Een vaste route van een vleermuis of een groep van vleermuizen vanaf een verblijfplaats naar een foerageergebied of tussen verblijfplaatsen visa versa.
- **Migratieroute:**
Een vaste route van zomerleefgebied naar winterverblijfplaats of winterleefgebied en visa versa.
- **Foerageergebied:**
Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert.

Notitie

Datum:	3 november 2023	Project:	Kessler Park Rijswijk
Uw kenmerk:	-	Locatie:	Rijswijk
Ons kenmerk:	N003_03_073437ac	Betreft:	Beoordeling externe veiligheid
Versie:	03		

1 Inleiding

In het gebied Kessler Park in Rijswijk bestaat het voornemen om enkele voormalige kantorengebouwen te transformeren tot hoofdzakelijk woningbouw en lichte bedrijvigheid. Het gaat hierbij om de projecten 'At The Park' en 'Visseringlaan 26', waarvoor gezamenlijk een bestemmingsplan wordt voorbereid met de werktitel 'Kessler Park'. LBP|SIGHT heeft in deze notitie het aspect externe veiligheid beoordeeld voor het plan op basis van de Risicokaart¹ en vigerende bestemmingsplannen. Figuur 1 geeft een situatietekening van het plangebied voor Kessler Park.

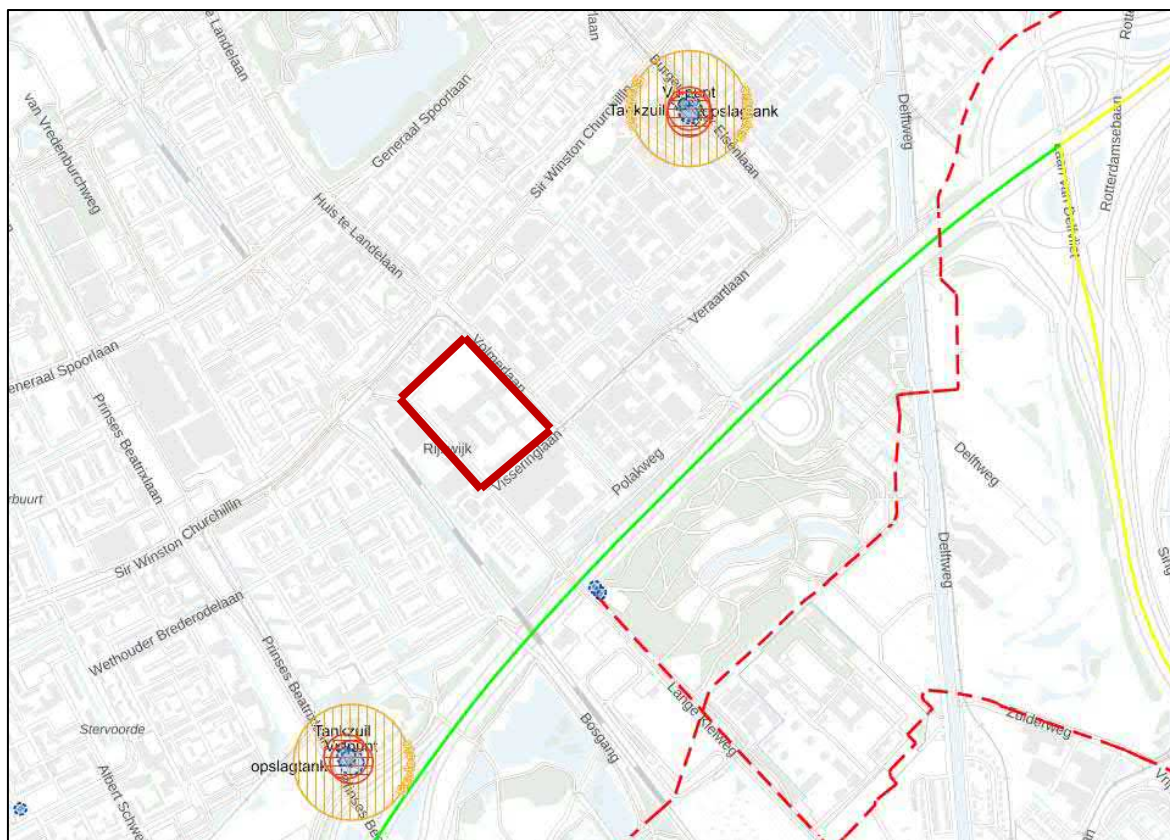
Figuur 1

Situatie met het plangebied voor At The Park en Visseringlaan 26 (rood omkaderd).

1 risicokaart.nl/kaarten

2 Risicokaart

Om na te gaan welke risicobronnen in de omgeving aanwezig zijn, is de Risicokaart geraadpleegd. Figuur 2 laat een uitsnede zien met daarop de risicobronnen in de omgeving.

Figuur 2

Uitsnede Risicokaart met het plangebied in rood aangeduid

2.1 Risicovolle inrichtingen

In de nabije omgeving van het plangebied bevinden zich geen risicovolle inrichtingen. De dichtstbijzijnde risicovolle inrichtingen zijn een gasontvangststation van de Gasunie en gasdrukregelstation van Stedin aan de Lange Kleiweg 3, op circa 420 meter van het plangebied.

- Het gasontvangststation van de Gasunie (met kenmerk W282) heeft geen $PR10^{-6}$ contour. De ligging van het gasvoerende deel van het station ligt ondergronds.
- Het gasdrukregelstation van Stedin (met kenmerk 8501) heeft een $PR10^{-6}$ contour van 15 meter. Het gasvoerende deel van het station ligt semi-ondergronds.

De voorgenomen herontwikkeling vindt niet plaats binnen het invloedsgebied van een risicovolle inrichting. Er is geen nadere beoordeling nodig.

2.2 Transport gevaarlijke stoffen

Het plangebied ligt op circa 400 meter ten noordwesten van rijksweg A4, op circa 1700 meter ten noordwesten van rijksweg A13 en circa 1400 meter ten noordwesten van knooppunt Ypenburg. Over deze rijkswegen vindt transport plaats van gevaarlijke stoffen. In geval van een calamiteit kan zich een incident voordoen waarbij giftige stoffen vrijkomen. Deze rijkswegen zijn opgenomen in het Basisnet.

A4: Ter plaatse van het dichtstbijzijnde wegvak (wegvak Z9) is blijkens de Regeling basisnet het PR-plafond 0 meter en het GR-plafond 9 meter. Er is geen plasbrandaandachtsgebied aanwezig. De vervoershoeveelheid is 1.000 tankauto's per jaar (gebruiksruimte klasse GF3). Het plangebied ligt ruim buiten de PR- en GR-plafonds van de betreffende rijksweg. Er is geen nadere beoordeling nodig.

A13: Ter plaatse van het dichtstbijzijnde wegvak (wegvak Z29) is blijkens de Regeling basisnet het PR-plafond 17 meter en het GR-plafond 0 meter. Er is wel een plasbrandaandachtsgebied (PAG) aanwezig. De vervoershoeveelheid is 3.639 tankauto's per jaar (gebruiksruimte klasse GF3). Het plangebied ligt ruim buiten de PR- en GR-plafonds en PAG afstand van de betreffende rijksweg. Er is geen nadere beoordeling nodig.

Het plangebied ligt tevens buiten de 200-meterzone waarvoor conform het Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt) een verantwoording van het groepsrisico moet plaatsvinden. Er is geen nadere verantwoording van het groepsrisico noodzakelijk.

Wel geldt volgens het Bevt dat bij ruimtelijke ontwikkelingen die nieuwe kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten mogelijk maken buiten de 200 meter in de toelichting aandacht moet worden gegeven aan de aspecten bestrijdbaarheid en zelfredzaamheid voor zover het binnen het invloedsgebied van de transportroute is gelegen. Het plangebied van Kessler Park ligt op de rand van het invloedsgebied voor de klasse GF3 (355 m). Over de A4 (wegvak Z9) vindt tevens transport van categorie LT2 (vloeibare giftige stoffen) plaats met een invloedsgebied van 880 m. Het plangebied valt daar volledig binnen. Bovendien vindt op de A13 (wegvak Z29) transport plaats van gevaarlijke stoffen in de categorie L2 en LT3 (vloeibare giftige stoffen) met een invloedsgebied tot 4 km. Het plangebied ligt ook volledig binnen dat invloedsgebied.

Ten behoeve van het bestemmingsplan moet daarom een motivatie van bestrijdbaarheid en zelfredzaamheid opgesteld worden en afgestemd met de Omgevingsdienst Haaglanden en de Veiligheidsregio.

2.3 Buisleidingen

De dichtstbijzijnde relevante buisleiding betreft een leiding van de Gasunie (kenmerk W-514-07), op circa 420 meter van het plangebied. De buisleiding volgt een tracé vanuit het zuidoosten en eindigt bij het gasontvangstation aan de Lange Kleiweg 3 (zie ook de analyse onder het kopje risicovolle inrichtingen). Het plaatsgebonden risico mag niet verder dan 5 meter uit het hart van de buisleiding liggen. Het plangebied ligt buiten het invloedsgebied van de buisleidingen. Er is geen nadere beoordeling nodig.

3 Bestemmingsplannen

In het kader van de vigerende bestemmingsplannen op de locatie en in de omgeving is het aspect externe veiligheid behandeld. Naast de genoemde risicovolle inrichtingen, transportroutes en buisleidingen die opgenomen zijn op de Risicokaart is in de bestemmingsplannen meer informatie gegeven over de plaatsgebonden- en groepsrisico's. Hieronder zijn de relevante bevindingen beschouwd.

De volgende bestemmingsplannen zijn beschouwd:

- Bestemmingsplan 'Plaspoelpolder, 1^e algehele herziening' (vastgesteld 1 november 2011);
- Bestemmingsplan 'Te Werve' (vastgesteld 17 december 2013);
- Bestemmingsplan 'Stationskwartier' (vastgesteld 30 september 2019);
- Bestemmingsplan 'In de Bogaard' (vastgesteld 11 februari 2014);
- Bestemmingsplan 'Muziekbuurt' (vastgesteld 11 mei 2010);
- Bestemmingsplan 'Sion - 't Haantje, tweede herziening' (vastgesteld 6 maart 2018);
- Beheersverordening 'Elsenburgerbos-TNOPasgeld' (vastgesteld 25 juni 2013).

3.1 LPG tankstations

Op de Burgemeester Elsenlaan 156 is een tankstation aanwezig waar LPG wordt doorgezet. Het transport van LPG naar het tankstation vindt plaats over de Diepenhorstlaan, de Veraartlaan en de Burgemeester Elsenlaan. De transportintensiteiten zijn dermate laag dat overal op en langs de route wordt voldaan aan de norm voor het plaatsgebonden risico. Er is geen PR10⁻⁶-contour aanwezig. Het plangebied ligt op minimaal 400 m afstand van de transportzone, en is daarmee buiten het invloedsgebied gelegen van de transportroute en het LPG tankstation.

Op de Prinses Beatrixlaan 1147 is een tankstation aanwezig waar LPG wordt doorgezet. De Prinses Beatrixlaan is aangewezen als route voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. De weg heeft geen PR10⁻⁶-contour. Op grond van het Bevt geldt voor deze weg een zone van 200 meter waarvoor conform het Bevt een verantwoording van het groepsrisico plaats moet vinden. De afstand van de Prinses Beatrixlaan tot het plangebied is ruim 720 meter. Het plangebied ligt hiermee ook buiten het invloedsgebied van 355 meter. Er is daarom geen nadere beoordeling of verantwoording nodig.

Het LPG-tankstation aan de Burgemeester Elsenweg 156 waar naar wordt gerefereerd is opgeheven. De omgevingsvergunning (milieu) voor dit LPG-tankstation is bij besluit van 20 mei 2019 vervallen. Dit geldt ook voor het LPG-tankstation aan de Prinses Beatrixlaan 1147. De omgevingsvergunning (milieu) voor dit LPG-tankstation is bij besluit van 4 juni 2021 vervallen. Beide zijn planologisch nog wel mogelijk. In theorie zou een nieuw LPG-tankstation op voornoemde locaties daarom mogelijk zijn. Uit voorgaande blijkt dat het voorgenomen plan daarbij geen knelpunt vormt, bovendien geldt dat op moment van aanvraag van een Omgevingsvergunning voor een nieuw LPG tankstation aan de dan geldende planologische situatie (met of zonder voorgenomen plan) getoetst moet worden.

3.2 Intercitylijn

Met betrekking tot de Intercitylijn Den Haag HS - Rotterdam Centraal is door de gemeente Rijswijk afgesproken dat transport van gevaarlijke stoffen enkel bij hoge uitzondering plaatsvindt. De plaatsgebonden en groepsrisico's van dergelijk sporadisch transport zijn minimaal en zijn in de bestemmingsplannen daarom niet verder beschouwd.

3.3 TNO-PML

Aan de Lange Kleiweg 137 staat een inrichting van TNO-PML waar munitie en explosieven opgeslagen worden. Vanuit de inrichting TNO gelden 3 zones: zone A, B en C. Zone A is gelegen direct om het complex. Zone B en C liggen op exact dezelfde plaats. Binnen de zone B en C is het oprichten van bebouwing waar regelmatig personen verblijven (beperkt kwetsbare objecten) niet toegestaan. Het plangebied ligt op circa 420 meter buiten de zone B. Er zijn geen belemmeringen voor het voorgenomen plan.

4 Conclusie risicobronnen

Uit de analyse van de Risicokaart en bestemmingsplannen blijkt dat er in de omgeving van het plangebied enkele relevante risicovolle bronnen aanwezig zijn. Het gaat om enkele transportroutes voor gevaarlijke stoffen (A4, A13 en twee gemeentelijke wegen), een buisleiding met ontvangstation en gasdrukregelstation en een inrichting van TNO.

De voorgenomen ontwikkeling vindt niet plaats in het invloedsgebied van een risicovolle inrichting, of buisleiding. Voor deze aspecten is er geen nadere beoordeling of verantwoording benodigd.

4.1 Zelfredzaamheid en bestrijdbaarheid en beheersbaarheid

Ten aanzien van het transport van gevaarlijke stoffen van de categorie LT2 en LT3 (zie paragraaf 2.2) is het ergst denkbare scenario een lekkage of het ineens vrijkomen van de totale hoeveelheid gevaarlijke stoffen van een (tank)wagen met een giftige vloeistof. Hoe groot de effecten naar de

omgeving zullen zijn, is onder andere afhankelijk van de stof (mate van giftigheid) en de hoeveelheid die is vrijgekomen. Daarbij hebben ook de weersomstandigheden een grote invloed op de verspreiding van de giftige stoffen. In het ergste geval kan dit leiden tot een invloedsgebied van 4.000 meter. Gezien de afstand tot het plangebied is het mogelijk dat de aanwezigen slachtoffer worden of overlijden als de wind in de richting van het plangebied staat. De kans op dit scenario is zeer klein.

Met het planvoornemen kunnen geen maatregelen aan de bron worden genomen, zodat *effect* reducerende maatregelen overwogen dienen te worden. De Veiligheidsregio Haaglanden (hierna: VRH) heeft hierover geadviseerd (zie bijlage I). De genoemde maatregelen in bijlage I onder B, C en D zijn voor het plangebied uitvoerbaar. Ten aanzien van onderdeel E wordt opgemerkt dat in de definitieve planuitwerking overleg plaats zal vinden tussen initiatiefnemer en de VRH, maar dat het plangebied vanuit alle windstreken goed benaderbaar is en dat in en rondom het plangebied oppervlaktewater aanwezig is in de vorm van sloten en een vijver.

LBPSIGHT BV

dr. H.A.E. (Dirk-Jan) Simons

Bijlage I Advies VRH

Van: Anouk Verburg <Anouk.Verburg@vrh.nl>

Verzonden: woensdag 1 november 2023 10:46

Aan: Elja den Hollander <EDHOLLAN@Rijswijk.nl>

CC: Eduard Schelfaut <ESchelfaut@rijswijk.nl>

Onderwerp: RE: verzoek om advies m.b.t. Externe Veiligheid in concept ontwerp bestemmingsplan Kessler Park

Geacht College,

U heeft de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) op 23 oktober 2023 verzocht om advies uit te brengen over de externe veiligheid omtrent het bestemmingsplan 'Kessler Park'. In deze reactie treft u ons advies aan.

Plangebied

Gebied 1 betreft het grootste gedeelte van het plangebied. Hier wordt het project At The Park ontwikkeld. Verspreid over meerdere gebouwen is men voornemens circa 1370 wooneenheden te realiseren. De woonfunctie wordt gecombineerd met commerciële en maatschappelijke voorzieningen. Het zuidwestelijke deel van het plangebied wordt ontwikkeld onder de projectnaam 'HERE At The Park'. Het onderhavige project betreft de realisatie van studio's, tweekamer-, driekamer- en vierkamerappartementen.

Verwijzing naar eerdere adviezen

Inhoudelijk heeft de VRH al schriftelijke reacties gegeven op het ontwikkelkader Kesslerpark (zaaknummer: 2022032846783 op 13 april 2022) en op omgevingsvergunning 'At the Park Rijswijk' (zaaknummer: 2022110950497 op 28 november 2022).

In de adviezen zijn onderwerpen externe veiligheid, energietransitie, verdichting en functiemenging, bereikbaarheid en bluswatervoorziening toegelicht. Deze onderwerpen spelen ook allemaal voor het bestemmingsplan 'Kessler Park'. Daarom wordt in het kader van dit bestemmingsplan verwezen naar de twee eerdere adviezen. Deze adviezen staan in de bijlage van deze mail. Geadviseerd wordt daarom om naast het advies van de VRH omtrent de omgevingsvergunning 'At the Park Rijswijk' ook het advies omtrent het Ontwikkelkader en deze mail in de bijlage van het bestemmingsplan te zetten.

Vroegtijdig betrekken VRH

Belangrijk is de VRH vroegtijdig te betrekken bij nieuwe bouwplannen in Kessler Park. Op deze manier kan er risicogericht meegedacht en geadviseerd worden en kan het gebied zo brandveilig mogelijk worden ontwikkeld. Het belang hiervan is ook benadrukt in het overleg dat heeft plaatsgevonden op maandag 5 juni 2023 tussen ontwikkelaars, gemeente Rijswijk en de VRH. Hiervoor kan contact worden opgenomen met risicobeheersing@vrh.nl.

Mochten er nog vragen zijn naar aanleiding van onze reactie kan contact genomen worden met mevrouw A. Verburg (06 – 18 99 80 62 of anouk.verburg@vrh.nl).

Met vriendelijke groet,

Anouk Verburg
Adviseur omgevingsveiligheid

06 – 18 99 80 62

anouk.verburg@vrh.nl

www.vrh.nl

[in](#) [t](#) [f](#) [@](#)

Bezoekadres: Dedemsvaartweg 1, 2545 AP Den Haag

BRANDWEER
GEMEENTEN
POLITIE
ZORG
Haaglanden

Dedemsvaartweg 1
2545 AP Den Haag
Postbus 52155
2505 CD Den Haag

 088 886 8000
www.vrh.nl

Contactpersoon
Naam

 Telefoon
 Email

College van burgemeester en wethouders
van de gemeente Rijswijk
T.a.v. de heer F. Boogert
Postbus 5305
2280 HH Rijswijk

Datum: 13 april 2022

Onderwerp: Advies VRH fysieke veiligheid Kesslerpark te Rijswijk

Geacht College,

Naar aanleiding van het verschijnen van het Ontwikkelkader Kesslerpark en het concept m.e.r. Kesslerpark geeft de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) een eerste advies met betrekking tot fysieke veiligheid omtrent het plangebied.

Beschrijving plangebied

Het Kesslerpark is een kantoren- en bedrijvenlocatie waar grote kantoren lang leegstaan. In 2018 vertrok Shell, waardoor er 87.000 m² BVO leegstand bijkwam. Kadans, een ontwikkelaar die gespecialiseerd is in het ontwikkelen van campussen, heeft het vastgoedcomplex van Shell overgenomen en gaat er een prettige plek van maken voor werken, wonen en verblijven. Het gebied, dat nu voornamelijk in gebruik is als bedrijventerrein, moet in de toekomst ruimte bieden aan circa 2.100 woningen. De woningen worden verspreid over de komende 10 jaar gerealiseerd.

Kesslerpark wordt een bruisend stedelijk woon-werkgebied naast het station. Hiervoor worden woningen toegevoegd en wordt de openbare ruimte verbeterd. Het gebied wordt hierdoor aantrekkelijk voor bedrijven, onderwijsinstellingen en inwoners. De leegstaande panden worden gesloopt of er komen woningen of kleine kantoorfaciliteiten in.

Externe veiligheid

Het plangebied Kesslerpark ligt binnen het invloedsgebied van het transport van brandbare gassen, giftige vloeistoffen en giftige gassen die over de rijkswegen A4, A13 en knooppunt Ypenburg vervoerd worden. In een later stadium, gedurende de bestemmingsplanprocedure, zal de VRH een advies gericht op externe veiligheid geven met daarin ook aandacht voor de incidentscenario's, effecten en te treffen veiligheidsmaatregelen. Dit gebeurt in het kader van het wettelijk verplichte vooroverleg ex artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening. Externe veiligheid wordt in dit advies daarom buiten beschouwing gelaten.

Risico's energietransitie

Op de locatie van de voormalige Shell-campus is inmiddels het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG) gevestigd. Hierbij is er de mogelijkheid voor de ontwikkeling van een duurzaam energiecluster op het gebied van geothermie en renewable energy. Hierover staat het volgende in het Ontwikkelkader omschreven:

'Waar vroeger op Kessler Park innovaties werden gedaan voor het boren naar olie en gas, gaan nu bedrijven de energietransitie vormgeven met onderzoek en doorontwikkeling van geothermie, waterstof, zon, wind en andere wijze van duurzame energieproductie en opslagtechnieken. Projectontwikkelaars die in dit gebied vastgoed willen ontwikkelen, kunnen hier de energietransitie in de praktijk brengen. Ontwikkelaars hebben ambitieuze normen voor het regelen van de energievraag in de toekomst en het aanbod. Dit passen zij toe door bijvoorbeeld zonnepanelen te plaatsen, voorzieningen voor elektrische deelauto's te plaatsen of andere bouwtechnieken te gebruiken. Het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG) onderzoekt ook de mogelijkheid voor het aanleggen van een lokaal warmtenet gebaseerd op geothermie. Zodra er meerdere soortgelijke bedrijven zich bij elkaar vestigen, zullen er voordelen zijn voor de ontwikkeling van geothermie. Hierdoor zullen er duurzame energievoorzieningen gecreëerd worden'. (Ontwikkelder Kesslerpark, december 2021).

Aan energietransitie – *nieuwe vormen van energiewinning, -opslag en -transport* – zijn veiligheidsrisico's verbonden, zoals risico's rond elektrisch rijden/parkeren, waterstof en grootschalig gebruik van zonnepanelen in combinatie met energie opslag systemen (EOS). Echter is er op dit moment nog weinig wet- en regelgeving op dit gebied beschikbaar om de veiligheidsrisico's hiervan te beheersen. Wel heeft Brandweer Nederland diverse handreikingen en kennisbundels ontwikkeld die gemeenten handvatten kunnen bieden. Daarom wordt de VRH graag geïnformeerd over de ontwikkelingen m.b.t nieuwe energiebronnen in het plangebied. Door vroegtijdig de mogelijkheden en risico's inzichtelijk te maken en eventuele risicobeperkende maatregelen te nemen, kan de energietransitie op een veilige manier vormgegeven worden.

A.	Wij adviseren u bij de nadere uitwerking van het plangebied de VRH te informeren over de manier waarop alternatieve energie zal worden toegepast. Hierdoor is het mogelijk om - indien nodig - advies te geven over de mogelijke risico's en beheersmaatregelen. Hiervoor kan contact worden opgenomen met omgevingsveiligheid@vrh.nl

Risico's verdichting en hogere bebouwing

In het Ontwikkelder Kesslerpark stelt de gemeente de ambitie te hebben om het Kesslerpark te verdichten. Dit moet bijvoorbeeld bereikt worden door het transformeren van voormalige kantoren tot woningen. Meervoudig ruimtegebruik en functiemenging kunnen leiden tot aanvullende risico's.

Daarnaast zal er hogere bebouwing gerealiseerd worden. Naast of boven het station mag er tot 100 meter hoogte gebouwd worden. In de Volmerlaan mag tot 50 meter hoogte gebouwd worden. Op enkele plaatsen zijn buurt- en wijkaccenten mogelijk met een hoogte van 30 tot 45 meter. Ontwerpen boven de 20 meter brengen behoorlijke beperkingen voor het repressief optreden met zich mee. Dit komt doordat redvoertuigen¹ van de Brandweer maar een beperkte hoogte kunnen overbruggen. Daardoor kunnen ontvluchting en brandbestrijding bij hogere gebouwen alleen van binnen het gebouw plaatsvinden en niet vanaf de buitenkant. Om hogere gebouwen op een veilige manier te realiseren zijn extra voorzieningen nodig, de VRH kan u hierover nader adviseren. Door vroegtijdig een afspraak te maken met onze brandveiligheidsadviseurs, kunnen de brandveiligheidsvoorzieningen meegenomen worden in het ontwerp van het gebouw, waardoor het risico op onbeheersbare branden kleiner wordt en de ontvluchting en de incidentbestrijding bevorderd kunnen worden.

¹ Een **redvoertuig** is een brandweervoertuig dat ingezet wordt voor het redden van personen op grotere hoogte, voor het bestrijden van branden en voor een tweede vluchtweg voor brandweerpersonnel die bluswerkzaamheden uitvoeren binnen objecten (bouwwerken).

B.	Geadviseerd wordt dit advies door te sturen naar de betreffende afdeling rondom deze bouwplannen van de gemeente Rijswijk en een afspraak te maken met de VRH om vroegtijdig de aandachtspunten in het kader van brandveiligheid te bespreken. Via risicobeheersing@vrh.nl kan contact op worden genomen voor een vooroverleg of bespreking van een beginselplan.

Bereikbaarheid en bluswatervoorziening

Op dit moment zijn de ruimtelijke plannen in Kesslerpark nog van zodanig abstract niveau dat er nog niet veel duidelijk is omtrent de bereikbaarheid en bluswatervoorziening in het plangebied. Wel is duidelijk dat door een toename van de populatie in het plangebied potentieel de verkeersintensiteiten kunnen toenemen. Daardoor kunnen knelpunten ontstaan met betrekking tot de aanrijdtijden, opstelplaatsen en de mogelijkheden om bij een incident te komen. Het is daarom belangrijk dat de VRH hier in een vroeg stadium betrokken bij is. In dit kader kan contact worden opgenomen met de heer D. Soekhoe (dennes.soekhoe@vrh.nl of 06 – 22 78 63 08).

Omgevingwet

Naar verwachting zal de Omgevingswet op 1 januari 2023 inwerking treden. De omgevingsvisie, het omgevingsplan en het programma zijn drie instrumenten van deze wet. Eén van de centrale doelstellingen van de Omgevingswet is het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. De VRH denkt graag met de gemeente na over hoe veiligheid een plek krijgt in deze instrumenten. Dit geldt o.a. voor de onderwerpen die eerder in dit advies zijn genoemd: externe veiligheid, energietransitie, verdichting en bereikbaarheid en bluswatervoorziening. De VRH heeft diverse (inspiratie)teksten voor de omgevingsvisie en voorbeeldplanregels voor het omgevingsplan ontwikkelt die hierbij zouden kunnen helpen.

Tot slot

Mocht u vragen heeft naar aanleiding van bovenstaande, dan kunt u contact opnemen met mevrouw A. Verburg (06 – 18 99 80 62 of anouk.verburg@vrh.nl) of mevrouw D. de Groot (06 – 18 99 86 56 of daphne.de.groot@vrh.nl)

Met vriendelijke groet,

Teamhoofd Omgevingsveiligheid
Mw. ir. I.L. (Inez) Rijnhart

Van: Anouk Verburg <Anouk.Verburg@vrh.nl>

Verstuurd: vrijdag 25 november 2022 09:51

Aan: Elja den Hollander <EDHOLLAN@Rijswijk.nl>

Onderwerp: Advies VRH omtrent fysieke veiligheid omgevingsvergunning 'At the Park'

Geacht College,

U heeft de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) op 8 november 2022 verzocht om advies uit te brengen over de externe veiligheid omtrent de omgevingsvergunning 'At the Park Rijswijk: gebruiksverruiming/ transformatie gebouwen Rockies, Andes, Zagros en Alp'. In deze reactie treft u ons advies aan. In de brief is ingegaan op verschillende aspecten rondom fysieke veiligheid. In de bijlage is ingegaan op het onderwerp externe veiligheid.

Plangebied

Met deze omgevingsvergunning wordt een gebruiksverruiming van de al bestaande gebouwen Rockies, Andes, Zagros en Alps binnen het voormalige Shell-gebouwencomplex aan het Kessler Park 1 in Rijswijk ten behoeve van de functies zelfstandig kantoor, educatie/onderwijs (ROC), bedrijf (maximaal milieucategorie 3.1) en ondersteunende voorzieningen mogelijk gemaakt.

De initiatiefnemer en ontwikkelaar (Kadans Science Partner, hierna: Kadans) heeft het voornemen om in het kader van de campusontwikkeling grofweg de helft van het gebouwencomplex te slopen en te vervangen door nieuwbouw (woningen). Deze gedeeltelijke transformatie loopt vooruit op de algehele herontwikkeling van het gebouwencomplex als campus 'At the Park' (voorheen Kessler Park), omdat de betreffende gebouwen bij de herontwikkeling behouden blijven. Voor de volledige campusontwikkeling wordt in een later stadium een afzonderlijke planologische procedure doorlopen.

Eerder advies VRH

Eerder heeft de VRH een schriftelijk advies gegeven op het 'Ontwikkelkader Kessler park' en 'concept m.e.r. Kesslerpark' (13 april 2022, zaaknummer: 2022032846783). Het betreffende initiatief valt binnen dit plangebied. In dit advies is ingegaan op verschillende aspecten rondom fysieke veiligheid zoals externe veiligheid, energietransitie, verdichting, hogere gebouwen, bereikbaarheid & bluswatervoorziening en de Omgevingswet. Dit eerdere advies is ook van toepassing op de nu voorliggende omgevingsvergunning.

Risico's energietransitie

In het Kessler park is het de wens om verschillende nieuwe energietoepassingen te realiseren. In het eerdere advies dat de VRH heeft gegeven is benadrukt dat er aan de energietransitie veiligheidsrisico's verbonden zijn. Zeker de combinatie van grote hoeveelheden woningen en andere kwetsbare objecten (bijvoorbeeld de onderwijsinstelling ROC) in de directe omgeving van de mogelijke nieuwe energietoepassingen is het belangrijk om veiligheid mee te nemen. Op dit moment is de wet- en regelgeving om de veiligheidsrisico's te beheersen van de nieuwe energietoepassingen in ontwikkeling. Daarom geeft de VRH in dit kader risicogerichte adviezen. Het is belangrijk om de VRH hierbij vroegtijdig te betrekken.

Risico's verdichting en functiemenging

De omgevingsvergunning maakt verschillende functies binnen het gebouwencomplex, zoals zelfstandig kantoor, educatie/onderwijs (ROC), bedrijf (maximaal milieucategorie 3.1) en ondersteunende voorzieningen mogelijk. Daarnaast zal een gedeelte van het huidige gebouwencomplex gesloopt worden en daarvoor zal woningbouw in de plaats komen. Dit betekent

dat een grote personendichtheid aanwezig is op een relatief beperkte oppervlakte. Het mengen van verschillende functies leidt mogelijk tot nieuwe risico's en daarbij kunnen incidenten omvangrijke gevolgen hebben. Denk daarbij bijvoorbeeld aan grote hoeveelheden mensen die vanwege de effecten van een incident hun huis/school moeten verlaten en de mogelijkheden van incidentbestrijding die onder druk komt te staan.

In de ruimtelijke onderbouwing is ingegaan op de huidige milieubelastende bedrijven die in het gebouwencomplex gevestigd zijn en de risico's die er daarmee voor de omgeving zijn. Echter staat ook omschreven dat ruimtes kunnen worden verhuurd aan concrete partijen. Daarmee maakt deze omgevingsvergunning ook nieuwe toekomstige initiatieven die ook milieubelastend kunnen zijn in het gebouwencomplex mogelijk. Belangrijk daarom is om voldoende afstand te creëren tussen daar waar milieubelastende bedrijven (maximaal categorie 3.1) mogelijk gemaakt worden en functies die daar last van kunnen ondervinden (zoals woningbouw en educatie/onderwijs). Denk daarbij bijvoorbeeld aan de richtafstand van 30 meter voor milieucategorie 3.1 voor 'gemengd gebied' volgens de VNG handreiking .

A.	Geadviseerd wordt hier de richtafstanden voor milieucategorie 3.1 van de handreiking VNG 'bedrijven en milieuzonering' aan te houden. ^[1] Daarnaast is op dit moment nog niet concreet uitgewerkt welke nieuwe energietoepassingen en milieubelastende bedrijven precies gerealiseerd worden op het complex. De VRH adviseert het bevoegd gezag daarom ons hierover vroegtijdig te informeren en ons in de gelegenheid te stellen hier vervolgens een gerichter advies op te geven.
----	---

Risicobronnen externe veiligheid

Het plangebied ligt op circa 400 meter ten noordwesten van rijksweg A4, op circa 1700 meter ten noordwesten van rijksweg A13 en circa 1400 meter ten noordwesten van knooppunt Ypenburg. Over deze rijkswegen vindt transport plaats van gevaarlijke stoffen. In geval van een calamiteit kan zich een incident voordoen waarbij giftige stoffen vrijkomen. Gezien de afstand van het plangebied tot aan de risicobronnen zal het groepsrisico als gevolg van de (eventuele) ontwikkelingen niet significant toe- of afnemen.

Geadviseerde maatregelen en restrisico

Gezien de afstand van deze risicobronnen tot aan het plangebied worden de volgende maatregelen geadviseerd:

- B. Afschakelbare ventilatie;
- C. Voorbereiding interne organisatie;
- D. Risicocommunicatie;
- E. Bereikbaarheid en bluswatervoorziening.

In de bijlage van deze e-mail worden de bovenstaande geadviseerde maatregelen uitgebreid beschreven. Daarnaast wordt in de bijlage het risico van de beschouwde risicobronnen beschouwd dat overblijft na het treffen van de geadviseerde maatregelen.

Het is belangrijk dat bij de verdere uitwerking van het plangebied, zoals bij bouwplannen, ook specifiek wordt gekeken naar de brandveiligheid. Hiervoor kunnen extra maatregelen nodig zijn. Voor vragen met betrekking tot brandveiligheid kunt u contact opnemen met risicobeheersing@vrh.nl. In het kader van brandveiligheid wordt tevens aandacht besteed aan de bereikbaarheid voor de hulpdiensten en bluswatervoorzieningen voor de specifieke objecten.

Tot slot

Niet alle geadviseerde maatregelen kunnen worden opgenomen in dit ruimtelijk besluit, deze zijn bedoeld voor andere afdelingen binnen de gemeente. Deze maatregelen kunnen mogelijk binnen andere ruimtelijke plannen of door andere disciplines van de gemeente worden geborgd. Ik ga ervan uit dat, na de bestuurlijke besluitvorming, de overgenomen maatregelen bij de juiste afdeling(en) van de gemeente bekend worden gemaakt.

Als u vragen heeft naar aanleiding van bovenstaande, dan kunt u contact opnemen met mevrouw A. Verburg (06 – 18 99 80 62 of anouk.verburg@vrh.nl) of de heer E. Huijsing (06 – 48 70 29 43 of elmar.huijsing@vrh.nl). Voor vragen over risicocommunicatie kunt u contact opnemen met de afdeling communicatie van de Veiligheidsregio Haaglanden (communicatie@vrh.nl). Voor nadere informatie met betrekking tot de bereikbaarheid voor de hulpdiensten en bluswatervoorzieningen kunt u contact opnemen met de heer D. Soekhoe (dennes.soekhoe@vrh.nl of 06 – 22 78 63 08)

Rijswijk

Met vriendelijke groet,

Teamhoofd Omgevingsveiligheid

Mw. ir. I.L. (Inez) Rijnhart

^[1] <https://vng.nl/publicaties/handreiking-bedrijven-en-milieuzonering>

Onderwerp Advies externe veiligheid op ruimtelijk plan uitsluitend binnen invloedsgebied toxisch. Omgevingsvergunning 'At the Park' te Rijswijk

Van Veiligheidsregio Haaglanden –Afdeling risicobeheersing – Team Omgevingsveiligheid
Aan College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rijswijk

In deze bijlage worden het wettelijk kader, de scenario's, de geadviseerde maatregelen en het restrisico beschreven.

Context advies

Met deze omgevingsvergunning wordt een gebruiksverruiming van al bestaande gebouwen Rockies, Andes, Zagros en Alps mogelijk gemaakt. Door de aanwezigheid van risicobronnen op het gebied van externe veiligheid en de toename van het aantal personen in het plangebied, nemen de risico's op het gebied van externe veiligheid toe. In dit advies staan maatregelen om het toegenomen risico te verminderen.

Wettelijk kader

Het advies en de daarin geadviseerde maatregelen wordt gegeven in verband met het groepsrisico en de mogelijkheden tot voorbereiding van bestrijding en beperking van de omvang van een zwaar ongeval. Op grond van:

- art. 9 van het Besluit externe veiligheid transportroutes;
- art. 10 van de Wet veiligheidsregio's en art. 25, lid 1, onder e van de Wet veiligheidsregio's.

Scenario's

Naast de 'dagelijkse incidenten' die zich binnen het plangebied voor kunnen doen, zoals brand, wateroverlast of een aanrijding, gelden voor het transport van gevaarlijke stoffen de volgende meest waarschijnlijke en ergst denkbare scenario's.

1. Transport gevaarlijke stoffen

Het meest waarschijnlijke scenario is een lekkage van een tankwagen met gevaarlijke stoffen. Hierbij komt een kleine hoeveelheid van de vervoerde stof vrij. Hoe groot de effecten naar de omgeving zullen zijn, is afhankelijk van de stof (mate van giftigheid) en de hoeveelheid die is vrijgekomen. Bij de meeste stoffen zal de omgeving uit voorzorg worden ontruimd, maar zullen er, buiten irritatie aan luchtwegen en ogen en/of stankoverlast, weinig problemen zijn.

Het ergst denkbare scenario is een lekkage of het ineens vrijkomen van de totale hoeveelheid gevaarlijke stoffen van een (tank)wagen met een giftige vloeistof of giftig gas. Hoe groot de effecten naar de omgeving zullen zijn, is onder andere afhankelijk van de stof (mate van giftigheid) en de hoeveelheid die is vrijgekomen. Daarbij hebben ook de weersomstandigheden een grote invloed op de verspreiding van de giftige stoffen. In het ergste geval kan dit leiden tot een invloedsgebied van 4.000 meter. Gezien de afstand tot het plangebied is het mogelijk dat de aanwezigen slachtoffer worden of overlijden als de wind in de richting van het plangebied staat. De kans op dit scenario is zeer klein.

Geadviseerde maatregelen

Aangezien met het voorliggende ruimtelijke plan geen maatregelen aan de risicobron kunnen worden getroffen, zijn onderstaande maatregelen gericht op de beheersing en vermindering van de effecten van een incident. De adviezen hebben niet alleen betrekking op het ergst denkbare scenario. Ongeacht het type incident (van een lekkage tot het vrijkomen van de volledige inhoud giftige stoffen) hebben ze een positief effect op de zelfredzaamheid, de bestrijdbaarheid en beheersbaarheid.

Effect reducerende maatregelen

B. Afschakelbare ventilatie

Indien in objecten een ventilatievoorziening aanwezig is of wordt gerealiseerd heeft afschakelbare ventilatie een positieve invloed op het beperken van de schadelijke effecten van de vrijgekomen stoffen binnen objecten ongeacht het incident (van een 'gewone' brand tot een incident met een risicobron in het kader van externe veiligheid).

Daarom is het van belang dat in het object met ventilatievoorziening, deze ventilatie met een eenvoudige handeling kan worden uitgeschakeld. Hiermee kunnen de gevolgen bij het vrijkomen van giftige stoffen in het object worden beperkt. Dit mag ook een handmatige handeling zijn. Dit geldt bij verbouw en (vervangende) nieuwbouw van alle objecten, bestemd voor het verblijf van personen. Het is daarbij van belang dat ook eventuele ramen en ventilatieopeningen kunnen worden gesloten.

C. Voorbereiding interne organisatie

In objecten waarin personeelsleden, bezoekers, verminderd tot niet zelfredzame personen en/of grote groepen mensen kunnen verblijven. Is het van belang dat het personeel en/of de BHV-organisatie/de begeleiding binnen deze objecten is voorbereid op eventuele calamiteiten met gevaarlijke stoffen. Het gaat hierbij om calamiteiten met het transport van gevaarlijke stoffen die effect binnen deze objecten kunnen hebben. Hierbij is het van belang dat zij weten hoe daarbij te handelen. Bijvoorbeeld om de aanwezigen binnen deze objecten te assisteren om zichzelf in veiligheid te brengen. Dit kan geborgd worden in een plan ten behoeve van noodsituaties. Hierbij is het ook belangrijk dat dit structureel wordt geoefend.

D. Risicocommunicatie

Om ervoor te zorgen dat mensen goed voorbereid zijn en weten hoe ze moeten reageren bij een ongeval met één of meerdere risicobronnen, is het van belang dat zij hier vooraf over worden geïnformeerd.

Om de bewoners, het personeel en/of de vaste bezoekers binnen het invloedsgebied van de risicobronnen te informeren over de risicobronnen, risico's en gevaren, de wijze van alarmeren en de wenselijke manier van reageren tijdens incidenten, kan de gemeente voor dit plangebied mogelijk gebruik maken van de hulpmiddelen die zijn ontwikkeld of beschikbaar zijn. In de regio Haaglanden is bijvoorbeeld de website www.haaglandenveilig.nl beschikbaar. Via deze website worden burgers geïnformeerd over de aanwezige risico's in de regio en is informatie te vinden over wat zij zelf kunnen doen om deze risico's te beperken. Voor aanvullende informatie kan contact worden opgenomen met de afdeling communicatie van de Veiligheidsregio Haaglanden.

Maatregelen ten behoeve van de hulpverlening

Zowel voor de bereikbaarheid en bestrijdbaarheid van 'dagelijkse incidenten', zoals brand of wateroverlast, als voor calamiteiten op het gebied van externe veiligheid, is het van belang dat de bereikbaarheid voor de hulpdiensten en bluswatervoorzieningen voldoende zijn.

E. Bereikbaarheid en bluswatervoorzieningen

De bereikbaarheid en bluswatervoorzieningen van het plangebied voor de hulpdiensten dient goed te zijn. Op dit moment kan nog niet beoordeeld worden of het in dit plangebied voldoende is. Daarom wordt geadviseerd om bij de uitwerking van dit plangebied de risicobeheerder in de wijk te betrekken. Hiervoor kan contact worden opgenomen met de heer D. Soekhoe (dennes.soekhoe@vrh.nl of 06 – 22 78 63 08).

Restrisico

Het invloedsgebied van het transport van gevaarlijke stoffen is groter dan dit plangebied. Het totaal aantal te verwachten slachtoffers (en daarmee de benodigde hulpbehoefte) is groot bij het ergst denkbare scenario. Zowel in de huidige situatie als in de toekomstige situatie is de beschikbare hulpverleningscapaciteit waarschijnlijk onvoldoende om direct aan de benodigde hulpvraag te voldoen. Assistentie vanuit andere regio's is hierbij noodzakelijk.